

HUMLEGUBBAR

Erik Lindgren

I tolv tidigare volymer har Erik Lindgren berättat om Postens utveckling. Tio av dem har ägnats hans eget hemlandskap Småland. Med denna bok sprider han berättelserna geografiskt över hela landet och väljer händelser som på ett eller annat sätt avviker från den normala utvecklingen.

Det är liksom i de tidigare böckerna en annorlunda posthistoria nära människorna. I citat ur brev, petitioner och protokoll träder bygdepolitiker, länsmän och privatpersoner fram för att hävda egna och traktens intressen. De visar påfallande förmåga att formulera sig träffande och citaten ger färg åt de tidsbilder som förmedlas. Det gör även illustrationerna i form av tidtabeller, cirku-lärnotiser och andra dokument.

Boken skildrar även postpersonalens insatser med plikt-troget arbete, ofta fyllt av mödor och strapatser. Hem-ortssamlade filatelister och hembygdsvänner har glädje och nytta av att läsa skildringar kring funktionärer som hållit i datumstämplarna. I berättelserna om kampen för brödfödan skymtar tillfredsställelse över samhällets framväxt och glädje över att strävan efter bättre villkor rönt framgång.

I en anmälan om författarens tidigare bok "Berättelser från glesbygd" har Sigurd Tullberg i Svenska Dagbladet skrivit bl a följande: "Posthistoriskt sett är boken värdefull inte minst genom sin noggranna redovisning av källmaterial. Från allmän kulturhistorisk synpunkt är skildringen av den sociala miljön och de många märkliga människoödena ibland dramatisk, ofta säregen, spännande och roande."

ISBN 91-970657-3-0

Lionklubbar, som säljer denna bok, använder överskottet utan avdrag till hjälpverksamhet inom områden, där samhällets resurser inte räcker till.

ISBN 91-970657-3-0

Innehåll

Sid	Kapitlets namn	Län	Episodens startår
5	Förord		
7	Postkontor fick grannsocknens namn	E	1839
10	Otursförföljd postmästare	L,G	1852
15	Långbänk gav Jörn två poststationer	AC	1861
17	Tidig post i norrländsk landsbygd	Y	1860
20	En av tolv primörer	R	1860
22	Lärare skrev postreglemente	U	1860
28	Järnvägen blev förlust för postmästare	R	1862
30	Tidig post vid järnväg	P,R	1862
33	Kvinnlig pionjär	E	1864
35	Ortsbor ville dra in poststationen	K	1862
40	Föga dokumenterad poststation	F	1863
42	Äldsta filialen	O	1865
47	Nyebro blev Viskafors och Åskloster	N	1866
51	Omöjlig stämpel	F	1874
52	Handstil skapade Hingstorp	H	1874
54	Ökna fick heta Österökna	F	1874
56	Stämpel graverades fel	I	1874
60	Poststation två månader	T	1874
63	Svårt få kortlivad poststation åter	N	1874
66	Fyra poststationer utan socknens namn	K	1874
68	Öppet efter indragning	F	1874
71	Bälarydspost två korta perioder	F	1874
75	Tvåårig poststation med två föreståndare	W	1874
79	Stängt fem dagar	H	1874
83	Poststation räddad två gånger från indragning	B	1874
88	Gotländsk raritet	I	1874
90	Poststation i tre omgångar	D	1875
95	Skogstibble under två år	C	1875
98	Skamkänslor och tragik	K,H,E,Z	1875
104	Start med en månads försening	O	1875
105	Posten kom och försvann	BD	1875
107	Lantbrevbärare tog bara kyrkans post	B	1879
108	Gratistransport på järnvägen	T	1880

Innehållsförteckningen fortsätter nästa sida.

Sid	Kapitlets namn	Län	Episodens startår
110	Ångbåt skäl att behålla poststation	H	1880
114	Kronofogdens förslag nonchalerades	T	1875
117	Rallarpost	P,X	1884
120	Ge oss en poststation vid kyrkan!	C	1892
126	Kastpost	M,F,A	1884
129	Vägskel utan poststation	X	1885
133	Strid om Postens plats	S	1889
136	Nya vägar möblerade om bland poststationer	S	1895
139	Polis blev postis	M	1892
144	Lönekrav sänktes till en sjättedel	D	1894
145	Socknen betalade halva postlönen	D	1895
148	Humla fick Blidsberg i stämpeln	P	1903
150	Strid om stavsätt	M	1910
153	Föränderlig symbol		1912
157	Sentida sällsynt stämpel	F	1917
161	Två intressegrupper	R	1915
164	Flytthot skäl för poststationsindragning	D	1926
168	Sökte förgäves få poststation	E	1913
170	Kartor		
174	Ortregister		
175	Mera posthistoria		

I vinjetterna anger ortnamnets första bokstav på kartskissen det ungefärliga läget för den eller de postanstalter som berörs i kapitlet.

Förord

Under min tid som sorterare på järnvägsposten lade jag humlegubbar i ett särskilt fack. Åt dem ägnade jag mig när all den andra posten var uppsorterad. Det var brev som hade adresser, vilka inte fanns i postanstaltsförteckningen och vars geografiska läge jag inte kände.

Med hjälp av den stora boken "Svensk ortförteckning" med uppgifter om mer än 130 000 svenska orter, byar, gårdar m m kunde jag sedan komplettera de flesta adresserna så att även de breven kom till rätt postanstalt.

Jag vet inte vem som skapade ordet humlegubbe i denna betydelse. En äldre kollega, som jag ibland arbetade tillsammans med i utrikes brevsortering på postkontoret Malmö 1, använde det och hade troligen tagit det med sig från sin tid på sjöposten mellan Trelleborg och Sassnitz.

Enligt Svenska Akademiens ordbok var humlegubbe eller hummelgubbe en storväxt, äldre person, även kanalje. Ordet är enligt denna källa belagt i olika sammanhang, också med nyanser av betydelsen, t ex: "veteranerna eller själva hummelgubbarna i skrået" (dvs vaktmästarkåren). Förr var hummel ett folkligt stränginstrument som förekom i synnerhet i Götaland.

Jag har tagit ordet till mig så som min äldre kollega använde det för felaktigt adresserade brev och jag använder det även i överförd bemärkelse. Det är mitt namn på sådana företeelser i Postens historia som avviker från det normala. Jag har funnit ordet lämpligt som titel på detta arbete om postorter på skilda håll i vårt land.

Som källor till framställningen har använts dokument, förvarade i arkivet vid Postens huvudkontor. Om undantagsvis något avsteg görs härifrån, framgår detta av den löpande texten.

Växjö i december 1989

Erik Lindgren

Postkontor fick grannsocknens namn

Genom ett kungligt brev den 5 juni 1839 bestämdes att ett postkontor med namnet Ödeshög skulle inrättas i Stora Åby by. Denna låg i Ödeshögs grannförsamling med namnet Stora Åby. Framställningen hade bland annat motiverats med att det var stora avstånd, ca tre mil, till postkontoren i Skänninge, Vadstena och Gränna, varför det medförde både kostnad och tidsspillan genom långa resor för att uträtta postärenden. Ett annat motiv var det faktum att Ödeshög hade en hamn vid Vätterns strand så att en betydande kvantitet spannmål kunde avsättas på andra orter utan svårighet.

Regeringsbeslutet innebar att postkontoret skulle vara i verksamhet på försök under ett år. Om den blivande postmästaren inte förut varit bosatt på orten erbjöd sig sökandena att tillhandahålla en lämplig lokal mot låg hyra. Ett nytt kungligt brev den 24 juli 1841 avgjorde att postkontoret skulle få bestå. Då hade den förste postmästaren Gustaf Mauritz Edefelt redan avlidit, 60 år gammal, och Olof Åkesson Cervin hade efterträtt honom. Dennes efterträdare var Johan Bengtson (1883-1893). Under hans tid byggdes järnvägen Fågelsta-Vadstena-Ödeshög, som bl a fick till följd att postkontoret flyttades från Stora Åby till Ödeshög.

Denna förändring medförde stor diskussion vid kommunalstämman med Stora Åby församling den 16 oktober 1888. Man ansåg att olägenheter hade uppkommit genom postkontorets förflyttning från dess plats vid Backasand till järnvägsstationen.

Kyrkoherde Joh. Fr. Håhl fick uppdraget att framföra stämmans synpunkter till poststyrelsen. Önskemålet var att kompensera flyttningen av postkontoret genom att inrätta en poststation vid Stora Åby kyrka.

När kyrkoherden fullgjorde sitt uppdrag två dagar efter stämman, återopade han det cirkulär från poststyrelsen som baserades på det nära nog 50 år gamla kungliga brevet. Enligt detta skulle Stora Åby församling ha tillförsäkrats att "inom sitt område äga ett postkontor, vilken förmån nu till stort men och förfång för allmänheten gått förlorad".

Stämman tog genom denna hänvisning knappast hänsyn till den förändring som samhället undergått sedan postkontoret öppnats med 1840 års ingång. På den tiden hade postnätet ännu varit föga utbyggt. De representanter för Stora Åby, Ödeshögs, Västra Tolstads, Heda, Röks och Svanshals församlingar i Lysings härad, som den gången begärde ett postkontor hade ju motiverat framställningen med de stora avstånden till de då befintliga postkontoren. Ett halvt sekel under en sjudande utvecklingsperiod innebar stora förändringar. Detta återspeglas i remissyttrandet av postmästare Johan Bengtson. Han skrev den 30 oktober 1888 i anslutning till sockenstämmans och kyrkoherdens erinran om kungabrevet, att

"slikt tal betyder ingenting, ty när postkontoret allra först inrättades, då beläget vid Stora Åby kyrka, var Ödeshögs by ej synnerligen bebyggd och affärsverksamheten var på den tiden nästan lika stor i Åby som i Ödeshög".

Postmästare Bengtson avslutade sitt svar med att "på det högsta avstyrka nämnda ansökan om en poststations inrättande vid Stora Åby kyrka". Poststyrelsens beslut blev också att lämna ansökan utan avseende.

Men i stället föddes tanken på lantbrevbäring, särskilt som det under remissbehandlingen förelåg två framställningar om sådan. Postmästare Bengtson var positiv till dessa och uttalade i ett brev till poststyrelsen den 8 november 1888, att en lantbrevbäringslinje "skulle vara till stor nytta i all synnerhet för socknens skogsbygd". Vid ett följande anbudsförfarande blev A A Svensson i Stora Åby den minstbjudande på en linje från Ödeshögs postkontor över Stora Åby kyrka till Ruskilsby. Han gick

två gånger i veckan, onsdagar och lördagar från Ödeshög kl 11 på förmiddagen och kom till Ruskilsby efter fyra och en halv timmar. Efter en timmas uppehåll i Ruskilsby var han åter i Ödeshög kl 9 på kvällen.

Circulaire till samtliga Post-Contorern

Sedan Kongl. Maj: i Nider beslutit att ett Postkontor under namn af Ödeshög bör till vidare inrättas i Stora Åby och Lysinge Härad af Östergötlands Län, har Kongl. Svec. Post-Directeurs Embetet velat för behörig efterrättelse härigenom tillkännagifva, att berörde Postkontor kommer att öppnas med nästkommande års början, samt att flertalet afgiften för alla från Postkontoret i Stora Åby till förnämnde Postkontor afgående bref skall utläggas med 6 sk. Banco lodet.

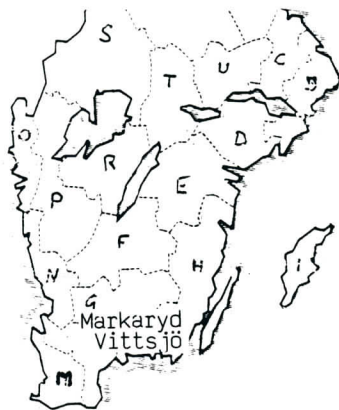
Stockholm den 29 November 1859.

Efter Nädigste förordnande

Gust. Peyron

*L. S.
C. J. L. Fyruvald.*

Otursförföljd postmästare

När enhetsportot och frimärket infördes den 1 juli 1855 hade poststyrelsen efter regeringens beslut planerat för en ytterligare utbyggnad av postnätet. En av de nya postlinjerna det året inrättades mellan Kristianstad och Halmstad.

Upprinnelsen var en sockenstämma som hölls i Vittsjö den 16 maj 1852 på initiativ av ägaren till säteriet Oretorp, patron Gustaf Waldau. Då hade man efter rådplägning enhälligt uttalat, "att det vore för hele Häradet en stor fördel och en oberäknelig lättnad och vinst, om ett postkontor eller en s k postexpedition bleve på statens bekostnad inrättad i Vittsjö kyrkby".

Vid beredning av ärendet i Stockholm gjorde kamrer Pontus Winroth vid poststyrelsens kammarkontor efter samråd med postinspektörerna i Halmstad och Kristianstad en förslagstidtabell. Han uppgav postens gång vara "så avpassad, att den i Halmstad skall äga samband med snällposten från Stockholm". Den genomgående posten från huvudstaden till Skåne skickades alltsedan 1645 via Jönköping-Halmstad-Laholm och inte som under den danska tiden via Jönköping-Markaryd.

Regeringen beslöt den 30 maj 1855 att den önskade postlinjen mellan Halmstad och Kristianstad skulle få öppnas och att ett postkontor samtidigt skulle inrättas i Vittsjö. Chefstjänsten där utlystes ledig till ansökan med fataliedag den 22 augusti 1855. Bland de 14 sökandena fanns Werner Ferdinand Werin. Han var sedan mer än fem år kapten vid Norra Skånska infanteriregementet, där han hade blivit utnämnd till underlöjtnant vid 25 års ålder.

Vid ansökningstillfället var han 55 år och kom att höra till den stora skara av f d militärer som i enlighet med Karl XIV Johans införda tanke sätt skulle ha möjlighet att anlitas i posttjänst.

Flera medsökande med postala meriter blev utslagna och tjänsten "förlänades" åt Werin. Vid bedömningen hade den tillsättande bland annat att ta del av ett intyg av regementschefen Rappe den 15 juli 1855. Enligt detta hade kapten Werin "städse ådagalagt ett hedrande uppförande samt under de tio år han såsom Regementets Adjutant tjänstgjort, visat sig till denna befattning utmärkt duglig". En blick i ansökningshandlingar från medsökande ger intryck av att flera av dem hade långt starkare meriter att åberopa.

Frågan är ändå om inte Werin skulle ha underlåtit att söka tjänsten. Den stackars mannen kom att gå ett hårt öde till mötes. Hans postkontor öppnades den 1 november 1855 och samma dag sände han ett brev till poststyrelsen med anmälan om att han hade avlagt tjänsteeden hos landshövdingen i Kristianstad den 25 oktober.

Postkontoret i Vittsjö blev inte långlivat i dess dåvarande höga status. Under år 1860 uppgick frimärksförsäljningen bara till ca 250 riksdaler, vilket svarade mot den näst lägsta uppborren vid rikets samtliga postkontor. Regeringen beslöt den 28 december 1861 att postkontoret skulle flyttas till Markaryd. En bidragande orsak till detta beslut var att den tredje diligenslinjen söderut från Jönköping hade sin skärningspunkt med postlinjen mellan Kristianstad och Halmstad just i Markaryd.

Genom flyttningen blev Vittsjö utan postanstalt fram till 1874, då beslutet om att postverket skulle överta ansvaret för kronobrevbäringen genomfördes i stora delar av landet. Det medförde tillkomsten av många poststationer, däribland en i Vittsjö.

Med ett brev den 20 januari 1862 överlämnade poststyrelsen till postmästaren i Vittsjö en avskrift av regeringsbeslutet om att postkontoret skulle flyttas. Werin fick uppdraget att "söka träffa överenskommelse om upplåtande av lämplig lokal i Markaryd till bostad för postexpeditören därstädes, vartill tillfälle icke lär saknas, enligt vad anført blivit av de personer som om förflyttningen

gjort framställning, och vilka även erbjudit sig att till anskaffande av lämplig lägenhet medverka". Formuleringen tyder på att det inte var självklart att Werin skulle få flytta till Markaryd. Initiativtagare till förslaget om att flytta postkontoret förefaller ha varit gästgivaren i Markaryd Lorentz Gjers, sannolikt med den baktanken att han skulle bli utnämnd till postmästare. Bland övriga som skrev under framställningen kan nämnas löjtnant Johan Thim och lantmätare Carl Peterson. Den sistnämnde var en av de två som tävlade om att bli föreståndare för poststationen i Markaryd, när postkontoret degraderades 18 år senare.

Det blev nu ändå Werin som fick ta ansvaret för postkontoret också i Markaryd. Flyttningen ägde rum den 1 juli 1862. Mindre än en månad dessförinnan upplevde han den stora olyckan att postkontoret i Vittsjö brann natten till den 6 juni 1862. I samma fastighet hade han sin bostad. Knappt tre år senare drabbade samma olycka honom i Markaryd. I arkivet finns ett dokument, skrivet med darrig handstil den 1 februari 1865, med denna text:

"Ehuru med darrande hand får jag dock tillkännagiva, att i dag kl 11 fm utbröt eld i den byggand min värd bebodde, så våldsamt att den inom några ögonblick stod i ljusan låga, och så att det genast fattade eld uti posthuset, som ej låg mer än några alnar från den byggnad, där elden började, så att denna senare byggnad, i anseende till den starka blåsten - även inom en timme var totalt nedbränd och jag nu för andra gången inom 2½ år stod på bar backe, dock tror jag att alla till Posten hörande handlingar och brev blevo räddade, men då jag för en kvart sedan erhöill tak över huvudet, kan jag ej bestämma vad som räddats eller förlorats. Då jag hinner sansa mig, skall jag vidare lämna rapport om förhållandet".

Det är ett skakande dokument, skrivet omedelbart efter den tragiska händelsen. Nästa skrivelse i samma ärende är daterad den 13 februari 1865. Den återspeglar något av den känsla av fattigdom som Werin hade sedan han två gånger råkat ut för samma slags olycka:

"Sedan jag nu noga genomsett alla persedlar och handlingar tillhörande postverket, får jag äran tillkännagiva att jag allra först vid eldens utbrott i stora byggningen

hopsamlade och bärgade allt vad som jag kunde komma över av det som av Kungl.Generalpoststyrelsen blivit mig anförtrott, utom postskylten och den vid förra eldsvådan skadade kassakistan, som även denna gången är i behåll, men ännu mera skadad, äro allt övrigt, så väl av persedlar som cirkulär och andra handlingar, fullkomligt oskadade och i gott skick. Alla rekommenderade och andra brev, som dels voro kvarliggande och dels blivit inlämnade för att med posten om eftermiddagen den dagen då olyckan inträffade skolat avgå, äro alla räddade och avlämnade till sina ägare eller avsända med posten. Som vinden var stark och låg åt posthuset, dröjde det ej länge förrän även det fattade eld, och en hel del av mina egna tillhörigheter dels uppbrändes och dels skadades.

Den svåra olycka som ånyo drabbat mig, gör mig viss om Kungl.Generalpoststyrelsens deltagande och inger mig mod, att i största ödmjukhet få anhålla, att till lindring i den av olyckan alstrade stora nöd, jag för närvarande iråkat, få åtnjuta en gratifikation; eller tillökning i lönen, genom ett extra anslag, synnerligast som jag till alla delar uppfyllt mina skyldigheter, att med förbiseende av mina egna angelägenheter, rädda Postens effekter och därigenom fått vidkännas en större förlust."

Svaret på den ödmjuka hemställan lät inte vänta på sig. Ett utdrag av det protokoll som skrevs i poststyrelsen den 16 februari 1865, säger att Werin

"i skrivelse den 13 i denna månad dels tillkännagivit att vid tillfället blivit i oskadat skick räddade alla postexpeditionens effekter, med undantag av skylten och kassakistan, de där skadades, ävensom dithörande handlingar samt alla rekommenderade och orekommenderade brev, dels hemställt huruvida icke, med avseende därpå att Postverkets tillhörigheter i främsta rummet genom honom räddades, då däremot av hans lösa egendom en stor del blev lågornas rov, och till lindring av den nöd, vari postexpeditören genom olyckan iråkat, av Kungl Postverkets medel kunde beredas honom någon ersättning,

fann Kungl.Generalpoststyrelsen, vid ärendets föredragning och med fästat avseende å därvid förekomna omständigheter skäligt bifalla att en gratifikation av tvåhundra riksdaler finge bemälde postexpeditör av postmedlen

tilldelas och vilket belopp därför borde utanordnas samt från postkassan postexpeditören tillsändas".

Postmästare Werin dog året därefter, 66 år gammal.

Skulle med denna undertecknade för jag dock ha kunna
gifva ett i dag kl. 11 fm. utbrät till i den byggnad
som Ward. Expeditör Ljuner och och de som varit samt,
att den inordnades guldskåp i Ljunerbyggnaden,
så att det gånge fallade ut i Posthuset, som jag
lag med en ny byggnad afvar från den byggnad där den
byggnaden för att denna byggnad, i närheten till den kyrka
blottas afvar inom en timmes var totalt med bygg
och jag nu för andra gången inom denna byggnaden har
kastat bort från jag ett alla till Posthuset som jag
ligger och bryf blefva räddade, men då jag för en gång
såsom utbrät till afvar husfästet, kan jag ej bestämna
hvar för sig endast eller förloret, och jag skulle
tanom mig skall jag vidare lämna sapsart om
förhållandet.

Markaryds Post Expedition den 1 Februari 1865

Werner Werin

Långbänk gav Jörn två poststationer

Ett kungabrev den 3 december 1858 bemyndigade poststyrelsen att bland annat inrätta nya postgångar samt ett antal postexpeditioner och postuppsyningsmansplatser på olika håll i vårt land. Tre väsentliga avsnitt i det sju foliosidor långa kungabrevet berörde Norrbotten eller Västerbotten, däribland följande:

"att en ny postgång en gång i veckan fram och åter emellan Skellefteå samt Norsjö och Jörns socknar jämte en ny poststation i vardera socknen må få inrättas, med en kostnad av omkring 900 riksdaler i skjutslega för en väglängd av 17 1/4 mil i veckan och 150 à 200 riksdaler i arvode åt postuppsyningsmännen".

Beteckningen poststation i kungabrevet avser den slags enkla postanordning som vi känner såsom postuppsyningsmansplatser. De kallades ofta poststationer på den tiden. Av andra kapitel i denna bok framgår att poststationer i nutida bemärkelse började inrättas först år 1861.

Både Norsjö och Jörn fick således ordnad postgång genom regeringsbeslutet, men med stor begränsning för värdepst. Bättre service blev det i Norsjö redan den 1 maj 1861, då postuppsyningsmansplatsen där fick status av poststation.

Motsvarande upphöjelse dröjde i Jörn till den 1 oktober 1865, där Anders Holmqvist skötte posten med den äran. När järnvägen kunde ses växa fram i början av 1890-talet gladde man sig också åt denna kommunikationsförbättring, men för dem som bodde i kyrkbyn kom det att innebära försämring. Poststationen flyttades nämligen från kyrkbyn

till järnvägsstationen den 8 december 1893 och stinsen Per Henrik Borgstedt blev den som fick ansvaret för ortens postservice.

Så snart det blev bekant att poststationen skulle flyttas, tog man upp denna väsentliga förändring på en kommunalstämma i Jörns sockenstuga den 19 november 1893. Man beslöt begära att poststationen skulle få vara kvar i kyrkbyn även om en förenad post- och järnvägsstation inrättades sex kilometer därifrån.

Framställningen avslogs av poststyrelsen den 20 februari 1894. En ny framställning på grund av ett kommunalstämmobeslut den 23 september 1894 rönt samma öde. Man gav sig inte i kyrkbyn och ärendet växte och växte med uttalanden från olika håll. Det kom att omfatta mer än 80 foliosidor när det till sist syntes avsågat genom poststyrelsens beslut den 29 februari 1896 om viss ändring av postföringen.

I det beslutet låg också möjligheten till "öppnande eventuellt av poststation i Österjörn med anordnande av särskild gångpost Österjörn - Jörn".

Så kom det sig att de enträgna invånarna i kyrkbyn till sist fick sin vilja igenom. Bagaren Fritz William Bäckström förband sig att "åtminstone till 1898 års utgång mot ett arvode från postverket av 75 kronor per år sköta en blivande poststation i Österjörn".

Därvid blev det och en poststation öppnades den 1 juli 1896 åter i kyrkbyn, nu med namnet Öster Jörn (i två ord till en början). Avtalet med bagaren kunde dock inte fullföljas, eftersom han avvek från orten den 29 maj 1897 och en vikarie måste anskaffas i all hast. Det blev Anders Holmqvist som nu åter fick träda till. Han blev efter fyra månader fast anställd som ordinarie föreståndare. Han höll ut länge och efterträddes först med 1912 års ingång av handlanden Klas Albert Svensson.

Poststationen utvecklades gynnsamt och kom att bestå under nära nog 80 år med olika beteckningar efter hand som Postens terminologi ändrades.

Posten i Österjörn avvecklades med april månads utgång 1976. Då fick Axel Wikblad pension efter att ha varit föreståndare i 30 år. Nu fick kyrkbyns invånare med ett 40-tal hushåll åter postadressen Jörn och en service anpassad efter moderna förhållanden.

Tidig post i norrländsk landsbygd

Komminister Georg Lindeberg slog sig den 21 juli 1860 ned vid sitt skrivbord i Skogs prästgård och skrev ett brev till poststyrelsen i ett ärende som var av vikt för hela socknen. Han kände till ett några månader gammalt regeringsbeslut om att poststationer skulle få inrättas. Dittills hade det bara funnits postkontor förutom ett litet antal postuppsyningsmansplatser, huvudsakligen i norrländsk glesbygd. De minsta postkontoren kallades sedan 1849 för postexpeditioner och totalt fanns det år 1860 bara 127 postkontor och 48 postexpeditioner, alltså 175 "fullständiga postanstalter" i hela landet. Kungl Maj:t bemyndigade poststyrelsen den 9 mars 1860 "att, å lämplige ställen, inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition".

Sedan beslutet blivit känt, fick poststyrelsen ansökningar från olika håll i landet med begäran om den förbättring i postförhållandena som poststationer skulle ge. I en första omgång inrättades tolv poststationer den 15 februari 1861. En månad senare fick Skogs socken i Västernorrland sin poststation. Ett försenat svar av postexpeditören i Nyland under remissförfarandet bidrog till att Skog inte kan räknas bland de absoluta förstlingarna.

Komminister Lindberg framhöll flera skäl för en poststation i Skog. Ett utdrag ur hans brev ger en god bild av hur postgången fungerade på landsbygden vid den tiden:

"Skogs församlings kyrka är belägen invid stora landsvägen 4 1/4 mil norr om Härnösand vid det ställe där

vägen från Ångermanälvens norra ådal förenar sig med landets allmänna, samt 1 1/2 mil söder om Ullångers post-expedition. Närmast upp efter Norra ådalsvägen 1 1/4 mil härifrån ligger Bjärträ kyrka, och inom nämnde församling såväl Locknö som Kungsgårdens ångsågar med sina lastageplatser invid Ångermanälven. Under det södra ådalen redan länge åtnjutit fördelen av en reglerad postgång från Härnösand över Nyland till Sollefteå, har däremot den norra, synnerligast å de tider av året då Ångermanälven icke utan stor fara på ena eller andra sättet kan passeras, erfarit de största svårigheter vid att erhålla sin post över från Nyland, varförutom för de nedre socknarna sådant kan låta sig göras endast på en alltför stor omväg. Till följe härav och då med den nytta, Ullångers postexpedition kan tillskynda korrespondenter inom norra Ångermanland, samma postanstalt däremot för häromkring belägna kommuner icke gagnar, alldenstund t ex den på tisdagar här förbi strykande södra posten ej förrän sent på torsdagsnatten eller på fredagsmorgon under vanliga förhållanden återkommer norrifrån, varav breven, om de tages genom Ullångers postkontor, hela tre dygn senare skulle hit ankomma, den tid oberäknad, som därtill ännu åtgår för särskilt fortskaffande av posten härifrån till Bjärträ, hava vi sett oss föranlåtna medelst tvenne lösväskor från Härnösands postkontor uppehålla brevbefordringen till Skogs och Bjärträ församlingar. Men då likväl ej sällan hänt, att samma lösväskor genom vårdslöshet av postförare, vilka därför ej velat vidkännas något ansvar, icke blivit avhämtade, eller vid ankomsten till Härnösand en och annan gång befunnits söderskurna och brev därifrån uttagna, har den korresponderande allmänheten, som hittills saknat allt hopp om införande av en bättre sakernas ordning, oftast nödgats genom enskilda befordera sina remisser av penningebrev och handlingar - ett förhållande som icke allenast menligt inverkar på affärslivet, utan fortfarande tillskyndar postverket minskning i brevporto, vilket däremot under en mera betryggad postgång skulle vinna en långt större utveckling."

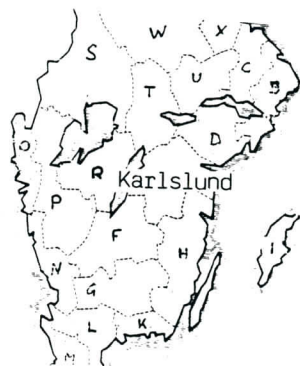
Avslutningsvis nämnde Lindberg att hans boningsrum i Skogs prästgård befann sig "på endast några alnars

avstånd från allmänna vägen". Han erbjöd sig att bli föreståndare för den önskade poststationen.

Den dåvarande stampostlinjen passerade Skog men hade inte någon postutväxling med socknen, eftersom där inte fanns någon poststation. Var och en hade möjlighet att efter eget gottfinnande välja att lämna och hämta post i Ullånger eller Nyland eller också vid det mera avlägsna postkontoret i Härnösand. För den gemensamma sockenväskan som troligen utnyttjades av de flesta som hade någon korrespondens på den tiden, var Härnösand utväxlingskontor. Därigenom kunde man få den söderifrån kommande posten snabbare. Postväskan befordrades av socknens egna postbud. De olägenheter detta förde med sig framgår av Lindbergs brev.

Postmästarna i Härnösand, Ullånger och Nyland tillstyrkte framställningen. Den sistnämnde tillade dock att han för sin del ansåg det "mindre lämpligt att församlingens komminister, som i sådan egenskap, har många och trägna göromål, bleve, därest ansökningen bifalles, till stationsföreståndare utsedd och antagen". Vid detta fäste poststyrelsen inte något avseende. Sedan landskansliet tillstyrkt framställningen i ett utlåtande den 28 januari 1861, beslöt poststyrelsen att poststationen i Skog skulle inrättas den 15 mars med Georg Lindberg som föreståndare. Poststationen har funnits med skilda innehavare och på olika platser allt sedan dess och kallas med 1980-talets nya terminologi postkontor. Dess chef, Doris Melander har ansvar för service till ca 340 hushåll.

Under premiäråret 1861 inrättades totalt 44 poststationer. Av dessa förlades 14 till Norrland, sex till vardera Småland och Västergötland och fem till Skåne. Övriga delar av landet fick sammanlagt 13. De flesta lever kvar ännu som postkontor av olika storleksgrad. Några har blivit ersatta med lantbrevbäring. Andra blev på ett tidigt stadium indragna eller flyttade. Redan år 1861 begärde poststyrelsen nämligen från de nya poststationernas överordnade postmästare vissa statistiska uppgifter för att undersöka om poststationerna hade "inbringat tillräckliga intrader mot utgifterna för desamma".

En av tolv primörer

Vid den allmänna sockenstämman i Undenäs kyrka den 2 december 1860 enades man om att låta kronolänsmannen, komministern samt ägaren av säteriet Torsjöhult begära hos länsstyrelsen att få en poststation vid Karlslund i närheten av Överby gästgivaregård. I den tolv dagar senare daterade framställningen hänvisades till en uppgift i allmänna länskungörelsen den 19 november 1860 om möjligheten att i enlighet med ett regeringsbeslut få poststationer på landsbygden.

I brevet framhölls bl a att handelslägenheten Karlslund var skjutsombyteställe för den post som två gånger i veckan fördes mellan Askersund och Karlsborg. Även en annan postlinje passerade Karlslund och det skulle inte medföra ökade transportkostnader om en poststation inrättades där,

Länsstyrelsen i Mariestad tillstyrkte i sitt brev till poststyrelsen den 19 december. Det var således inte någon utdragen handläggning på den nivån och inte heller i poststyrelsen, som biföll ansökan den 7 januari 1861. Poststyrelsen behandlade även framställningar från andra länsstyrelser positivt och som en följd inrättades den 15 februari 1861 vårt lands tolv första poststationer. De övriga var Bjästa och Torp i Medelpad, Borensberg i Östergötland, Säby i Småland och Hova i Västergötland samt sex tidigare postuppsyningsmansplatser som fick poststationsstatus.

I Karlslund blev handlanden Anders P Dahlgren poststationsföreståndare. Han fick i sin instruktion bland annat läsa att brev som skickades från andra håll till personer i Karlslund inte behövde "i adressen innehålla poststationens namn, utan endast angiva det postkontor eller den postexpedition, som i direkt utväxling med ifrågava-

rande station, äger att tillställa densamma brevet". Men man garderade sig för den osäkerhet som kunde följa på detta. Därför stadgades att brev som inlämnades någonstans med bara poststationen som adressort skulle "genom postförvaltarens försorg tillsändas det postkontor eller den postexpedition, genom vilket postförvaltaren finner detsamma snarast hinna bestämmelseorten".

Att följa denna rekommendation kunde inte vara svårt vid denna tid. Det fanns nämligen då bara omkring 200 postanstalter i hela landet, inklusive ett 20-tal postuppsyningsmansplatser. Det torde således inte ha varit särskilt betungande för postmästarna under en tid med få brev att lägga dem i rätt väska vid karteringen.

Det kunde vid poststationernas tillkomst bli komplikationer i fråga om brevportot för dem som varit vana vid att skicka lösbrev för 3 öre. Exempel på detta lämnas i kapitlet om Lyckeby med rubriken "Ortsbor ville dra in poststationen".

Poststationsföreståndare Anders Dahlgren fick en årslön på 200 kronor, vilken höjdes i etapper och uppgick till 360 kronor, när han lämnade över den 1 oktober 1880 till handlanden C A Moreus. Denne flyttade från orten i april 1882 och handlanden Anders Andersson blev den naturlige efterföljaren.

Änkefru Ulrika Johanna Andersson svarade för poststationen från juli 1893 och fick uppleva hur namnet på poststationen ändrades från Karlslund till socknens namn, Undenäs, den 1 juli 1898. Detta vållade en hel del protester bland orsbefolkningen. En besvärsskrivelse till regeringen av bruksägaren W Wallin föranlede dock inte någon ändring.

Med 1914 års ingång tog Bertha V P Andersson över poststationen, då med 600 kronor i årsarvode. Hon var länge nog i tjänst för att få guldmedaljen för nit och redlighet i rikets tjänst. När hon avgick med maj månads utgång 1955, hölls befattningen vakant i avvaktan på en omorganisation. Denna ledde till att poststationen stathöjdes till en s k postexpedition. Den ersattes med ett postombud den 1 april 1971, vilket sju år senare omvandlades till ett postställe. Även detta ord försvann ur Postens terminologi år 1986 och därefter kallades den lilla postanordningen i Undenäs för postkontor.

Lärare skrev postreglemente

Vid 80 års ålder pensionerades Fredrik August Ekström, postmästare i Öregrund sedan 1881. Han hade en gedigen pedagogisk bakgrund, innan han vid 42 års ålder övergick till arbete i Postens tjänst. Han tog sin organistexamen 1842 och blev efter tjänstgöring vid bl a Katarina katedralskola, Bergstedtska skolan i Floda och Dalkarlsbergs gruvskola lärare vid Stjärnviks skola. Där intresserade han sig för Posten och var en av initiativtagarna till att en brevlåda sattes upp i Stjärnvik redan den 1 juli 1855, d v s det svenska frimärkets födelsedag.

I ett brev till bl a landshövdingen i Västmanlands län den 22 oktober 1860 erinrade poststyrelsen om dess bemyndigande från regeringen i mars samma år att inrätta poststationer på landsbygden. Nu ville man ha medverkan av länsstyrelserna för att få förslag på platser där det var behov av poststationer. I den följande remissbehandlingen pekade kronofogden i Bergslags fögderi G W Rydström på behov av en poststation "i orten" till förmån för Västerfärnebo och Fläckebo socknar. Den borde enligt hans uppfattning förläggas till Söder Gerdsbo by i Västerfärnebo församling, dit posten skulle befordras från Västerås via Ekeby och Svanå Bruk.

Representanter för Västerfärnebo socken kom med ett alternativt förslag i ett brev till landshövdingen den 29 december 1860. De önskade att poststationen skulle inrättas vid kyrkan i Västerfärnebo och att posten "med särskild posthäst" skulle skickas dit från Hästbäck vid den fasta postlinjen mellan Västerås och Norberg.

Bland argumenten för detta alternativ framhölls att den föreslagna poststationen skulle "ligga i hjärtat av socknen och på en plats som naturligen hade mer kommunikation med den vidsträckta socknens särskilda delar än Söder Gerdsbo". Dessutom fanns enligt petitionärerna i dess närhet vid en sådan placering av poststationen "pluraliteten av egentligen korresponderande ledamöter".

Naturligtvis fanns det andra uppfattningar om var poststationen borde finnas. Detta kom till synes vid en sammankomst i Bysala den 3 januari 1861. Det var i detta sammanhang som skolläraren och organisten Fredrik August Ekström i Gunnilbo kom in i bilden. Han hade nu i drygt fem år varit ansvarig för skötseln av brevlådan, som fanns uppsatt utmed postlinjen.

I ett särskilt brev till kronolänsman Axel Karlsten den 7 januari 1861 framhöll han att poststationen borde förläggas just till Gunnilbo. Där hade postbönderna sin skjutsombytesplats och postiljonen utväxling två gånger i veckan av post med bud till angränsande platser. Ekström tillade bl a följande:

"Resande begagna ofta tillfället att här lämna brev och då fråga för några år sedan väcktes om inrättande av en postexpedition i norra delen av Gunnilbo församling, ansåg den posttjänsteman, som var hitsänd för att yttra sig i ämnet, denna lokal företrädesvis lämplig såsom belägen vid stora Falu-Köpingsvägen och den häradsväg, som avgår till Skinnskattebergs och Malingsbo socknar".

Länsstyrelsen gjorde en sammanställning av olika förslag och anhöll i ett brev till poststyrelsen den 25 april 1861 att en poststation skulle inrättas vid Stjärnvik i Gunnilbo socken, förbi vilken ort allmänna posten mellan Köping och Wik färdades. I Wik fanns ett postkontor sedan 1754, vars existensberättigande hade ifrågasatts flera gånger på 1820-talet och en gång så sent som 1847. Tidigare (1811 och 1816) hade det varit på tal att flytta postkontoret till Fredrikslund. Sedan 1838 var Sven Johan Broberg postmästare i Wik. Han hade gått "den långa vägen" och som 16-åring fått anställning som postskrivare i Strängnäs.

I brevet till poststyrelsen föreslog länsstyrelsen också att en poststation utöver den föreslagna i Stjärnvik

rande sekreteraren i poststyrelsen Wilhelm Roos den 16 juni 1863, två månader efter att postmästaren i Wik, Sven Johan Broberg blivit utnämnd till postmästare i Hjo. Ur det brevet citeras följande:

"Den väg, som jag valde i min ungdom, folkskollärarekallet, giver ingen utsikt till ekonomisk befordran och för mina barns uppfostran vore det mig en välgärning om jag kunde få Styrelsens förordnande som postexpeditör och genom förening av dessa tjänster vinna lättnad i ekonomiska bekymmer. Jag innehar examensbetyg för högre folkskolor, har erhållit tvenne belöningsmedaljer, varav en av Västmanlands län om tolv dukater, och senast av Kungl.Maj:t blivit hugnad med guldmedaljen "Illis Quorum meruere labores".

Ekström hade gott stöd av korrespondenter i trakten. Med många underskrifter framhöll de i ett brev den 28 augusti 1863 att poststationens begränsade befogenheter medförde nackdelar för ortens affärsmän. De önskade poststyrelsens förord hos Kungl.Maj:t att Stjärnviks poststation skulle förändras till postexpedition. Den vägen valde också poststyrelsen och regeringen beslöt den 23 oktober 1863 att en postexpedition (dvs förvaltningspostkontor av lägre klass) skulle inrättas i Stjärnvik med Fredrik August Ekström som postmästare från och med den 15 januari 1864.

Dennes kännedom om poststationerna och den kunskap han visat under åren i kontakt med postmyndigheter bidrog till att han kallades till ledamot i en kommitté för att utarbeta ett tjänstgöringsreglemente för postanstalterna och dess personal år 1873. Det var visserligen ett geografiskt starkt begränsat postområde han fick i sin domvärjo, men det kom att från och med 1874 inrymma en underlydande poststation, när kronobrevbäringen upphörde i Västmanlands län. Det var poststationen med namnet Gunnilbo, förlagd till Färna bruk.

Det gick för övrigt bara fyra år innan greve von Hermansson begärde att den poststationen skulle få brukets namn i stället för socknens. Postmästare Ekströms remissvar i detta ärende var mycket uttömmande. Han skrev bl a följande den 15 april 1878:

"Att då en postanstalt en gång erhållit den socknens

namn, där korrespondenterna bo, utbyta sockennamnet mot den gårds, där postanstalten tills vidare är inrymd, synes icke hava skäl för sig. Det är icke otroligt, att när Gunnilbo pastorsexpedition återflyttas från komminister- till kyrkoherdegården, vederbörande anhålla om stationens framflyttning till närheten av kyrkan, där den skulle komma att ligga mera centralt och på samma gång ungefär lika långt från Färna och prostgården".

I september 1881 blev Fredrik August Ekström utnämnd till postmästare i Öregrund och med 1882 års utgång blev postkontoret i Stjärnvik ersatt med en poststation. Den fungerade efter delvis nya regler nu på ett för allmänheten bättre anpassat sätt och förändringen medförde inte några betydande problem för denna. Med tillkomsten 1874 av den nyssnämnda Gunnilbo poststation hade servicen i socknen för övrigt ytterligare förbättrats. Nämnas bör i detta sammanhang att Gunnilbo poststations namn ändrades till Färnabruk den 1 augusti 1887.

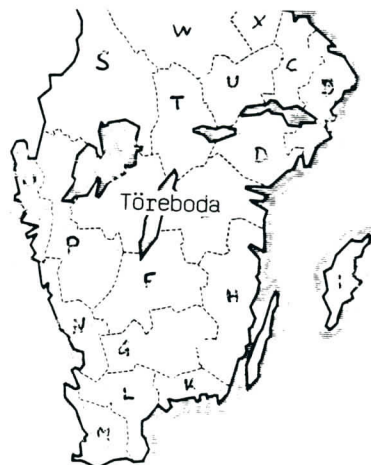
Postmästare Ekströms ekonomiska problem löstes. I sina äktenskap med Kristine Gustava Roth (död 1852) och Hilda A Fegraeus (död 1896) fick han flera barn som hamnade på viktiga poster i samhället, däribland Gunnar Ekström som blev kontraktsprost i Falun.

Postmästare Ekströms uttalande i namnfrågan den 15 april 1878 är intressant som ett exempel. Det fanns inte någon egentlig regel för val av namn på poststationer. Under den stora vågen 1874-1875, då omkring 1200 nya poststationer inrättades, övervägde sockennamnen. Men inte sällan kallades poststationen efter den gård dit den förlades, något som kanske är särskilt iögonenfallande för länsmansboställen.

Vid den plötsliga tillväxten av postnätet råkade flera poststationer få samma eller snarlika namn. Detta rättades till efter hand och ändringsuppgifter infördes i poststyrelsens cirkulär. Under 1874 meddelades nio sådana ändringar och under år 1875 inte mindre än 39. Många var samlade i ett cirkulär den 22 november 1875, där det uppgavs att namnen skulle förändras "för att förekomma förväxling mellan postanstalter med likljudande namn".

Det är naturligt att man i främsta rummet tog hänsyn till sorteringen när man fastställde namn på nya poststationer men man lyssnade också på önskemål från befolkningen och industrin. Här skall lämnas ett exempel, hämtat från en period som ligger nära det citerade uttalandet av postmästare Ekström. Den 29 september 1883 begärde kronolänsmannen Robert Forsshéll hos länsstyrelsen i Härnösand att den då beslutade poststationen i Bodum skulle kallas Bodumsby. Enligt hans uppfattning skulle det med ett sådant suffix inte finnas någon risk för förväxling med Boden. Alternativt föreslog han namnet Rossön. Detta blev också poststyrelsens beslut, trots att såväl kronofogden som länsstyrelsen hade föreslagit namnet Orrnäs. Risker för förväxling med Orrnäs i Dalarna ansågs vara för stor.

Järnvägen blev förlust för postmästare

Innan poststationer inrättades i Hova och Moholm år 1861, fick invånarna på dessa platser sin post i lösväskor från postkontoret i Töreboda, en anordning som gav postmästare Mauritz Hoffman en årlig extrainkomst på 50 riksdaler. Den framväxande västra stambanan bidrog till att flera nya orter utmed järnvägen fick egna poststationer som gjorde lösväskorna vid postkontoren obehövliga.

Efter hand som järnvägarna växte vidare, upphörde också postdiligenserna, vilka i sin tur hade givit postmästarna extrainkomster i form av provisioner på biljetter och frakter. Diligensen mellan Töreboda och Örebro hade bl a inneburit 820 riksdaler i extrainkomst för postmästaren i Töreboda under 1861. Den inkomsten upphörde 1862, när västra stambanan blev fullbordad. För två upphörda lösväskor på postlinjen mellan Töreboda och Kristinehamn hade postmästaren i Töreboda också gått miste om ett arvode på 30 riksdaler, allt utan att hans göromål minskade i motsvarande grad.

Göromålen hade, skrev han till poststyrelsen den 26 november 1862, "tvärtom i ej obetydlig mån ökats, vilket synes genom här förda brevprotokollen, vilka för varje dag upptaga långt flera kartnummer än förr, och de avgående rekommenderade brevens antal här på senare månaderna nära fördubblats".

Avslutningsvis konstaterade han att han "genom de nya poststationerna, järnvägens utsträckning, postlinjers indragning m m förlorat i sportlerinkomster 900 riksdaler riksmünt årligen". Hans hemställan "i djupaste ödmjukhet"

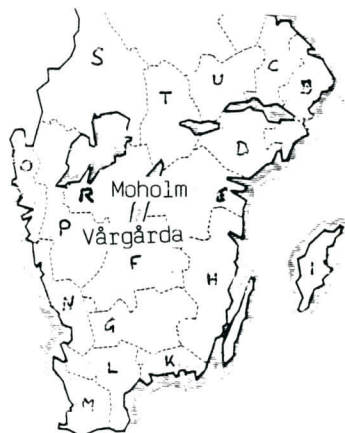
att få skälig ersättning av postmedel för förlusten förklingade emellertid ohörd, när brevet föredrogs i poststyrelsen den 27 november 1862, samma dag det kommit till poststyrelsen.

Töreboda postkontor hade efter omorganisationen i stort sett bara lokal betydelse och blev på grund av ett regeringsbeslut indraget den 30 september 1871. I stället inrättades en poststation med kommissionären Johan Lundin som föreståndare. Mauritz Hoffman fick flytta till Smedjebacken, där han var postmästare i tio år, innan han befordrades till den vakanta postmästarbefattningen i Borås 1881.

Poststationen i Töreboda ersattes under det nya seklets första år med ett fullständigt postkontor, sedan affärs- och fabriksverksamheten utvecklats så starkt, att en poststationsföreståndare med mycket begränsade befogenheter inte kunde sköta postsysslan. Detta framgick av poststyrelsens framställning till Kungl.Maj:t, som utfärdade ett brev den 3 november 1899 om förändringen. Posten i Töreboda hade under mellantiden hunnit förenas med järnvägsstationen och stinsen Johan Emil Strandberg hade ansvaret för posten men arbetet fullgjordes av ett biträde, som nu blev entledigat.

I modern tid ersattes postkontoret i Töreboda med en postexpedition, men det är en annan historia, liksom åtskilliga förändringar i Postens terminologi under 1970- och 1980-talen. I folkmun rör det sig ändå om postkontor och postmästare, oavsett det är fråga om en stor eller en liten serviceanordning för dem som vill anlita Postens tjänster.

Tidig post vid järnväg

Hembygdssamlade filatelisterna och posthistoriskt intresserade har sig bekant att ett stort antal förenade post- och järnvägsstationer inrättades den 16 februari 1863. Det var premiärdagen för ett omfattande samarbete mellan post och järnväg. Vad det innebar framgick någorlunda av poststyrelsens cirkulär nr 2 1863 med information på fem sidor till "samtliga postförvaltare i Riket angående postbefordringen å järnväg". Detta redovisas närmare i bl a boken "Kommunikation i Allbo".

Frågan om förenade post- och järnvägsstationer hade stötts och blötts länge. Chefen för **Statens Jernvägsbyggnader** Nils Ericsson meddelade i ett brev den 26 mars 1861 till poststyrelsen

"att föreningen av en Stations Inspektors åliggande med befattningen av poststationsföreståndare möter betänkliga svårigheter därutinnan, att stationsinspektorerna ha sin mest ansträngande sysselsättning med passagerare- och godstrafiken närmast före och vid bantågens avgång".

Ericsson gick senare med på att stationsinspektorerna fick åta sig befattningen som poststationsföreståndare om de på egen bekostnad höll ett biträde för postgöromålen så att järnvägens arbete inte försumrades. På hans eget förslag kunde senare stationsinspektorerna i Gnesta, Laxå, Floda, Hästveda, Osby och Falköping-Ranten antas till poststationsföreståndare. I Hästveda och Osby öppnades förenade poststationer den 15 november 1862 och i Gnesta, Laxå och Floda den 1 januari 1863.

Men på en plats hade man redan länge prövat möjligheten att ha en poststation vid järnvägen, nämligen i Moholm. Landskansliet i Skaraborgs län hade i en kungörelse den 19 november 1860 erinrat om regeringsbeslutet i mars samma år om att poststationer fick inrättas som komplement till redan befintliga postkontor och postexpeditioner (d v s postkontor av lägre klass). Landskansliets kungörelse ledde till att flera församlingar begärde att få komma i åtnjutande av denna förmån.

Vid den allmänna sockenstämman i Hjalstads församling den 16 december 1860 beslöt man sålunda att begära en poststation inom socknen. Den framställningen fick vind i seglen. Det var också snudd vid att den önskade poststationen hade förenats med järnvägen. Två kandidater fanns till föreståndareplatsen, dels F A Styrländer och dels stationsinspektorn G D Ehrengranat. För den senares kandidatatur gällde villkoret "såvida denna nya befattning får förenas med den han redan innehar vid Moholms järnvägsstation".

Detta gick inte för sig och Styrländer blev föreståndare när poststationen öppnades den 1 oktober 1861. Han ägde, som det står i handlingarna, "bostad inom stationens område" och det var i bostaden han betjänade postkunderna. Det skötte han så fint att ett antal av invånarna skrev till poststyrelsen i december 1863 och bad att han skulle få fortsätta att sköta posten efter årsskiftet, då den förändringen skulle inträffa, att Moholm skulle få ett förvaltningspostkontor.

Till detta förslag kunde poststyrelsen inte ta någon hänsyn, för bakom förändringen fanns ett kungligt beslut som stadgade att postkontoret i Wassbacken skulle dras in samtidigt. Postmästare Carl Victor Särnblad fick flytta med sina inventarier från Wassbacken till Moholm. Där inreddes postkontoret i en byggnad intill järnvägs-hotellet. Styrländers tid som poststationsföreståndare var all.

Som förvaltningsenhet med underlydande poststationer och lantbrevbärare fungerade postkontoret i Moholm till och med september 1929. Det byttes då ut mot en postexpedition "av nyare slaget", d v s utan eget förvaltningsområde. Vid starten låg poststationen, som framgått

tidigare i detta avsnitt, visserligen "inom stationens område", men den var inte de facto förenad med järnvägsstationen. Nils Ericssons motstånd mot en sådan lösning till trots blev förening dock verklighet från början för poststationen i Vårgårda i grannlännet.

Sedan kronofogden i Kulling fått sig tillsänd från länsstyrelsen en framställning från en rad personer i trakten av Vårgårda skrev han bland annat följande i sitt svar den 24 december 1860:

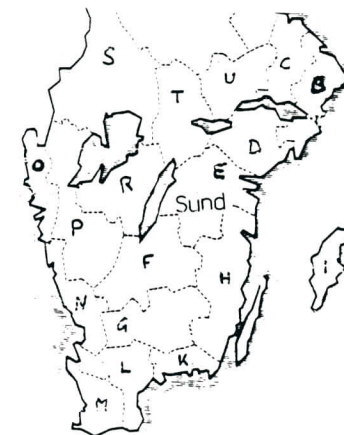
"Genom den ständigt tillväxande rörelse, som synes bliva vid Vårgårda järnvägsstation, som är belägen på 2 mils avstånd från närmaste staden Alingsås, tror jag en poststations inrättande bliver ändamålsenlig och kringliggande orter gagnelig, samt om den varje onsdag och lördag från Alingsås till Skara gående post komme att på järnväg fortskaffas, anser jag en poststation vid Vårgårda nödvändig".

Länsstyrelsen fick i sin framställning till poststyrelsen även lämna uppgifter om vilka andra orter i Älvsborgs län som borde få poststationer i detta sammanhang. Förslaget omfattade Vårgårda järnvägsstation, Mörlanda och Gölingstorps gästgivaregårdar samt Steneby skolhus. Däremot ville landskansliet inte understödja berörd kronofogdes förslag om poststationer i Trädets gästgivaregård eller den tillfälliga länsmansbostaden Ellebäckstorp i Frölunda socken.

Poststyrelsen godkände länsstyrelsens förslag och poststationer inrättades med namnen Mörlanda, Gölingstorp och Steneby den 1 juli 1862. Däremot öppnades Vårgårda poststation med stationsinspektör Fr Sundler som föreståndare redan den 1 januari 1862. Han blev därmed pionjär som ansvarig för en förenad post- och järnvägsstation. Sin första skrivelse i ett ärende som berörde posten avlät han innan poststationen var formellt öppnad, nämligen den 12 december 1860. Det gällde frågan om ett smidigt förfarande vid prenumeration på tidningar.

Genom ett kungligt brev byttes poststationen i Vårgårda ut mot ett förvaltningspostkontor den 1 januari 1864 och Sundler förordnades att uppehålla postmästaretjänsten. Redan den 1 juli 1867 degraderades postkontoret och det fanns åter en förenad post- och järnvägsstation i Vår-

gårda. Den undergick åtskilliga förändringar i takt med utvecklingen och skildes från järnvägen, blev en postexpedition "av nyare slaget" samt genom förändringar av Postens interna terminologi på 1970- och 1980-talen åter ett postkontor med ansvar för postservice till drygt 3200 hushåll.

Kvinnlig pionjär

Poststationen i Sund i södra Östergötland öppnades som ett relativt tidigt resultat av regeringens bemyndigande till poststyrelsen den 9 mars 1860 "att, å lämpliga ställen, inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor".

Efter remissbehandling på grund av en framställning från sockenstämman den 17 februari 1861, två dagar efter att landets första egentliga poststationer hade öppnats, inrättades en poststation den 1 februari 1863 vid Sunds gästgivaregård några hundra meter söder om kyrkan. Handlanden Bengt Gustaf Carlsson antogs till föreståndare. Efter hans död ett år senare vikarierade bokhållaren Edvard Peterson i väntan på en ny utnämning.

Denna dröjde inte länge och det blev en kvinna som övertog ansvaret för poststationen. Därmed skrevs posthistoria av ovanligt slag, för det var landets första kvinnliga poststationsföreståndare.

Genom ett kungligt brev den 10 juli 1863 hade kvinnor blivit berättigade att förestå poststationer och åtta år senare även fått tillträde till extra biträdestjänster på

postkontoren. Men det var en otrolig mansdominans och på totalt 250 poststationer i mars 1868 fanns det bara 14 kvinnliga föreståndare. Dokumenten avslöjar att begreppet hänsyn till de kvinnliga föreståndarna tyvärr inte var starkt rotat, åtminstone inte bland deras chefer, d v s de överordnade postmästarna.

Pionjär bland de kvinnliga poststationsföreståndarna var Maria Josefina Adlerstam, dotter till postmästare Gustaf Ulric Adlerstam i Hedemora. Hon blev den 7 mars 1864 utnämnd till föreståndare för poststationen Sund, bara en vecka efter att dess tidigare föreståndare B G Carlsson hade avlidit.

Att utnämningen kunde gå så fort beror på att fröken Maria Josefina så att säga låg i startgropen. Kort tid efter att det ovannämnda kungliga brevet utgivits om att kvinnor kunde få förestå poststationer anmälde hon nämligen till poststyrelsen sitt intresse för att få en sådan befattning någonstans i landet. Hon hade - trots att kvinnan formellt inte ännu fick vara i posttjänst - biträtt postmästare Salomon August Heurlin i Strömsholm. Denne skrev den 27 september 1863 ett rekommendationsbrev i form av ett intyg att bilägga hennes intresseanmälan hos poststyrelsen. I intyget anförde Heurlin att hon "utmärkt sig för synnerlig ordning, omtanke och noggrannhet".

En påminnelse om denna intresseanmälan fick poststyrelsen genom det brev som Maria Josefina skrev den 4 mars 1864 så snart hon blivit underrättad om att poststationen i Sund plötsligt blivit vakant. Det föll sig då naturligt för poststyrelsen att omgående utnämna landets första kvinnliga poststationsföreståndare.

Hon efterträddes 1883 av fröken Hilda Fredrika Margareta Bergström, som med 1885 års ingång fick byta ut sin datumstämpel mot en ny, nu med namnet Ydre. Namnändringen berodde på upprepade felsorteringar, bland annat genom att man läste Sund med slarvigt skrivna handstilar som Lund och tvärtom.

Med fortsatt kvinnligt styre men på skilda platser och med postkontoren i Kisa, Eksjö och Tranås som överordnade fanns poststationen kvar till och med september 1957. Den sista föreståndaren föreslog själv indragningen.

Ortsbor ville dra in poststationen

I ett kungligt brev den 9 mars 1860 bemyndigades poststyrelsen att "å lämplige ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, ämnade att såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition".

För oss ter sig kanske texten svårförstådd. När beslutet togs fanns det i vårt land knappt 200 postanstalter, ett begrepp som med en inte längre använd terminologi då omfattade postkontor, postexpeditioner och postuppsyningsmansplatser. De båda förstnämnda var självständiga förvaltningsenheter och skillnaden var i stort sett bara föreståndarens titel, postmästare resp postexpeditör, samt klassindelningen (1-8) beroende på bl a hur stor omsättningen var. Med 1882 års ingång kallades även postexpeditionerna för postkontor. År 1920 återinfördes termen postexpedition men då i en annan betydelse. Postuppsyningsmansplatserna hade funnits sedan 1830, huvudsakligen i de nordligaste, glest befolkade delarna av landet, där endast en mycket obetydlig postutväxling kunde påräknas. De flesta byttes ut mot poststationer efter det ovan nämnda beslutet om att sådana skulle inrättas.

Det gick nästan ett år efter regeringsbeslutet innan några poststationer inrättades. Detta kan ha berott på att förutsättningarna inte var tillräckligt utredda. Poststyrelsen skrev i oktober 1860 till länsstyrelserna och frågade om dessa "skulle finna skäligt framställa förslag om inrättande av poststationer" inom resp län.

På sina håll tog länsstyrelserna god tid på sig och landskansliet i Karlskrona daterade sitt svar den 13 november 1861 med förslag på poststationer i Jämshög och Tving. Däremot avfärdades i det brevet förslag om några andra poststationer, nämligen Lyckeby, Hoby och Torhamn. Landskansliets motivering för avslagen var följande:

"Såväl förbi Lyckeby, beläget endast 3/4 mil från Karlskrona, som förbi Hoby, beläget 2 mil från Karlshamn och 1 1/2 mil från Ronneby färdas nu poster flera gånger i veckan, så att någon svårighet icke bör vara för handen att från dessa orter få väskor med posterna fortskaffade; och brevväxlingen till och från Torhamn, beläget 3 mil landvägen från Karlskrona, torde vara jämförelsevis mindre betydlig, då folkmängden i denna socken utgör endast omkring 3000 personer."

Starkare krafter än länsstyrelsens påverkade emellertid poststyrelsen vid ställningstagandet och redan den 1 juli 1862 öppnades en poststation i Lyckeby, med vice häradshövdingen Carl Sjöbohm som föreståndare.

Tillkomsten av poststationen fick emellertid negativa konsekvenser för korrespondenter som vant sig vid att utnyttja postskjutsen mellan Karlskrona och Kalmar för att skicka och ta emot brev. Många personer i trakten av Kristianopel skrev bl a följande till poststyrelsen i ett brev, daterat den 30 juli 1862:

"Sedan den 1 dennes har i Lyckeby en poststation blivit inrättad, som haft och kommer ytterligare att hava till följd en ganska betungande utgift för oss och övriga korrespondenter här på orten i avsende på den betydliga mängd s k lösbrev, som härifrån avsändas till Karlskrona".

Brevskrivarna begärde att poststationen skulle dras in. Landskansliet instämde i ett brev efter drygt två månader med uttalandet "att poststationen vid Lyckeby för nuvarande mycket ofullständigt motsvarar sitt ändamål så till vida, som för brevväxlingen med de norra orterna särskilda postbud emellan Lyckeby-orten och Karlskrona icke gärna kunna undvaras".

Folket hade vant sig vid att skicka post till Karlskrona med den passerande postskjutsen utan att betala mera än tre öre, som tillföll postförvaltaren i

Karlskrona. Sedan tillkomsten av Lyckeby poststation fick man betala fullt brevporto, 12 öre. Denna försämring speglades på följande sätt i brevet från Kristianopel:

"Utom de ganska många så beskaffade brev, som avlämnas i postgårdarna för att därifrån med postiljonens väska till nämnde stad befordras, hava i köpingens bägge lösväskor förut varje postdag blivit avsända 10 à 12 st dylika, eller i medeltal varje vecka omkring 25 st à 3 öre. Nu när dessa brev kosta 12 öre pr st, så gör det en tillökning i portot av 117 rdr årligen endast för de i köpingens väskor inlagda lösbrev, om man nämligen kunde antaga, att alla dessa vore av enkel vikt. Men både pastor, ordförande i sockennämnd och brandstodskommitté, tulltjänstemän, handlande, skeppare och andra personer behöva ofta till länsresidensstaden insända handlingar i lösbrev, som ju förut hava kunnat få väga ända till 8 lod och ändå ej kostat mer än 3 öre".

Portot för inrikes brev, oavsett avståndet, hade vid enhetsportots införande 1855 fastställts till 4 skilling för första viktsatsen, vilket vid myntreformen 1858 ändrades till 12 öre. Personer i t ex Kristianopel eller Lyckeby, som skickade brev till orter bortom Karlskrona eller bortom Kalmar med postiljonerna, fick betala detta porto. Men lokalbrev, d v s sådana som var adresserade till Karlskrona eller Kalmar, gick som lösbrev. Och ännu var korrespondensen med andra orter relativt ringa. Postverket hade alltså inte haft några nämnvärda inkomster av den post som inlämnades på sträckan mellan Karlskrona och Kalmar.

Utöver postverkets representanter fanns det åtminstone en person inom civilstaten som inte delade ortsbornas uppfattning om att poststationen i Lyckeby borde dras in. Det var kronofogden i Lyckeby. Han föreslog i ett brev den 30 augusti 1862 till länsstyrelsen i Karlskrona att klagandenas framställning skulle lämnas utan åtgärd. Länsstyrelsen var emellertid i sitt brev till poststyrelsen tio dagar senare inte så bestämd som kronofogden. Länsstyrelsen ansåg för sin del "att fördelar för befolkningen i Lyckeby och dess grannskap att få brev fortskaffade genom stationen med den emellan

Karlskrona och Kalmar gående post icke motsvarar de olägenheter, som äro en följd av stationens inrättande och bestå dels uti tillökningen i kostnaden för avsändningen av sådana brev, som före stationens öppnande fått såsom lösbrev fortskaffas, vilken olägenhet är så mycket kännbarare för dem, som bo på längre avstånd bortom Lyckeby, som dessa av stationen icke have ringaste gagn, och dels däri, att brev icke vidare få befordras mellan Lyckeby och Karlskrona med de ångslupar, som under vid pass sex månader av året flera gånger dagligen gå emellan dessa båda orter".

I poststyrelsens beslut den 6 november 1862 påpekades att man inte bör dra in en poststation som är av betydlig nytta för den kringboende befolkningen, ett faktum som kronofogden hade vitsordat. Poststyrelsen uppdrog emellertid åt postinspektorn i Karlskrona att träffa avtal med rederiet för ångsluparna om postbefordran mot viss ersättning. Det innebar i praktiken att de som så önskade kunde lägga lösbrev till Karlskrona direkt i brevlådan på ångbåten i stället för att lämna in dem till poststationen och betala riksbrevporto.

Från portosynpunkt kan detta närmas tolkas som en kompromiss och ett smidigt sätt att minska motståndet mot den redan inrättade poststationen. Ett annat fall beskriver kapitlet om Tingsryd i boken "Kongaposten". Där uppstod motståndet mot en föreslagen poststation redan innan den hunnit inrättas. Tingsås socken och de båda grannsocknarna i Urshult och Sandsjö hade vid kommunalstämmor under utredningen bl a uttalat att "postanstalts öppnande i Tingsryd vore en för orten skadlig inrättning, därest samma för brevs befordrande skulle gagnas, då man i så fall för den huvudsakligaste korrespondensen som sker på länsstaden Växjö komme att utgiva från fyra till tiodubbelt porto mot vad nu för lokalbrev erlægges". Även om det tog längre tid för förverkligandet än i Lyckeby fick Tingsryd en poststation.

Poststationen i Lyckeby fick alltså bestå och den utvecklades snabbt i positiv riktning. Detta kom bl a till synes i ett brev från poststationsföreståndare Sjöbohm till poststyrelsen den 2 februari 1865. Han erinrade om att han vid poststationens tillkomst blott hade att

expediera två poster i veckan men att det nu rörde sig om tre poster i veckan. Dessutom fick han under seglationstiden 1 maj - 31 oktober två gånger om dagen tömma resp lägga i brev i den brevlåda som fanns ombord på ångslupen mellan Lyckeby och Karlskrona. Han önskade nu lönen höjd eftersom de 200 riksdaler han fick till stor del gick åt för att bekosta ljus, lack och bindgarn. Den gången blev det avslag, eftersom kontraktet var bindande och måste sägas upp med tre månaders varsel för varje önskad ändring. Någon uppsägning vågade sig Sjöbohm inte på, för det kunde finnas personer som då erbjöd sig att förestå poststationen för en billigare penning. Men ett nytt försök med en ingående motivering den 2 mars 1874 var framgångsrikt och årsarvodet höjdes till 300 kronor. Genom ett beslut den 15 mars 1883 fick han ytterligare förbättring. Det hade han personligen dock inte så mycket glädje av. Vid det följande halvårsskiftet överlämnades poststationen nämligen till fröken Bertha Sjöbohm.

Hon ansvarade för posten i Lyckeby till dess järnvägen mellan Karlskrona och Torsås kunde tas i bruk för allmän trafik den 19 januari 1899. Då förenades poststationen med järnvägen och stinsen Carl Amandus Norén fick överta ansvaret för postservicen i samhället. Denna uppgift överfördes i januari 1908 på efterträdaren Gustaf Gunnarson, som fick uppleva att post och järnväg formellt skildes åt den 1 juli 1931. Poststationen inrymdes dock i stationshuset och på trafikföretagets önskan blev det återförening redan den 1 april 1933. Vikarier skötte nu poststationen men den 1 november 1938 tillsattes Gösta Bengtsson som ordinarie poststationsföreståndare. Han fick uppleva poststationens statushöjning till postexpedition den 1 november 1946 och därmed skildes post och järnväg på nytt, denna gångem reellt. Posten flyttade till Riksvägen 33. Efter en besvärlig tidsperiod med allt mer växande trafik kunde man i april 1983 ta rymliga lokaler i bruk på Riksvägen 30, där Margit Thordstein ansvarar för verksamheten. Brevbäringen till de 4200 hushållen med postadress Lyckeby utgår dock inte från postkontoret där utan från postterminalen i Karlskrona.

Föga dokumenterad poststation

"På grund av Kungl. Generalpoststyrelsens cirkulär om inrättande å de platser där sådana anses vara för orten behövliga, få vi undertecknade ödmjukast anhålla att en poststation bleve inrättad vid Bästhult i Barkeryds socken, beläget tre mil från vardera av städerna Jönköping och Eksjö".

Så började det brev till poststyrelsen, daterat den 12 januari 1863, som blev upprinnelsen till en av de i arkiven minst dokumenterade poststationerna. Den fanns bara under tiden 1 juli 1863 - 30 november 1864 och hade inte någon egen datumstämpel.

Landets äldsta poststationer var knappt två år gamla när ryttmästaren Malcolm Löwenadler och handlanden G A Risling tog initiativet till att försöka få en poststation. De tolv första hade tillkommit den 15 februari 1861. Några av dem ersatte tidigare inrättade s k postuppsyningsmansplatser, en anordning som sedan 1830 hade funnits på ett 30-tal orter, huvudsakligen i Norrland.

Kronfogden i Tveta härad understödde ansökningen och föreslog G A Risling till föreståndare. Poststyrelsen beslöt efter prövning att poststationen skulle öppnas den 1 juli 1863.

Det blev inte fråga om några särskilda postföringskostnader, eftersom poststationen låg utmed diligenslinjen mellan Jönköping och Västervik. Rislings lanthandel låg nämligen vid vägen inte långt från Barkeryds kyrka. Landsvägen sträckte sig annorlunda på den tiden.

Södra stambanan närmade sig nu sin fullbordan. Från Jönköping fanns utöver diligenslinjen mot Västervik via Nässjö och Eksjö även en diligenslinje söderut, som knöts an till stambanan efter hand som den växte vidare mot norr. I boken "Mitt i Småland" berättas hur postmästaren Janne Lagerström fick finna sig i att flytta sitt postkontor från Lammhult till Sandsjö och senare till Nässjö när rallarna hade gjort sitt.

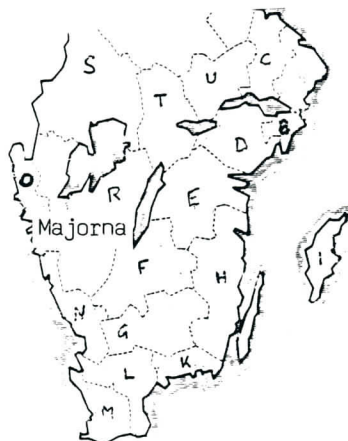
I samband med att Lagerström flyttade postkontoret till Nässjö försvann inte bara diligensen mellan Jönköping och Sandsjö utan även den nordvästliga delen av linjen mellan Jönköping och Västervik. Någon post kunde inte utan extrakostnad sändas längre till Bästhult och poststationen drogs helt sonika in. Den var för övrigt mycket litet utnyttjad. Nu fick Barkerydsborna bekväma sig att för postärenden anlita den poststation som inrättades i Forserum den 1 december 1864 samtidigt som södra stambanan fullbordades. Det är troligt att många av dem som bodde i Bästhult liksom de i Nässjö socken använde sig av det för dem mera närbelägna postkontoret, Detta låg under sitt första år i järnvägsstationen i Nässjö. En kort notis i poststyrelsens cirkulär 1864 meddelade: "Poststationen i Bästhult indrages med november månads utgång".

Hembygdssamlade filatelister saknar flera andra gamla poststationsnamn i sina album med stämplade frimärken på grund av att poststationerna avvecklats innan de hunnit få några datumstämplar. Ett par exempel är Marklunda och Mörlanda. Den förstnämnda, inrättad den 1 maj 1861, drogs in (eller, om man så vill, flyttades och namnförändrades) när den förenade post- och järnvägsstationen öppnades i Osby den 15 november 1862.

Poststationen med namnet Mörlanda inrättades den 1 juli 1862 i Hovs socken i Västergötland och drogs in den 31 oktober 1863. Även här var en framväxande järnväg orsak till ändringen. Poststationens saga blev all en månad efter att den förenade post- och järnvägsstationen med namnet Ljung hade inrättats. Upprepade försök gjordes av kommunalstämmor i Hovs socken att få en poststation. Motiveringen till landskansliets avstyrkan vid 1880 års försök var att "för behandlingen av tjänsteförändelser till och från pastor i Hovs församling kan användas lösväska, som kostnadsfritt för honom fortskaffas på linjerna Ljung-Od-Lena eller Ljung-Skölvene-Sörby".

Hovs socken skulle ändå sent omsider få en fast postanordning genom ett postombud. Inrättat i Annelund den 1 april 1953. Dess datumstämpel hade gravyren LJUNG POB 1. Efter ett kvarts sekel organiserades postombudet som ett s k postställe. Detta ersattes år 1986 med s k stadsbrevbäring från Ljung.

Äldsta filialen

Göteborg kan sägas vara den första ort i vårt land som fick mer än ett postkontor. Detta hände 1865. Visserligen inrättades en förenad post- och järnvägsstation i Liljeholmen redan 1863, från 1931 med namnet Stockholm 9. Men det första egentliga filialpostkontoret i Stockholm kom till fyra år efter det i Göteborg.

Fullmäktige i Carl Johans församling anmodade kommunalstyrelsen att framställa önskemål om bättre postgång. Uppdraget fullgjordes i ett brev till poststyrelsen den 8 mars 1865. Framställningen avslöjar vissa förhållanden som inte är så självklara för dagens göteborgare och förtjänar måhända att citeras i utdrag:

"Grunden för denna kommuns tillvaro vilar omedelbart på staden Göteborgs åt havssidan utsträckta rörelse och världshandel, ehuru ej dithörande eller ännu därmed förbunden, utan lydande under landslag. Dess befolkning kan indelas i den närande och den tärande; den förra utgöres av ägare till etablissemangens längs sjöstranden som begagnas i och för handel och upplag av skeppningsartiklar, och från vilka församlingens arbetare egentligen hämta sina förtjänster. Ägarna bo i staden, hava där sina kontor och följaktligen sin bekväma post på Kungl. Postkontoret i Göteborg och utgöra en högst obetydlig del av befolkningen i församlingen. Den andra delen är den personal som styr dessa inrättningar, ävensom dessas arbetare som även äro i behov av postgång. Härtill kommer att samhället utgöres av ett stort antal handlande och hantverkare av olika slag, större fabriker, stora

skeppsvarv, en mängd personer som äro skeppsägare och skeppsredare, ett stort antal sjökaptener, dels här alltid bosatta, dels av främmande nationer, vilka alla genom kostsamma egna omsorger få underhålla sin korrespondens genom Göteborgs postkontor. Förhållandet är snart sagt en parodi mot vad som borde vara när befolkningen härstädes utgör 12 000 människor inom en radie av $\frac{1}{2}$ fjärdingsväg, som i detta fall äro förbisedda och överlämnade åt sig själva".

Postdirektör Georg Ameen i Göteborg fick ärendet på remiss från poststyrelsen. Som tidigare sekreterare i poststyrelsen och med en längre utrikes resa bakom sig för studium av olika länders postinrättningar visste han hur en slipsten skulle dras, men detta ärende var ändå nytt för honom. I hans fyra sidor långa utlåtande den 27 mars 1865 kan man spåra något av hans journalistämne. Han hade under åren 1838-1852 varit utgivare av tidningen "Najaden" i Karlskrona och även "Blekingeposten" under en tid. Till hans utgivna skrifter räknar man "Kappsäcken, fragment ur min dagbok". Bland hans synpunkter på sökandenas önskemål kan följande ha intresse:

"Vid behandlande av frågan om postförhållandena måste man även taga i betraktande den förändring, som även häri måste inträda, då församlingen bliver en del av Göteborg, och att vad som nu möjligen göres, således endast torde kunna bliva provisoriskt och tills vidare, så framt det ej göres så, att det även helt och hållet, eller till det väsentligaste, kan äga bestånd efter kommunens införlivande med Göteborg såsom en del därav.

Såväl i detta som i flera andra hänseenden torde stora svårigheter möta vid det av sökandena framställda önskemål om inrättande av ett självständigt postkontor, vilket i allt fall skulle bliva det enda i sitt slag i riket, såsom beläget så alldeles inpå ett annat, från och till vilket en ordentlig särskild postforsling måste äga rum, enär detta nya kontor icke vore beläget vid någon postväg".

Ameen gjorde en genomgång av de ekonomiska aspekterna på frågan och de tekniska problemen angående portots storlek för post mellan det eventuellt blivande postkontoret och det redan befintliga. Sedan konstaterade han att en

alternativ lösning med ett filialkontor, lydande under postkontoret i Göteborg, skulle

"i likhet med vad som existerar i en mängd större utrikes städer, onekligen medföra flera fördelar för omkringboende, och skulle vi för vår del icke hava någonting egentligen att invända häremot, om Kungl.Generalpoststyrelsen i övrigt finner lämpligt, att ett sådant filialkontor av en alldeles ny beskaffenhet inrättas enstaka i Göteborg, innan sådana förekommit eller ifrågasatts för huvudstaden, för vars yttersta delar, med lika stort avstånd från centralkontoret, de torde vara minst lika behöfliga".

Landshövdingen konstaterade i sitt brev till poststyrelsen den 31 mars 1865 bland annat att den omständigheten att något filialpostkontor ännu inte förekommit eller ifrågasatts för huvudstaden inte borde utöva något inflytande på hur frågan avgjordes för Göteborgs del. Det var ju just i Göteborg som man begärt

"att ett filialkontor måtte bli upprättat för Majornas kommun, men vilket däremot icke blivit för huvudstaden ifrågasatt och vilket möjligen kan hava sin grund däri att Stockholms postkontor har ett långt mera centralt läge än förhållandet är med Göteborgs kontor, då nämligen Majorna betraktas såsom en del av staden".

Med flera argument byggdes landskansliets skrivelse upp, men troligen var landshövdingen ändå skeptisk till utgången och avslutade med preciserade önskemål om förbättring av postgången för den händelse poststyrelsen inte ville besluta att inrätta ett filialpostkontor. Bland de krav som ställdes vid eventuellt avslag kan nämnas uppsättning av brevlådor på lämpliga ställen inom församlingen, att tömmas åtminstone tre gånger om dagen. Ett annat krav var

"att turerna för kringbärande i Majorna genom anställda brevbärare av ankommna brev och för hemförande till Göteborgs postkontor av de i lådorna nedlagda breven ordnas så, att brevbärarna under de tider av året, då regelbunden ångbåtsförbindelse underhålles emellan staden och Klippan, kunna från staden avgå med ångbåt, för att återvända antingen med ångbåt eller med omnibus, men att, då sjöfarten upphört, de kunna befordras med omnibus".

Fullmäktige i Carl Johans församling fick senare tillfälle att lämna ytterligare synpunkter på hur postfrågan skulle ordnas. Ärendet behandlades vid sammanträdet den 29 maj 1865. Därvid tycktes man vara beredd att acceptera ett betydligt nedbantat förslag om "en brevlådas anbringande någonstädes vid församlingens gräns och ett i närheten därav inrättat inlämningsställe för ankommen post". Ett andra alternativ såg man hellre genomfört, nämligen en s k poststation. Detta fann fullmäktige

"både ändamålsenligt och fördelaktigt, såvida endast vanligt postporto eller 12 öre komme att uppbäras från Majorna till Göteborg eller annan inrikes ort. En dylik poststation borde förläggas mellan kyrkan och Stigbergsliden. Även en brevlåda borde anbringas å nya fattig- och arbetshuset, till gagn för de längre västerut i församlingen boende".

Landskansliet sände till poststyrelsen fullmäktiges protokollsavskrift jämte uppgift om att avståndet mellan platsen för den föreslagna poststationen och postkontoret i Göteborg utgjorde 3/8 mil. Till poststationsföreståndare föreslogs skrivaren Carl Victor Falck som var villig åta sig uppgiften mot 300 riksdaler riksmünt i årsarvode.

Nu försenades ärendet genom att kostnaden för postföringen ansågs för hög. Till tveksamheten inför ett positivt beslut bidrog också de då gällande bestämmelserna om postavgifter. S k lösbrev kostade 3 öre och vanliga riksbrev 12 öre. Som lösbrev kunde man skicka försändelser med en postförare om han blott skulle lämna dem till slutpunkten för postföringslinjen. Skulle de vidare därifrån, kostade de 12 öre. Om en poststation blev inrättad i Majorna, kunde post som lämnades in där, inte betecknas lösbrev. Postdirektör Georg Ameen ansåg i ett brev den 31 juli 1865 till poststyrelsen, då något beslut ännu inte fattats definitivt, att det vore lämpligt att lösa frågan provisoriskt så länge.

Det går inte att läsa mellan raderna vad som ledde Ameen till att söka spola tanken på en poststation. Man får inte bortse från möjligheten att han var rädd om sitt postkontors inkomster och sina egna sportler, vilka skulle komma att minska genom att icke obetydliga summor

gick direkt till postkassan för de frimärken som såldes i Majorna. Poststyrelsen gick emellertid emot honom och beslöt att inrätta en poststation med namnet Majorna från den 1 december 1865. Föreståndare blev Carl Victor Falck, då blott 19 år gammal.

Falcks efterträdare, gasverksföreståndaren O Högberg, var inte nöjd med den förhöjning till 400 kronor i årsarvode som medgavs i februari 1875 och lyckades få det höjt till 600 kronor från 1876. Efter ytterligare knappt ett år begärde han åter påökt, nu till 800 kronor. Det var uppseendeväckande men arbetet var betungande för Högberg. Detta förklaras delvis genom följande utdrag ur postdirektör Ameens brev den 28 oktober 1876:

"Antalet försändelser, som årligen behandlas vid Majornas poststation, kunna i runt tal beräknas till minst 90 000 st, därav 50 000 ankommande och 40 000 avgående. Att uppbörden, som för sistförflutna trenne kvartal utgjort 1 308 kronor, icke uppgått till något mot försändelsernas antal svarande belopp, härleder sig däri- från att flera av köpmännen, som hava frimärksförsäljning inköpa sina förråder vid postkontoret i staden.

Stationen hålles öppen 5 timmar dagligen och dit ankomma tvenne samt avgå likaledes tvenne poster varje dag, varförutom föreståndaren har att övervaka och redovisa för de där stationerade brevbärarna, två till antalet".

Med stor tvekan gick löneförhöjningen igenom och den kom efterträdaren snart till godo. Med poliskommissarien Conrad Luttröpp gjordes i maj 1877 upp ett kontrakt om att vara poststationsföreståndare. En undersökning senare samma år för att genom omorganisation minska kostnaderna ledde inte till någon ändring. Det gjorde däremot ett förslag om att postföringen till Majorna liksom antalet brevbärare där skulle utökas. Från den 1 maj 1879 skickades post till Majorna alla dagar kl 7.0, 10.30, 13.30 samt 16.0.

Den fortsatta utvecklingen bidrog till att poststationen statushöjdes till ett s k filialkontor den 1 december 1891 med Anders Peter Hedin som chef. Från det nya seklets första dag stod det i datumstämpeln **GÖTEBORG 4** förutom orden "Filialpostkontoret vid Stigbergstorget" och den 1 januari 1910 försvann de sistnämnda tre orden från stämpeln.

Nyebro blev Viskafors och Åskloster

"Vid Nyebro, beläget i Hallands län, Viske härad och Värö socken, utmed Viske å, med tullbro över den sistnämnde, sammanstöta fyra mycket befarne vägar, nämligen allmänna landsvägarna från Göteborg och från Varberg, samt farvägarna från Åsbro gästgivaregård, Hallands län och Sundholmens gästgivaregård i Älvsborgs län, varjämte härstädes även finnes lastageplats för sjöfrakt å den närbelägna Klosterfjorden, tingställe för Viske härad, ångsåg och handelsbod och den rörelse och samfärdsel som här äger rum är förty icke ringa".

Så började lantbrukaren Carl Johan Wettergren ett två foliosidor långt brev till poststyrelsen den 5 januari 1866, i vilket han erbjöd sig att bli föreståndare för den poststation som han föreslog skulle inrättas i Nyebro. Fiskala myndigheter intygade behovet av en poststation på den föreslagna platsen, ävensom Wettergrens lämplighet att sköta posten. Landshövdingen sade sig emellertid i ett brev den 8 mars 1866 betvivla, att fördelarna med en poststation skulle "motsvara den kostnad som i och för poststationen komme att postverket tillskyndas".

Även postmästare Georg Menn i Kungsbacka var tveksam och postmästare Johan Bergqvist i Varberg skrev rent ut att han ansåg sig "så mycket mindre böra tillstyrka bifall till ansökningsen som de korresponderande i den trakten av Viske härad, vilka möjligen kunde hava fördel därav, äro högst få och kunna utan vidlyftighet uppräknas, nämligen: vörd pastor och klockare 1/2 mil från Nyebro, vid Nyebro sökanden, lantbrukaren Wettengren, samt lantbrukaren B H Busehk på Åskloster, kronolänsmannen J Andersson och

lantbrukaren C Swenonius i Syllinge, 1/4 mil från landsvägen och Nyebro, samt lantbrukaren Svensson, boende i Bjurum vid landsvägen mitt emellan Nyebro och Åsbro. Flera finnas, mig veterligen icke; ty allmogen begagnar posten högst sällan och hämta dessutom vanligen sina brev med förenämnda personers. Övriga ståndspersoner i Viske härad äro boende i närheten av Åsbro, där de taga sina brev med lösväskor".

I postmästarens svar lyser den uppfattningen igenom, att "vanliga" människor inte hade något större behov av postgång. Uppfattningen att andra än ståndspersoner inte ägnade sig åt att skriva brev var kanske riktig till en del under tiden före folkskolestadgans införande 1842 och något decennium därefter, men postmästaren i Varberg höll ännu fast vid den. I sitt avstyrkande brev nämnde han till sist "att i eller invid Klosterfjorden icke är varken sådan hamn eller skeppning att den är värd någon större uppmärksamhet än den som tillkommer varje ställe, där båtar kunna lägga till".

Poststyrelsen såg annorlunda på frågan och beslöt den 15 mars att en poststation skulle öppnas vid Nyebro med Carl Johan Wettergren som föreståndare. Den 1 april 1866 blev premiärdagen och Wettergrens årsarvode fastställdes till 200 riksdaler. Vid posthanteringen började nu förväxling ske gång på gång med den småländska poststationen Nybro, som hade inrättats två månader före den i Nyebro. Därför ändrades namnet på den halländska poststationen till Viskabro från den 1 juli 1868.

Frimärken eller brev som är stämplade NYEBRO får man leta efter förgäves. Poststationerna fick nämligen inte egna datumstämplar förrän tidigast i slutet av 1868. Men stämpelavtrycket WISKABRO anses värdefullt på vapentyps-frimärken. Under drygt 20 år hette poststationen så men upphörde den 31 augusti 1888. Därom berättas mera längre fram.

Den 14 september 1868 skrev postmästare Georg Menn i Kungsbacka till poststyrelsen och anförde att tillkomsten av Viskabro poststation hade medfört en betydande ökning av "den högst besvärliga och ansträngande natt-tjänstgöringen" vid postkontoret i Kungsbacka. Han bad därför att bli hågkommen med högre lön. I poststyrelsen

påtecknades ärendet att det skulle "övervägas vid nästupprättande av underdånigt förslag till stater för Postverket". Detta hjälpte inte och vid anmälan i poststyrelsen av ärendet två månader senare fick det en ny påteckning, nämligen att det inte ansågs påkalla vidare åtgärd. Man kan fråga sig om möjligen postmästare Menn hade förutsett merarbetet, när han försökte motsätta sig att poststationen i Nyebro skulle inrättas.

Året efter att kronobrevbäringen hade upphört i Halland gjordes en allmän översyn av poststationsbeståndet som inte bara resulterade i indragning av en lång rad poststationer med juni månads utgång utan även i att några öppnades. Besked om detta lämnades i ett telegram i sista stund före halvårsskiftet, ett telegram som också redovisade poststationsföreståndarnas årsarvoden. För Wettergren var det positivt genom att hans årslön för arbetet vid poststationen i Viskabro angavs höjt till 400 kronor. Förbättringen tillämpades retroaktivt från 1875 års början. Detta belopp måste betraktas som en tämligen god ersättning, även om Wettergren hade mycket passning av en diligens i vardera riktningen varje dag, eftersom hans poststation låg vid stampostlinjen mellan Göteborg och Helsingborg.

Med tillkomsten av Göteborg-Hallands järnväg upphörde den postala eran för Viskabro den 31 augusti 1888, då vårt lands sista hästdragna postdiligens hade passerat Viskan. Av den utredning som föregick den samtidiga omorganisationen framgick att järnvägsstationen i Åskloster låg 2138 meter från Viskabro. Dit fick förutvarande postkunder vid Wettergrens poststation vända sig i postärenden, för vilka stinsen ansvarade i fortsättningen med biträde av stationspersonal. Den förste stinsen på platsen var Carl Oscar Julius Frisk. Det stod ÅSKLOSTER i hans datumstämpel, precis som på stationshuset. Eran var alltså all för poststationen i Viskabro som hade haft två föreståndare. Sjökapten Petter Samuel Brag efterträdde Wettergren år 1880 och fick alltså ta emot beskedet om uppsägning när järnvägen höll på att fullbordas.

Vid den förenade post- och järnvägsstationen i Åskloster ansvarade följande järnvägsmän för posten efter Frisk: Albert Carlsson Flundberg (1897-1926), Sven Gabriel

Lagerstedt (1926-1932), Viktor Larsson (1932-1941), Natanael Eleasar Olofsson (1941-1944), Carl Vilhelm Pedersen (1944-1948), Axel Linus Filmerssom (1948-1951), Hans Johan Werner (1951-1957) och Olof Caspar Ingemar Larzenius (1957-1958).

Den 1 november 1958 skildes post och järnväg åt och Alice Bertilsson blev föreståndare för den nya "lantpoststationen" (enligt terminologin) vilken dock fanns kvar i stationshuset. Under den dynamiska perioden på 1970-talet blev poststationen omorganiserad till ett skglesbygdspostställe den 1 oktober 1978 och som chef tillträdde Alice Thorén. Efter hennes död i oktober 1985 uppehölls den vakanta tjänsten av bl a Karina Arvidsson. Poststället drogs in den 1 maj 1989 men postadressen fick vara kvar trots att postutdelningen sker med lantbrevbäring från Varberg. Med bensinstationen avtalades att lämna ut aviserade försändelser till de adressater som inte haft kontakt med lantbrevbäraren under dennes tur.

När indragningen av poststället planerades kom protester från ortsbefolkningen. Man oroade sig för att det skulle bli sämre postservice men uttryckte också önskemål om att stationshuset inte skulle rivas. När detta kapitel skrivs i boken (november 1989) finns stationen ännu kvar. Den är dock i dålig kondition.

Omöjlig stämpel

En av de förhållandevis få poststationer som är mer eller mindre "omöjliga" för hembygdssamlarna är Wallstorp. Enligt poststyrelsens beslut den 22 december 1973 inrättades den med 1874 års ingång när kronobrevbäringen övertogs av postverket i Jönköpings län.

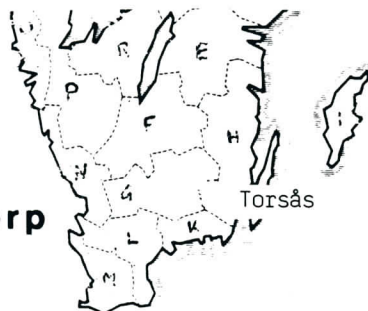
I beslutet hette det att det skulle "å postlinjen Skänninge-Eksjö öppnas en poststation vid Wallstorp, vid Marbäckskyrka samt vid Bona gästgivaregård" och att dessa poststationer skulle lyda under postexpeditionen i Boxholm. Till föreståndare i Wallstorp utsågs handlanden Göran Johanson med 150 kronor i årsarvode.

Därmed kom ytterligare en poststation att hamna inom Linderås' socken utöver den som samtidigt inrättades vid Linderås' kyrka. Dessförinnan hade Wallstorpsborna fått hämta sina brev och tidningar vid poststationen i Säby eller före 1861 vid postkontoret i Jönköping.

Men det var inte länge som poststationen i Wallstorp bestod. Östra stambanan var under fullbordande, d v s en del som skulle komma att ingå i vad vi kallar södra stambanan. Den 40 kilometer långa sträckan Sommen-Aneby öppnades för allmän trafik den 23 november 1874 och därmed drog man in diligens- och kärrposterna mellan Boxholm och Eksjö samt poststationerna i Wallstorp, Marbäck och Bredestad. Den ett par månader tidigare inrättade förenade post- och järnvägsstationen i Aneby blev nu utgångspunkt för postföringen till Askeryd och Bälaryd. De sistnämnda hade vid tillkomsten fått sin post via en östlig och en västlig linje från Bredestad. Göran Johanson blev uppsagd från sin befattning.

De som till äventyrs i sina hembygdssamlingar har ett brev eller ett frimärke stämplat WALLSTORP kan glädja sig åt ett mycket sällsynt objekt. Ännu mera sällsynt torde ett frimärke vara, som blivit bläckmakulerat i Wallstorp.

Handstil skapade Hingstorp

Enligt en överenskommelse mellan poststyrelsen och landskansliet i Kalmar skulle tingskrivaren G Olsson anställas som föreståndare för den poststation som öppnades den 1 januari 1874 vid Ilingetorps by utanför Torsås. Namnet på poststationen stod i poststyrelsens beslutshandling angivet som Hingstorp.

I poststyrelsens brev den 15 december 1873 till postmästaren i Kalmar är G Olsson också uppförd som poststationsföreståndare, men i verkligheten blev det tingskrivaren P Petersson som fick tjänsten, till en början mot 96 kronor i årsarvode. Posten bars till Ilingetorp från Söderåkra av hemmansägaren J Pettersson i Kvilla.

Postmästaren i Kalmar anmälde genast till poststyrelsen att namnet borde vara Ilingetorp, men då var redan kungörelsen om Hingstorp distribuerad och datumstämpeln rekvirerad. Möjligen kunde brådska vara orsaken till att man i Stockholm inte reagerade genast på postmästarens anmälan.

Först efter ett halvår, när poststationsföreståndare Petersson erinrade om felet i ett brev till kronofogden och påtalade vissa olägenheter, gjorde man något åt saken. Ur Peterssons brev till kronofogden den 28 juli 1874 hämtas följande citat:

"Som jag och även en stor del brevavsändare, synnerligast från längre härifrån belägna orter, fått klagomål däröver, att de icke veta huru de skola adressera sina försändelser, utan äro helt och hållet villrådiga, får jag härmed vördsammast anhålla, att Herr Kronofogden ville vara god hos vederbörande begära den äskade namnförändringen. Jag överlämnar till Herr Kronofogdens bedömande huruvida stationens namn bör vara antingen Ilingetorp eller Torsås".

Sedan landskansliet skrivit till poststyrelsen och tillstyrkt namnändring till Torsås, beslöt poststyrelsen att anta detta namn från den 1 oktober 1874. Inte oväntat blir brev och frimärken med stämpelavtrycket HINGSTORP högt värderade av hembygdssamlade filatelisterna. Statistiken visar att antalet från Hingstorp och Torsås avsända assurerade brev under 1874 var 51 och antalet rekommenderade 137. Någon uppgift om antalet vanliga brev från poststationen under 1874 finns inte, men frimärksförsäljningen år 1875 svarade mot 365 kronor.

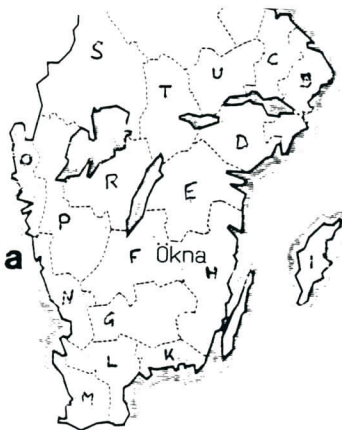
Hingstorp finns och fanns inte i sinnevärlden. Att namnet och datumstämpeln fick denna utformning beror på en felläsning under den brådska som råde inför årsskiftet 1873/1874, då en stor omorganisation skulle genomföras. Det handskrivna ordet Ilingetorp kan lätt läsas som Hingetorp eller vid slarvig avskrift i nästa led som Hingstorp. Detta är en finess som förre trafikdirektören vid Postens centralförvaltning Eberhard Löfvendahl en gång påpekade i en uppsats i Föreningen POSTFOLKETS årsbok.

Ilingetorp

Namnet Ilingetorp skulle också tillföras poststationsförteckningen en gång. Det var så sent som den 1 november 1924. När bibanan Torsås-Gullabo av Östra Blekinge Järnväg hade öppnats för allmän trafik i september 1917 gjordes framställning om att en poststation skulle öppnas i järnvägsstationen med namnet Ilingetorp. Det var egentligen en udda tanke, åtminstone med senare tiders mått, för stationen låg mycket nära stationen i Torsås. Det blev inte heller bifall den gången, men sju år senare hade ortsbefolkningen framgång. Den 1 november 1924 öppnades den önskade poststationen med järnvägsmannen Karl Alfred Antonsson som föreståndare. Tre andra föreståndare hann svinga poststationens datumstämpel innan den drogs in och poststationen kunde ersättas med lantbrevbäring den 1 april 1949.

Ökna fick heta Österökna

I ett brev från poststyrelsen den 22 december 1873 fick postmästaren i Vetlanda del av beslutet om att en åkande post skulle inrättas från det följande årsskiftet med två turer i veckan mellan Repperda gästgivaregård och Ökna kyrka, invid vilken en poststation med namnet Österökna skulle öppnas.

Till Repperda kom posten via en postföringslinje mellan Vetlanda och Målilla. Postföraren på den långa linjen inträffade inte samtidigt som postföraren återkom från Österökna. Därför måste någon i Repperda vårda posten under mellantiden. Gästgivaren C P Lindquist åtog sig att göra detta mot en ersättning av 16 kronor om året. Denna postvård upphörde redan i oktober 1876 då Lindquist flyttat från orten. Postföraren till Österökna, förre nämndemannen Gustaf Jonsson, bodde intill allmänna landsvägen och kunde själv ta emot postväskan till Österökna från postföraren på linjen mellan Vetlanda och Målilla, resp lämna till honom den postväska som Jonsson själv medfört från Österökna.

I ortstämpelkataloger förekommande uppgifter att poststationen i Ökna skulle ha burit detta namn under den första månaden av dess existens är inte belagda. Poststyrelsens beslut den 22 december 1873 anger benämningen Österökna även i en skrivelse till landshövdingen i Jönköping.

En annan uppgift att ett par avtryck av en datumstämpel med gravyren ÖKNA är kända torde vara felaktig. Datumstämplarna till de nya poststationerna inom Vetlanda

postområde levererades från Stockholm den 23 januari samt den 7 och 28 februari 1874. I leveransjournalen finns ingen anteckning om att en datumstämpel blivit återlevererad under hela år 1874.

För andra postområden kan man däremot finna centralt förvarade anteckningar om återleverans på grund av att poststationer ändrat namn. För Kalmar annoteras sålunda exempelvis att datumstämpeln med gravyren HINGSTORP återlevererades den 3 december 1874 och för Falkenberg att datumstämplarna med gravyrerna SJÖNEVAD, RYA och ESKHULT återkom till Stockholm den 9 november 1874. För Karlskrona finner man återleverans redan den 4 februari 1874 av stämpeln med gravyren AUGERUM, vilken aldrig blev använd, eftersom den planerade poststationen med det namnet inte öppnades.

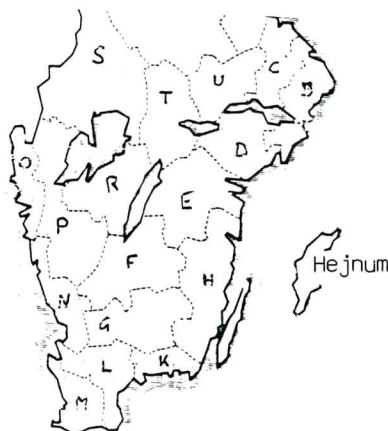
Förmodligen har författaren till boken "Sveriges fasta postanstalter genom tiderna" i fallet Österökna blivit vilseledd av en notis i 1874 års cirkulärsamling, när han i en sidnot angav att poststationen "benämndes Ökna t o m 1/2 1874". Vad som avsågs i cirkulärnotisen var att göra postförvaltarna uppmärksamma på att namnet Ökna, som trycktes felaktigt i tidtabellen, skulle ändras till Österökna. Det var alltså inte fråga om någon namnändring av poststationen utan blott en rättelse i en redan utgiven tidtabell.

Namnförändring. Benämningen af den å sid. 9 i senast utgifna tidtabell upptagna postlinjen *Vetlanda--Ökna* ändras till *Vetlanda--Österökna*, hvarjemte namnet på den å samma linje befintliga poststationen *Ökna* förändras till *Österökna*.

Utgivet den 2 februari 1874.

Detta är den notis i poststyrelsens cirkulär som kan ha tolkats så att poststationen först kallades Ökna. Det rörde sig emellertid bara om att namnuppgiften skulle ändras i **tidtabellen**. Poststationen kallades Österökna redan i beslutshandlingarna i december 1873.

Stämpel graverades fel

När kronobrevbäringen upphörde på Gotland med 1874 års ingång anknöts nyinrättade linjer till vissa knutpunkter utmed det redan befintliga stampostnätet. Dessa nya linjer skulle i förening med poststationer ersätta det sedan lång tid bestående kronobrevbäringsnätet.

Inom Gotlands Norra härad anknöts till postlinjen Visby-Slite-Fårösund en linje i Bro socken dels till Väskinde, Lummelunda, Martebo och Stenkyrka socknar och dels till Fole, Hejnum och Källunge pastorat, allt med gående postbärare.

Vidare inrättades poststationer (i landskansliets planeringsförslag den 17 maj 1873 kallade "brevemottagningsställen") i Väskinde, Martebo, Stenkyrka, Fole, Hejnum och Källunge.

Åtskilliga andra poststationer och postlinjer inrättades och blev efter några år föremål för väsentliga förändringar i anslutning till att lantbrevbäring infördes på Gotland år 1878.

Båda de nu nämnda omorganisationerna genomfördes med stor brådska. De mest intensiva aktiviteterna kan man spåra till slutet av 1873 då alla förberedelser gjordes för 1874 års start med mycket utvidgad distribution i postverkets egen regi. Inventarier skulle levereras till alla de nya poststationerna, däribland datumstämplar.

I den brådska som rådde blev datumstämpeln för Hejnum felgraverad så att bokstaven J blev spegelvänd. Detta är en för samlare välkänd finess, även om det inte är så lätt att i våra dagar komplettera album med frimärken som bär det avtrycket.

Mindre känd är väl däremot utvecklingen för den lilla poststationen i Hejnum. Den placerades i Graute men flyttades den 12 september 1876 till Riddare. Länsmannen Bernhard Bolin var föreståndare med 150 kronor i årsarvode. Denna dubbla egenskap bidrog till att poststationen fick vara kvar ett år längre än åtskilliga andra gotländska poststationer som drogs in med 1877 års ingång.

Redan 1876 fördes emellertid på tal indragning av poststationen i Hejnum, nämligen i anledning av flyttningen från Graute till Riddare. Bernhard Bolin anmälde i april 1876 till postmästaren i Visby att han hade sålt sin fastighet Graute och följande månad ville flytta poststationen till kronolänsmansbostället Riddare. Det låg enligt hans uppgift 1/16 mil längre från sockenkyrkan än den dittillsvarande poststationslokalen. För att minska postföringskostnaderna lades postlinjen om så att postföraren Mårten Nyberg fick bära posten mellan Tingstäde och Källunge över Riddare och Fole. Det innebar att postlinjen Duss-Fole-Hejnum-Källunge förändrades till Tingstäde-Riddare-Fole-Källunge.

Då man inte utan vidare ville gå med på detta begärde Bolin i ett brev till poststyrelsen att få bli entledigad. Detta föranledde poststyrelsen att ta upp frågan med länsstyrelsen i ett brev den 13 juni 1876. I svaret uppgav länsstyrelsen bland annat

"att därest poststationen Hejnum eller Riddare kommer att indragas, en i förhållande till länsmannens löneinkomster stor avgift skulle drabba denne tjänsteman, om han bleve nödsakad att dels fyra gånger i veckan från sin bostad till vägen, å vilken posten forslades, sända bud med lösväska; dels ock, då han behövde avsända rekommenderat eller assurerat brev, anlita särskilt bud till närmaste poststation, vid vilket förhållande och då orten emellan Tingstäde till Källunge är tämligen tätbebyggd, Konungens Befallningshavande anser sig bära avstyrka, att Hejnums poststation under närvarande förhållanden indrages, men tillstyrker däremot att poststationen må förflyttas till Riddare; och

att, enär, om Fole poststation indrages, posten ändock komme att passera invid och förbi Fole kyrka och

prästgård, samt vederbörande äga rätt att avgiftsfritt anlita posten för befordrande av sina lösväskor, Konungens Befallningshavande finner något väsentligt hinder icke möta för indragning av Fole poststation".

Den sistnämnda indragningen genomfördes med oktober månads utgång 1876, sedan man iakttagit fastställd uppsägningstid för poststationsföreståndaren och skolläraren C J Linder. Frimärken med avtryck av datumstämpeln FOLE är mycket sällsynta.

Poststyrelsen svalde däremot förslaget att behålla Hejnums poststation, men det var ännu i juli 1876 inte klart om den skulle flyttas eller inte. Landskansliet föreslog i ett brev den 6 juli att skolläraren Johan Engström skulle bli ny föreståndare om poststationen inte flyttades till Riddare. Denna lösning blev dock inte aktuell, sedan poststyrelsen accepterade flyttningen. I sammanhanget aktualiserades också indragning av poststationen i Källunge, men den ändringen fick anstå tills lantbrevbäring kunde införas i januari 1878.

Landskansliet godkände efter hand de omorganisationsförslag som postmästare Johan August Lindqvist i Visby redovisade till poststyrelsen. En och annan invändning föranledde justeringar. Sålunda skrev landskansliet t ex följande till poststyrelsen den 19 oktober 1877:

"Enligt vad kronolänsmannen hos Konungens Befallningshavande anmält, torde åtskilliga olägenheter uppkomma i händelse den ifrågakämda indragningen av poststationen i Hejnum och besörjande av postgången från Tingstäde till Hejnum, Källunge och Gothem postorter medelst lantbrevbäring skulle verkställas, i det att dels hinder och kostnad kunde uppstå för bemälte kronolänsmän i avseende på värdeförsändelsers fortskaffande, dels vägen emellan Tingstäde och Gothem bleve för en brevbärare väl lång att tillryggalägga så att posten till Gothem icke kunde framkomma före nattens inbrott under den mörka årstiden, dels ock den börda, varmed en sådan brevbärare bleve belastad, kunde bliva för svår i synnerhet då vidlyftigare författningar skulle medsändas till sex kyrksocknar. Då vad sålunda anförts synes icke sakna skäl, och de befarade olägenheterna skulle undanröjas därigenom att den ändring vidtages uti den påtalade nya postregleringen

att poststationen i Hejnum bleve bibehållen, ävensom kärrposten emellan denna station och Tingstäde, varigenom vinnes bekvämare postgång för länsmannen i Hejnum, säkerhet för att försändelserna ej bleve för tunga för brevbäraren och nödig tid för postforslingens bestridande hemställer Konungens Befallningshavande, att poststationen i Hejnum måtte bibehållas och posten däremellan och Tingstäde poststation befordras med åkande bud samt att från Hejnum poststation måtte anordnas lantbrevbäring till Källunge och Gothem postorter".

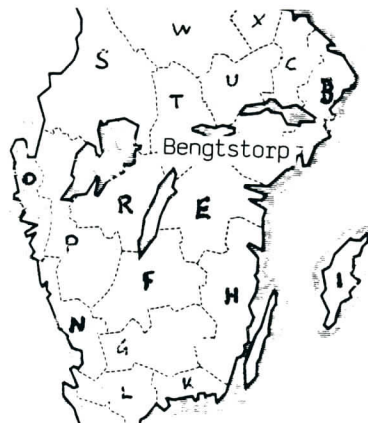
Poststyrelsen accepterade skälen och poststationen i Hejnum fick vara kvar. Men dess nådatid blev bara ett år. Det berodde på att länsmannen sade upp sig. Som framgår av citatet ovan angav länsstyrelsen i sin hemställan som första skäl "bekvämare postgång för länsmannen i Hejnum".

När det skälet inte längre fanns kunde poststationen utan svårighet dras in. Länsman Bernhard Bolin begärde sitt entledigande i ett brev till poststyrelsen den 10 augusti 1878. Detta föranledde poststyrelsen att låta postmästaren i Visby fråga Bolin om han var "villig att intill årets utgång med poststationsföreståndarebestyret fortfara". Svaret blev jakande.

Det var på detta sätt som poststationen i Hejnum fortfor ett år längre än flera andra relativt nyinrättade poststationer på Gotland. Utan länsman i Riddare behövdes inte någon poststation och sockenborna fick nu anlita en lantbrevbärare för sina postärenden. Det var Gustaf Jonsson som vandrade två gånger i veckan fram och åter mellan Tingstäde och Gothem över Hejnum, Bäl, Källunge och Vallstena. Efter någon tid befanns denna organisation mindre lyckad och genom en ny ändring inrättades den korta lantbrevbäringslinjen Tingstäde - Bäl med olika tidtabeller för sommar och vinter.

		Tingstäde—Bäl.			
		(Vintern.)			
		(Från den 2 april 1880.)			
T. F.	—	8,30		O. L.	6,15
T. F.	9,15	9,15	0,6	O. L.	5,30
T. F.	10,15	—	0,8	O. L.	—
			1,4		4,30

Poststation två månader

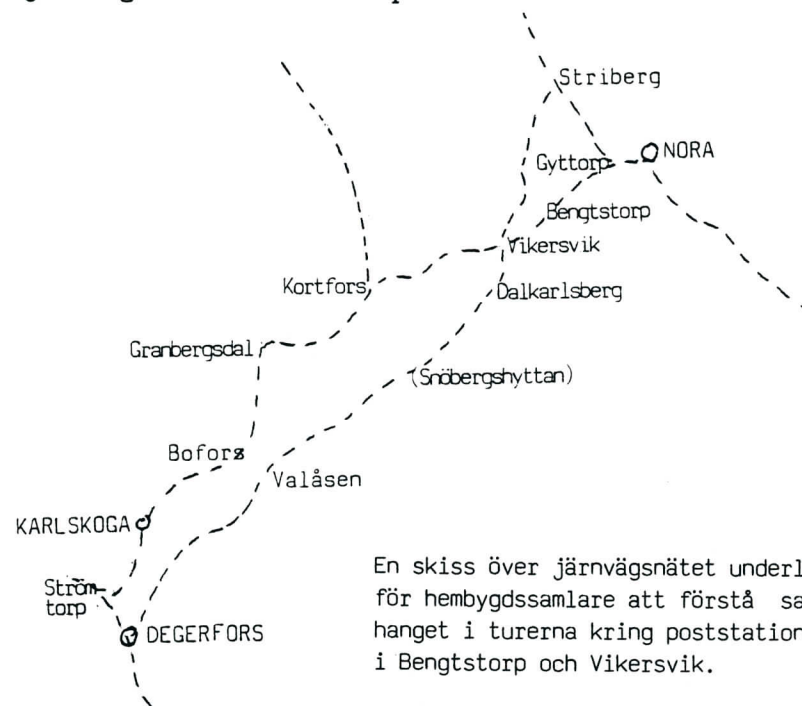
Seriösa hembygdssamlare ser ibland med skepsis på ortstämpelkatalogernas noteringar. Det ifrågasätts t ex ibland om prissatta stämpelavtryck överhuvudtaget har funnits i sinnevärlden. Ett fall, där man med säkerhet vet att datumstämpeln har funnits även om avtryck saknas i samlingar, representeras av BENGSTORP i Örebro län.

Datumstämpeln, värdestämpeln, brevlådan, postskylten, sigillet och vågen med vikter, avsedda för Bengtstorps förenade post- och järnvägsstation, levererades från Postens persedelförråd den 30 mars 1874 och poststationen öppnades den 1 april. Möjligen kan verksamhetens start ha blivit försenad någon dag. Inventarierna till poststationerna i Bofors, Gyttorp och Striberg levererades samtidigt och postinspektionen i Västra järnvägspostdistriktet daterade sin kvittens den 4 april 1874.

Det följande är en sammanfattning om den korta historien för Bengtstorps poststation. Trafikchefen Adolf Murray vid Nora-Karlskoga järnväg uppgav i ett brev till poststyrelsen den 14 november 1873, att linjedelen Vikersvik-Bengtstorp-Gyttorp-Striberg beräknades kunna öppnas för allmän trafik den 1 januari 1874. Han föreslog bland annat att en förenad post- och järnvägsstation skulle anläggas i Bengtstorp. Någon sådan i Vikersvik förde han inte på tal.

Vid handläggningen av ärendet i poststyrelsen föreslogs i en promemoria bland annat, att poststationer skulle öppnas den 1 januari 1874 i Bofors, Granbergsdal, Kortfors, Bengtstorp, Gyttorp och Striberg.

I stämpelkatalogerna får man lätt intrycket att det bara var Granbergsdal och Kortfors som fick poststationer vid årsskiftet 1873/74. Detta berodde på att en del av järnvägssträckan inte kunde tas i bruk för allmän trafik så tidigt. Men en poststation inrättades också i Vikersvik den 1 januari 1874, där skärningspunkten låg mellan järnvägen Striberg-Degerfors (Vikern-Möckelns järnväg) och järnvägen Nora-Strömtorp.

En skiss över järnvägsnätet underlättar för hembygdssamlare att förstå sammanhanget i turerna kring poststationerna i Bengtstorp och Vikersvik.

Sedan järnvägsbolaget underrättat poststyrelsen om att även delsträckan Gyttorp-Vikersvik tagits i bruk för allmän trafik den 11 mars 1874, beslöt poststyrelsen bland annat att en poststation skulle inrättas vid den mellanliggande hållplatsen Bengtstorp med april månads ingång. Samtidigt skulle poststationen i Vikersvik dras in. Trafiken där skulle enligt tidigare uppgift till postmyndigheterna vara av mindre omfattning än i Bengtstorp.

Men nu vaknade de lokala intressena. Ett tiotal näringsidkare, som använt sig av poststationen i Vikersvik, skrev till poststyrelsen, att de inte ville mista denna möjlighet. I ett följebrev från en av delägarna i järnvägsbolaget, C Lindberg, uppgav denne att Bengtstorps station var

"belägen 1/4 mil från Vikersvik utan annan väg däremellan än järnvägen, som ingen får gå, ännu nästan utan rörelse och utan stationshus (stationsmästaren bor i en stuga ca 1500 fot från stationen) och utan annan befolkning däromkring än några forkörare".

Om vi nu kan utgå från att detta är ett sanningsenligt uttalande, frågar vi oss var poststationsföreståndaren förvarade de inventarier som poststyrelsen tillställde honom via järnvägspostinspektionen. Man kan också fråga sig om det över huvud taget lämnades in någon post i Bengtstorp eller om datumstämpeln kanske bara användes på ett och annat brev i posttjänsten.

Sedan landskansliet i Örebro uppgivit att "poststationen vid Bengtstorp, belägen i glest befolkad trakt, utan någon synnerlig olägenhet torde kunna indragas", beslöt poststyrelsen att poststationen i Vikersvik åter skulle öppnas den 1 maj 1874, samtidigt som poststationen i Bengtstorp skulle avvecklas.

Postinspektionen återlevererade Bengtstorps datumstämpel den 2 juni. Stämpeln till Vikersvik levererades från persedelförrådet redan den 13 maj och fanns således på plats i god tid, innan poststationen återupptog rörelsen där. Det är inte känt om det var samma stämpel som hade inlevererats från Vikersvik den 18 april, men det kan hållas för troligt. Samlare har en intressant uppgift att jämföra stämpelavtryck från Vikersvik före den 1 april och efter den 1 juni 1874.

Svårt få kortlivad poststation åter

Bland de många poststationer som inrättades i Halland med 1874 års ingång fick en namnet LIS. Den låg utmed postlinjen mellan Falkenberg och Varberg. Till föreståndare utsågs Sven Olsson med 50 kronor i årsarvode.

Men något helt sådant blev det inte fråga om för Olssons del, för redan den 10 mars 1874 beslöt poststyrelsen att poststationen skulle dras in med utgången av mars. Därmed hörde den till de tre extremt kortlivade halländska poststationer som inte ens blev dokumenterade med datumstämpelar. De båda andra var Rya och Sjönevad.

Annotationerna tycks dock inte ha blivit fullständiga vid poststyrelsen i den brådska som rådde under det stora omorganisationsskedet i anslutning till att postverket övertog ansvaret för kronobrevbäringen. Den 29 juni 1875 daterades nämligen ett brev från poststyrelsen till postmästaren i Falkenberg med beslut om indragning av nio poststationer, däribland den i Lis. Avsaknaden i Postens centralarkiv av det stora ärende (dnr Tfk 1875:1287), som bl a omfattar dessa poststationer, gör det svårt att återge vad som verkligen hände eller vad som låg bakom de beslut som man kan återfinna i registraturrets utgående skrivelser.

Indragningen av poststationen i Lis föranledde folkskolläraren J F Lidholm i Stafsinge att den 8 januari 1875 begära att en poststation skulle inrättas i församlingens skolhus med gångpost från Falkenberg. Denna framställning föranledde inte avseende vid poststyrelsens prövning den 26 januari 1875. Postservice inom Stafsinge församling kom till stånd betydligt senare genom att lantbrevbäring inrättades den 1 juni 1904 med Alfred Julius Gustafsson

från Åkerrör som kontraktsanställd. På den drygt 16 kilometer långa ringlinjen gick han med posten för kr 1:12 per tur, vilket motsvarade 67 öre milen.

Invånarna i Lis skulle så småningom återfå sin poststation. Men detta hände först tio år efter den första framställningen i ärendet. Det var den 29 december 1887 som tolv personer i Lis och Torebo skrev till poststyrelsen och begärde en poststation i järnvägens hållplats, som passerades av fyra posttåg om dagen. De hade med sig post till adressater i Lis, post som emellertid avlämnades dels i Falkenberg och dels i Långås. Vid postanstalterna där fick Lis-borna hämta sin post. Sedan postinspektionen i Malmö låtit poststationsföreståndaren i Långås yttra sig över framställningen och förhört sig med Mellersta Hallands Järnvägsaktiebolag avstyrktes framställningen och poststyrelsen lämnade den utan åtgärd.

Ett år senare kom några av petitionärerna igen med en ny framställning, till vilken de fogade ett intyg från trafikchefen vid järnvägen om att hustrun till banmästaren i Lis ansågs fullt kompetent att sköta en eventuellt blivande poststation, för vilken en expeditionslokal kunde upplåtas i stationshuset. I ett brev till postinspektionen uppgav trafikchefen en månad senare att minst ett postförande tåg i vardera riktningen skulle få stanna i Lis om en poststation kom till stånd. Postinspektör Hugo Winroth ansåg emellertid att behovet av en poststation i Lis inte kunde "anses vara så särdeles stort" och att det avsedda expeditionsrummet även användes "såsom sovrum för hela familjen, däribland två mindre barn". Postinspektionens hemställan till poststyrelsen att "frågan om inrättande av den ifrågavarande poststationen måtte tills vidare anstå" blev bifallen.

Den 8 september 1889 behandlades ärendet under kommunalstämman i skolhuset vid Stafsinge kyrka och ordföranden Anders S Karlsson utsågs att lämna in en ansökan till poststyrelsen om en poststation i Lis. Postinspektör Winroth uppgav i ett remissvar till poststyrelsen att några ändrade förhållanden inte hade inträtt och poststyrelsen vidhöll sitt i januari samma år fattade beslut. Nästa framställning gjordes den 22 december 1893 av den nye kommunalordföranden F O E Barkman. Han skrev bl a att

behovet av en poststation i Lis gjorde sig alltmer gällande för alla

"och icke minst för mig, sedan jag erhållit kommunalordförandeförtroendet, och därigenom ännu mer röner olägenhet av att oaktat jag har Lis station några bösskott härifrån, ändå nödgas avhämta post på 6/10 mils avstånd. Ansågs det vara behövt för 20 à 30 år sedan då det efter berättelse 'har varit poststation härstädes, som upphörde endast därav att dåvarande föreståndaren, ägaren av Lis, ej ville hava den befattningen längre, och någon annan lämplig person då ej fanns att tillgå', så må väl ingen förundra sig över behovet nu av en sådan station, då det ju i detta så väl som i allt annat väl är meningen att gå framåt och ej tillbaka".

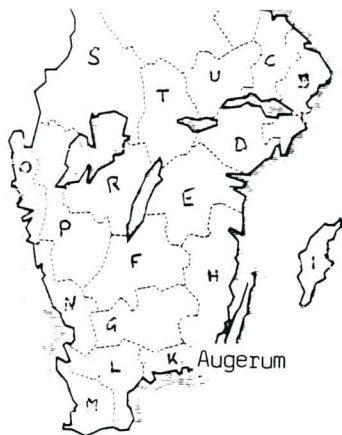
Barkman fick vänta länge på svar och kompletterade i ett brev den 28 november sin framställning med uppgiften att om ett eventuellt avslag skulle bero på att det inte fanns någon "passande lokal i banstationshuset för postens skötsel, är jag villig att i så fall hellre själv åtaga mig uppdraget och ombesörja posten, än att ingen post eller poststation få i Lis". Även denna gång skrev Barkman förgäves.

Det blev den nye postinspektören Victor Melander som själv tog upp frågan följande gång. Han skrev den 15 maj 1897 till poststyrelsen bl a följande:

"Sedan emellertid, enligt vad vederbörande trafikdirektör hit meddelat, å platsen numera anställets person, som anses lämplig att jämväl sköta postgöromål, får jag hos Kungl. Styrelsen vördsamt hemställa, att poststation av första klassen, med benämning Lis samt lydande under postkontoret i Falkenberg, måtte den 1 nästkommande juni inrättas vid ifrågavarande anhaltstation, att förestås av stationsföreståndaren mot arvode till belopp av 120 kr för år räknat".

Poststyrelsen beslöt att låta inrätta poststationen från den 1 november 1897. Felsortering av post genom namnväxling med bl a Lia motiverade att poststationens namn ändrades i januari 1921 till Lisbro. Den avvecklades med maj månads utgång 1954.

Fyra poststationer utan socknens namn

Avancerade ortstämpelsamlare gläder sig åt varje nytt fynd, särskilt när de i sina samlingar upptäcker stämpelavtryck som är sällsynta. Det finns också ett och annat exempel på att stämplat tillverkats utan att alls komma till användning.

Ett sådant exempel är datumstämpeln för en planerad poststation med namnet Augerum nordöst om Karlskrona. Vid förhandlingarna mellan poststyrelsen och länsstyrelsen på hösten 1873 i Blekinge diskuterades även en poststation i Augerum, men denna kom inte med vid det slutliga avgörandet, troligen på grund av att socknen hade tillgång till den betydligt äldre poststationen i Lyckeby. Augerum råkade emellertid hänga med när beställningen gjordes och stämpeln ingick i leveransen av fem sigill och fem brevstämplat från persedelförrådet i Stockholm den 14 januari 1874.

Postmästaren i Karlskrona kvitterade leveransen den 20 januari 1874 men fann vid fördelningen av de nytillkomna inventarierna att det kommit en omgång för mycket. Den 4 februari återlevererade han därför inte bara Augerums datumstämpel och sigill utan även "1 skylt, 1 vågbalans, 1 par vågskålar, 1 värdestämpel samt järn- och mässingsvikter".

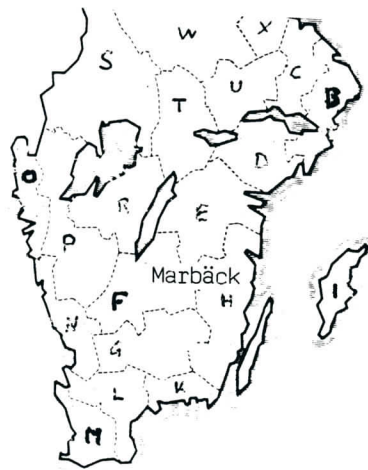
Samlarna kan ändå glädja sig åt en stämpelraritet från Augerums socken, nämligen Biskopsberg. Den poststationen inrättades den 1 januari 1877 men drogs in vid följande årsskifte, då lantbrevbäring introducerades i Blekinge.

Långt senare skulle ett par andra poststationer inrättas i Augerums från norr till söder långt utsträckta socken. I norra delen tillkom Fjärdsjömåla den 1 juli 1893 och på samma plats som den kortlivade poststationen med namnet Biskopsberg funnits inrättades den 1 januari 1917 en poststation med namnet Kättilsmåla. Den ersattes i sin tur med lantbrevbäring i september 1967, medan poststationen i Fjärdsjömåla hade drabbats av geddesyxan ett par år tidigare, den 30 april 1965. Vid indragningarna på 1960-talet hade intresset för ortstämplat hunnit börja så smått och avtryck på bandmärken från dessa båda stationer är vanliga objekt i dagens hemortssamlingar. Däremot är KÄTTILSMÅLA svår dokumenterat på medaljongmärken, eftersom den poststationen inrättades först när medaljongmärkena började bli på upphällningen.

	25	<u>Bredet</u> 1 brevstämpel	28/1
invarii	7	1 skylt, 1 sigill, 1 brevstämpel, 1 vågbalans, 1 par vågskålar, 3 t järn, 1 t mässing	} 9/2 för Augerum
Febr	8	1 sigill, 1 brevstämpel för Evedstad	
	18	2 sigill, 2 brevstämplat	15/2 21/5
Hög Aug	28	4 sigill, 1 skylt, 1 sigill, 2 brevstämplat, 1 vågbalans, 1 par vågskålar, 3 t järn och 1 t mässing	31/8 Söndersjö

Ett utdrag ur Persedelförrådets leveransjournal år 1874 visar bl a att man där den 4 februari mottagit återleverans av inventarierna för den planerade men inte inrättade poststationen med namnet AUGERUM.

Öppet efter indragning

För modern tids hembygdsfilatelisterna har ett brev från poststyrelsen till postmästaren i Boxholm särskilt intresse. Det daterades den 22 december 1873 och expedierades enligt konceptpåskriften på själva julafton. Postmästare Carl Pontus af Burén kunde där läsa bland annat att nya poststationer skulle inrättas den 1 januari 1874 vid postlinjen mellan Skänninge och Eksjö i Vallstorp, vid Marbäck kyrka samt vid Bona gästgivaregård med namnet Bredestad.

Från Bredestad skulle en postföring utgå till Askeryd, där säteriet skulle bli plats för en poststation. Vidare skulle en postföring inrättas mellan Bredestad och Bälaryd, där en poststation också skulle öppnas.

Hembygdsfilatelisterna har ofta svårt att få tag på brev eller frimärken som stämplat vid dessa poststationer med undantag för Askeryd. Fyra blev nämligen mycket kortlivade.

I Marbäck utsågs organisten Gustaf Sundberg till poststationsföreståndare mot 150 kronor i årsarvode. När Östra stambanan blev färdigställd drogs hans poststation helt sonika in den 22 november 1874 och församlingsborna fick i stället anlita den förenade post- och järnvägsstationen i Aneby. Även om det är antagligt att Sundberg ryktesvägen fick veta att indragningen var beslutad fick han inte något officiellt tillkännagivande om det förrän den 22 januari 1875. Till dess envisades han med att ha poststationen öppen, men det framgår inte

av tillgängliga dokument om han fortsatte att sälja frimärken och stämpla avgående post så länge. Han svarade dock själv för postföringen till och från stambanan, eftersom postföringen mellan Skänninge och Eksjö upphörde den 22 november 1874.

Sedan Sundberg i ett brev till poststyrelsen den 17 februari 1875 anmält att han utan något tillkännagivande från vederbörande om stationens indragning ansett "såsom plikt och rättvisa att själv ombesörja postens försling tills något tillkännagivande om stationens indragning hann ankomma". Efter poststyrelsens prövning fick han lön för perioden fram till årsskiftet och postmästare af Burén fick en skrapa av poststyrelsen med erinran om "att en annan gång bättre iakttaga postverkets fördel".

Gustaf Sundberg handlade mycket formellt. Han var naturligtvis medveten om att poststationen blivit indragen, även om han inte var närvarande vid den extra kommunalstämman i Marbäck den 29 november 1874 då stämmans ordförande **Axel Sundberg** fick uppdraget att "ingå till Kungl. Generalpoststyrelsen med anhållan att få behålla poststationen inom socknen kvar".

Ordföranden handlade snabbt och hans brev kom till poststyrelsen den 1 december 1874 och remitterades dagen efter till postinspektionen i centrala distriktet. Postinspektör P Ch Bergman var kallsinnig till önskemålen och skrev följande i sitt svar den 23 december 1874:

"Då det enligt bilagda uppgift endast är 0,4 mil emellan Aneby station och Marbäck kyrka, samt 0,25 mil från Aneby till pastorsbostället i Marbäck, anser jag det icke vara möjligt för Kungl. Postverket att anlägga flera postanstalter på varje mils väglängd, då något särskilt behov därav icke visats, utan att andra orter, som bättre torde vara i behov därav, få stå tillbaka".

Postinspektörernas brev till poststyrelserna brukade präglas av stringens och den något klumpiga formuleringen i svaret förvånar möjligen. Det var i alla fall ett tillräckligt klart avstyrkande och poststyrelsen beslöt vid föredragning den 4 januari 1875 att framställningen från Marbäck socken inte skulle föranleda någon åtgärd.

Det skulle emellertid visa sig att landskansliet i Jönköping reagerade över indragningen. I ett ampert brev

till poststyrelsen därifrån den 11 januari 1875 finner man bl a följande text:

"Efter fullbordandet av Östra stambanan har berörde station blivit indragen, utan att Kungl. Majts Befallningshavande lämnats tillfälle att härom avgiva yttrande; Och som ej blott Marbäcks sockens invånare, på grund av därom vid kommunalstämma fattat beslut, hos Kungl. Majts Befallningshavande påkallat dess ämbetsåtgärd för att åt socknen bereda postanstaltens återupprättande, än även Kronofogden i orten vitsordat behovet av särskild postanstalt därstädes, helst avståndet emellan Aneby poststation och vederbörande kommunala tjänstemäns hemvist utgör omkring en mil, vadan tjänsteförsändelsernas avhämtning och avlämnande vid Aneby station skulle för dem medföra en oskäligen tunga, vilken för dem kännes så mycket mera obillig, som socknen redan ägt fördelen av egen postanstalt, har Kungl. Majts Befallningshavande funnit sig böra hos Eder hemställa, att poststation måtte ånyo inrättas inom Marbäcks socken invid sockenkyrkan på sätt förlidne år ägde rum".

I ett brev den 4 februari 1875 förnyade landskansliet sin begäran om att poststationen i Marbäck skulle återinrättas. Däri framhölls bland annat att den övervägande delen av hemmanen inom socknen var belägna öster om sockenkyrkan och således hade mycket längre färdväg till poststationen i Aneby än de 0,4 mil som angetts i tidigare skriftväxling. Detta hjälpte nu inte utan poststyrelsen stod kvar vid sitt beslut att lämna framställningen utan åtgärd. Ändå visade en uppgift från statistiska kontoret att frimärken hade sålts i Marbäck för 244 kronor under år 1874.

Namnet Marbäck har sedermera funnits på två andra poststationer, en i Västergötland och en i Halland.

Ortstämpelkatalogerna vet att berätta att poststationen Marbäck i Jönköpings län drogs in den 22 november 1874. Som nämnts i inledningen var den verksam litet längre.

Bälarydspost två korta perioder

Bälaryds socken fick en egen poststation när kronobrevbärningen övertogs av postverket vid 1874 års ingång. Brådskan och möjligen otydlig skrift gjorde att den döptes till Bälaryd i datumstämpel och i postens handlingar. Detta vållade i sin tur förvecklingar så att den tjänsteman i poststyrelsen som svarade för manus till postföringstidtabeller i slutet av 1874 felaktigt skrev "poststation" för Bälaryds gästgivaregård söder om Villstad på postföringslinjen längs Nissastigen.

I januari 1874 startades också postföringslinjer som grenade sig från Bredestad vid den redan befintliga postföringslinjen mellan Skänninge och Eksjö. En av dessa linjer gick från Bredestad till Bälaryds kyrka med två turer i veckan fram och åter.

Till föreståndare för poststationen i Bälaryds socken antogs organisten Claes Johan Wahlgren mot 120 kronor i årsarvode. Det är i allmänhet sparsamt med dokument om eller från 1874 års poststationsföreståndare på ett tidigt stadium. Om Wahlgren finner vi emellertid en anmälan den 27 februari 1875 från postinspektör P Chr Bergman till poststyrelsen. Enligt denna hade Wahlgren "utan inspektionens vetskap avrest till Eksjö med poststationens vikter och decimalvågar i ändamål att få dem justerade". Han begärde nu ersättning såväl för justeringskostnaden som för skjuts och traktamente. Poststyrelsen återropade i sitt beslut en bestämmelse som hade återgetts i ett cirkulär den 1 augusti 1864 och beslöt att betala justeringskostnaden men lät Wahlgren själv stå för skjutskostnaden, och något traktamente fick han

inte. Det åberopade cirkuläret hade getts ut mer än nio år före Wahlgrens anställning och fanns naturligtvis inte på poststationen i Bälaryd.

Efter en undersökning av poststationernas lönsamhet, påbjuden i styrelsens cirkulär den 27 september 1875, föreslog postinspektionen att poststationen skulle dras in på grund av det korta avståndet, en halv mil, till Aneby. Indragningen skulle enligt postinspektionens uppfattning inte försvåra postutväxlingen för socknens tvenne fjärdingsmän. Frimärken såldes under år 1875 för kr 65:55 vid Bälaryds poststation.

Stämpelbyte och indragning

Indragningen kom emellertid att anstå några år eller till dess lantbrevbäring infördes i länet. Under mellantiden hann det felaktiga namnet Bälaryd ändras till Bälaryd. Det skedde efter ett påpekande av Wahlgren i ett brev den 29 november 1876. Som nämnts inledningsvis hade stämpeln för poststationen i Bälaryd av misstag blivit felgraverad med ett ö i stället för ett ä.

J. J.

En Gattigvarvård med namnet Bälaryd finnes i Östra Härad, på hvilken plats skall finnas handlande, handverkare af åtskilliga yrken m. fl., eftersom hit ankommer mer nästan för varje postdag fr. 1, 2 t. o. m. 5 o. 6 brev, hvilka ha skolat ha adress. Gislaved (i st. för Bälaryd) det briefven härifrån returneras till stort besvär, icke allenast för denna utan för många flera stationer; och för att undvika detta, önska stationen härifrån, att få i sina stämpeln och Gislaved socknens verkliga namn: Bälaryd.

Vid föredragning i poststyrelsen den 4 december 1876 beslöts "att genast rekvirera annan stamp för poststationen". Under i det närmaste tre år användes alltså den felaktiga stämpeln, medan stämpeln med det riktiga namnet BÄLARYD var i bruk något kortare tid, eller fram till september månads utgång 1879. Då ersattes nämligen poststationen i Bälaryd med lantbrevbäring från Aneby. Wahlgren blev uppsagd från sin tjänst men utsågs av kommunen till oavlönat ombud med uppgift att vara förmedlingslänk mellan lantbrevbäraren och sockenbor som inte fick direkt kontakt med denne längs färdvägen. Till lantbrevbärare antogs arbetaren Carl Oskar Fagerqvist i Karstorp. Han gick två turer i veckan och fick 75 öre per tur i ersättning.

Den ursprungliga postföringen från Bredestad till Bälaryd hade ändrats när Östra stambanan i sin helhet blev öppnad för allmän trafik den 23 november 1874. Då drogs poststationen i Bredestad in och postföringen utgick i stället från den förenade post- och järnvägsstationen i Aneby. Gratialisten Johannes Eriksson Blixt från Bälarydstorp var postförare. Med lantbrevbäringens tillkomst blev han utan arbete. Det hjälpte inte att han skrev till poststyrelsen att han behövde ha kvar sin uppgift som postförare för att kunna dra försorg om familjen. Han var oförmögen att utföra något hårt arbete men orkade gå med postväskan. Han hade haft sysslan under halvtannat år när han fick sin uppsägning i februari 1879.

Lantbrevbäringen blev bättre och poststationen dagslända

Vid postmästare Janne Lagerströms inspektion av lantbrevbäringen i september 1880 konstaterade denne att rekommenderade försändelser kvitterades "av kommunombudet utan att fullmakter från brevadressaterna därför blivit avlämnade".

Lantbrevbäringen genomgick många förändringar för att efter hand anpassas till behovet. Ett 20-tal sockenbors brev till poststyrelsen den 11 oktober 1917 med kommunalnämndens ordförande O Carlsson som första namn blev efter utredning upphov till poststyrelsens beslut om att en poststation skulle inrättas i Bälaryd i handlanden V T Bergkvists affär med innehavaren som ansvarig före-

ståndare. Han skötte telefonstationen och förklarade sig villig att även sköta posten.

Postinspektionen begärde den 23 oktober 1918 att poststationen skulle öppnas den 1 november. Ärendet fördröjdes dock några dagar i Stockholm, men den 5 november 1918 beslöt poststyrelsen att poststationen med benämning BÄLARYD skulle öppnas den 10 november. "Erforderliga effekter och handlingar" skickades från Stockholm till den överordnade postmästaren i Tranås för vidare befordran till Bälaryd. Årsersättningen till Bergkvist fastställdes till 300 kronor.

Postens verksamhet började planenligt den 10 november, men Bergkvist ångrade sig. Han meddelade efter kort tid "att han icke ville förestå poststationen med mindre än att ersättningen för poststationens handhavande höjdes till 1 000 kronor för år". Detta var orimligt, skrev postdirektören i Linköping till poststyrelsen den 20 november 1918 och tillade att en kontor skulle inflytta till Bälaryd på nyåret. Då denne väntades bli hågad att svara för poststationen, skickades poststationens inventarier från Bälaryd till postkontoret i Tranås för att förvaras där "för den händelse poststationen ånyo skulle komma i verksamhet".

Poststyrelsen fann vid föredragning den 26 november "skäligt medgiva att poststationens i Bälaryd verksamhet finge anses hava upphört med den 20 innevarande november". Några brev eller frimärken stämplade under de tio dagar som poststationen var i verksamhet finns förmodligen inte bevarade.

Ny begäran om poststation avslogs i Åsa-Nisses bygd

En framställning några år senare, i september 1922, från handelsföreståndare J E Nordin om att en poststation skulle inrättas i Bälaryds kyrkby tillstyrktes av postdirektionen men föranledde vid föredragning i poststyrelsen den 27 februari 1923 inte någon åtgärd.

Lantbrevbärningen mellan Aneby och Bälaryd passerade Knohult, hemtrakten för Åsa-Nisse och Klabbarpn. De agerar i fem böcker av författaren Stig Cederholm (1905-1980). Den första boken fick titeln "Dä ä sant, sa Åsa-Nisse" och kom ut 1946.

Tvåårig poststation hade två föreståndare

En av de poststationer som inrättades i Kopparbergs län i anslutning till att kronobrevbärningen upphörde med 1874 års ingång fick namnet Löfsjö med bruksbokhållaren H Wasell som föreståndare. Hans årsarvode fastställdes till 100 kronor och han lydde under postkontoret i Nås, där Nils Henrik Silfverskjöld var postmästare sedan 1868. En postföringslinje inrättades från Lindesnäs gästgivaregård vid den redan befintliga huvudlinjen fram till Löfsjö poststation. Där vandrade Utby Erik Jönsson två gånger i veckan enligt ett kontrakt som hade upprättats den 15 oktober 1873 i god tid före omorganisationen.

Utby Erik tröttnade på sitt uppdrag och sade upp sig den 27 juli 1874. På poststyrelsens anmodan fick postmästare Silfverskjöld vidta åtgärder för att finna en ny postförare. Detta löste han på så sätt att han lät uppläsa en kungörelse i Nås kyrka den 23 och 30 augusti. Av den framgick att den eller de som var intresserade att från och med följande års början åta sig postföringen skulle lämna skriftliga anbud. De skulle "lyda å för varje mil bestämt belopp och vara inlämnade å härvarande postexpeditionskontor innan den 19 nästinstundande september".

Postmästare Silfverskjöld anmälde i ett brev till poststyrelsen den 20 september 1874 att det inte kommit in några anbud alls och att hans försök att låta poststationsföreståndaren i Löfsjö anskaffa sådana misslyckats.

P.S.

POSTKORT.

Till Nås Postexpedition

Några anbud rörande postens fortskaffande
mellan Lindesnäs och Löfsjö, för västkoms-
manser är, har jag ej kunnat få, medan
härskring ej någon tyckes vara benägen
åtaga sig postgången
H. Wasell

Nu begärde poststyrelsen hjälp av länsstyrelsen som lät anordna en entreprenadauktion på Lindesnäs gästgivaregård den 20 november 1874. Den resulterade i att dagkarlen Utby Matts Ersson vid Lindesnäs bruk gav det lägsta anbudet, kr 1:50 för varje postförd mil. Närvarande fanns bl a hemmansägarna Knut Knutsson och Halfvar Halfvarsson i Lindesnäs by, vilka iklädde sig ansvaret för att Matts Ersson skulle fullgöra sitt uppdrag ordenligt.

Därmed var det klart för en fortsättning på gångposten men ärendet komplicerades av att poststationsföreståndare Wasell hade skrivit till poststyrelsen den 14 september 1874 och sagt upp sig med årets utgång. Landskansliet meddelade poststyrelsen i ett brev den 7 december 1874 bl a "att i grannskapet av Löfsjön ej finnes annan person lämplig till föreståndare, i följd varav Herr Kronofogden föreslagit, antingen att ifrågavarande poststation indrages och posten till Löfsjön befordras i lösväska eller att Kronofogden bleve till poststationsföreståndare antagen, i vilket fall han dock uttryckligen förbehållit sig att det årliga arvodet höjes till 200 kronor samt att postgången bliver så ordnad att expedition nattetid ej kommer i fråga".

Landskansliets brev avslutades med uppgiften att "avsevärda olägenheter ej möta mot att poststationen vid Löfsjön med utgången av innevarande år indrages".

Detta var dock inte en möjlig lösning. Kungörelsen den 5 december 1873 med det avgörande beslutet om åtgärder vid kronobrevbäringens avskaffande omfattade nämligen en bestämmelse som innebar att postförelse inte kunde anordnas till Löfsjö utan att det fanns en postanstalt där. I ett brev till landskansliet den 14 december 1874 uppgav poststyrelsen att den därför "ansett sig böra upprätta kontrakt med kronofogden S O Wennström om poststationsföreståndarebefattningen". I konsekvens därmed hade också ett kontrakt upprättats med Utby Matts Ersson om postförelsen. Poststyrelsen avslutade sitt brev till landskansliet med följande text:

"Slutligen får Styrelsen anhålla, att Kungl. Majt:s Befallningshavande behagade avgiva yttrande, huruvida icke den nuvarande postlinjen Lindesnäs-Löfsjö skulle kunna antingen helt och hållet indragas eller ock en sådan förändring vidtagas, att posten Grangärde-Björbo indrages samt ersättes med en ny post Grangärde-Löfsjö-Lindesnäs, i vilket fall poststationen i Löfsjö kunde komma att upphöra".

Detta var ett förslag som i den fortsatta remissbehandlingen inte minst tilltalade postmästare Jakob Henrik Hjärne i Falun. Han var en av de många postchefer som efter avslutad krigsmannagärning skulle "förlänas" ett postkontor enligt de intentioner som Carl XIV Johan hade uttalat vid sitt tillträde till den svenska tronen. I sitt yttrande i frågan om ändrad postförelse ansåg Hjärne, att "genom den föreslagna förändringen skulle postförbindelsen emellan Westerbergslagen och Westerdalarne bliva fullt så ändamålsenlig som den nuvarande och dessutom en behöflig besparing i skjutskostnaderna uppstå".

Kommunalstämman med Grangärdes församling i tingshuset i Grangärde kyrkby den 15 februari 1875 gick emellertid mot detta förslag, bland annat på grund av vägförhållandena. Den 10 maj 1875 hölls en kommunalstämma med Nås församling vilken också berörde postfrågan. Stämman förklarade "såsom sin önskan, att poststationen vid Löfsjön borde indragas men i stället en sådan öppnas vid Lindesnäs bruk, varemot linjen Grangärde-Löfsjön-Lindesnäs tills vidare ansågs obehöflig". Kommunalstämman i Floda den 6 juli 1875 uttryckte "såsom sin önskan att poststationen vid Löfsjön borde indragas, men i stället en sådan öppnas vid Björbo och postlinjen Grangärde-Björbo vidhållas".

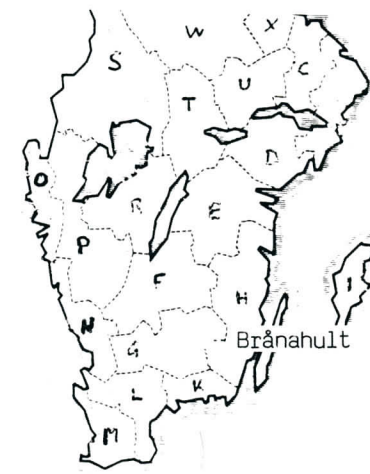
När länsstyrelsen redovisade stämmornas uttalanden till poststyrelsen den 14 juli 1875, uppgavs att det inte tillkom länsstyrelsen "att yttra sig beträffande de av Nås och Floda socknemän gjorda förslag om inrättande av poststationer vid Lindesnäs och Björbo". Samtidigt anmälde länsstyrelsen att kronofogdekontoret skulle flyttas från Löfsjö den 1 november 1875 med samtidig indragning av poststationen. Då det därefter inte behövdes någon postföring mellan Lindesnäs och Löfsjö, ansåg länsstyrelsen "sig ej för närvarande bära tillstyrka någon förändring i postföringen mellan Grangärde och Björbo".

Hela det omfattande ärendet ledde med andra ord inte till någon annan förändring än att poststationen med namnet Löfsjö drogs in. Detta skedde dock först med 1875 års utgång. Under de två sista månaderna av året vikarierade bokhållaren H Wasell som föreståndare. Han hade troligen ingen tung uppgift, för poststationen hade ursprungligen tillkommit just för att täcka kronobetjäningens behov så som fallet varit på många andra håll.

Bruksförvaltaren G W Sundblad på Lindesnäs anhöll i ett brev till poststyrelsen den 3 januari 1877 att en poststation skulle inrättas i Lindesnäs. Postmästare Silfverskjöld i Nås uppgav vid remissbehandlingen att indragningen av Löfsjö poststation inte kunde vara särskilt kännbar och tillade: "Huru kännbart det var för orten, synes bäst därav att under den tid stationen var öppen för allmänheten, nästan ingen mer än kronofogden Wennström och Löfsjö masugns inspektör begagnade sig av den; och då allmänheten blev å kommunalstämman härstädes tillspord huruvida den ansåg Löfsjö poststation behövlig, tillspordes även bemälde bruksförvaltaren om han ansåg den bära flyttas till Lindesnäs men gav då ett nekande svar och då ansåg allmänheten och kommunalstämman Löfsjö poststation obehövlig för orten". Poststyrelsen avslog.

Lantbrevbäring inrättades sedermera till Lövsjön från Norhyttan, en linje som omorganiserades i anslutning till att den förenade post- och järnvägsstationen i Salån inrättades den 1 maj 1909. Hembygdssamlade filatelister finner i ortstämpelkatalogen uppgiften att Salån blev Lövsjöbruk den 1 juni 1944. Denna så enkelt angivna förändring var i realiteten en stor omorganisation, men det är en annan historia.

Stängt fem dagar

Poststationen i Brånahult, Kalmar län, drogs in med 1876 års utgång men återinrättades efter fem dagar. För ortstämpelsamlade filatelister har frågan uppstått om den tidigare stämpeln användes efter de fem dagarna eller om den redan var skrotad. Det var med all sannolikhet samma stämpel, men katalogernas prissättning tyder inte på det.

Gästgivaren Gustaf Olsson i Brånahult var en av de många som anförtröddes skötseln av en poststation, när postverket övertog kronobrevbäringsskyldigheten i Kalmar län med 1874 års ingång. För bestyret med posten skulle han få 96 kronor om året. Men redan på det nya årets andra dag begärde han sitt entledigande och föreslog lantbrukaren N Simonsson till föreståndare.

Denne kom snart underfund med att mer arbete var förbundet med åtagandet än han tänkt sig. Den 6 februari 1874 begärde han löneförhöjning. Arvodet justerades nu till 150 kr om året och från den 1 juli 1875 till 240 kr.

Poststationen låg intill gästgivaregården utmed allmänna landsvägen. Diligensen på den nordliga vägen mellan Växjö och Kalmar sörjde för postutväxlingen. Men invånarna i Madesjö socken, inom vars gränser poststationen låg, tyckte inte att dess läge var det bästa. Sex talesmän för dem begärde i ett brev till poststyrelsen den 21 januari 1876 att poststationen skulle flyttas till Knalltorp ca

två kilometer norr om landsvägen. Där kunde den förläggas till länsmansexpeditionen och "komma att mera anlitas av den enskilda allmänheten".

Poststationsföreståndare Simonsson stod i begrepp att flytta från orten. Han förordade poststationens flyttning och föreslog kronolänsmannen C A Forsell i Knalltorp till ny föreståndare. En extra kommunalstämma med Madesjö församling den 24 januari 1876 bekräftade att den föreslagna ändringen var önskvärd. Under den fortsatta handläggningen tillstyrkte även kronofogden och landskansliet förslaget, men postmästare Janne Lagerström i Växjö satte en käpp i hjulet.

Han blev inblandad i ärendet därför att en av hans skjutsentreprenörer, Gustaf Magnusson i Norra Åreda, forslade diligensen förbi Brånahult. Denne ville ha en krona extra för varje gång diligensen gjorde avvägen till Knalltorp från allmänna landsvägen.

Postmästare Lagerström, som ofta visade prov på extrem sparsamhet och dessutom mer eller mindre såg rött när han hade med kronobetjäningen att göra, föreslog helt sonika att poststationen i Brånahult skulle dras in. Det förslaget ogillades av de flesta som var berörda och framför allt av poststationsföreståndarens dåvarande högste förman, postinspektören Bengt Johan Geijer. Poststationen hade vid årets början överförts från Kalmar förvaltningsområde till postinspektionen i södra järnvägspostdistriktet. Geijer hade tidigare varit i delo med Lagerström på grund av ett oförskämt svar vid skriftväxling under julbrådskan 1873. Där om berättas i avsnittet om Alvesta-Växjö järnväg i boken "Kommunikation i Kinnevald".

Lagerström föreslog nu indragning av poststationen i Brånahult i samband med Simonssons avgång. Det fanns två andra poststationer i Madesjö socken, Nybro och Örsjö, vilket enligt hans uppfattning var nog för sockens behov. Men det var tvärt emot vad landskansliet i Kalmar ansåg. Lagerström anförde bl a följande i sitt brev den 12 mars 1876 till poststyrelsen:

"Att vederbörande länsstyrelse och kommunalmyndighet kunnat vitsorda att denna tredje poststation är behövlig för Madesjö socken - eller den orten - kanske endast kan

hänföras till ett ytterligare bevis på huru en del länsmän förstätt sig på att genomdriva egna fördelar på Kungl. postverkets bekostnad".

Janne Lagerström hade också lyckats ta reda på att en inspektör F Holmström hade flyttat till Brånahult och föreslog nu honom till poststationsföreståndare i stället för att acceptera flyttning av poststationen till kronolänsmannens bostad i Knalltorp. Detta godkände poststyrelsen som en tillfällig lösning och Holmström blev förordnad tills vidare.

Ärendet om poststationen togs upp på nytt efter ett halvår, när man började planera för en omorganisation i samband med att järnvägen mellan Nybro och Sävsjöström skulle tas i bruk för allmän trafik. Den 21 oktober 1876 skrev ett dussintal personer i trakten av Knalltorp till landshövdingen och bad om dennes hjälp att inte blott få behålla poststationen utan även få den flyttad till Knalltorp.

Ett brev med ungefär samma innehåll skickades samtidigt av 25 andra petitionärer med förvaltare John Broström vid Flerohopps bruk som initiativtagare. Kronolänsmannen intygade behovet av flyttningen och förklarade sig villig att sköta poststationen i sin bostad. Han måste dock i en förnyad remiss medge att det gick att ersätta poststationen med en lösväska, som kunde lämnas vid järnvägens hållplats i Brånahult. Torparen Johannes Carlsson i Knalltorp erbjöd sig att sköta den transporten för 25 öre per gång.

Poststyrelsen beslöt att postbefordran på den redan i oktober 1876 öppnade järnvägen skulle börja med 1877 års ingång samt att poststationen i Brånahult skulle dras in samtidigt. Länsstyrelsen i Kalmar vände sig emellertid med en förfrågan till järnvägsbolaget om när en sådan byggnad skulle uppföras vid Brånahults anhaltsstation att en förenad post- och järnvägsstation kunde inrättas där. Järnvägsstyrelsen svarade den 15 december bland annat att banvakten vid Brånahult kunde ta emot och svara för utväxlingen med tåget av en postväska.

Beslutet om poststationens indragning stod fast men efter utväxling av telegram mellan poststyrelsen och länsstyrelsen blev poststationen vid Brånahult återinrät-

tad den 5 januari 1877, nu förlagd till Knalltorp med länsman C A Forsell som föreståndare med 240 kr i årsarvode. Inventarierna hade ännu inte hunnit återlevereras till Stockholm. De flyttades till Knalltorp och där fanns de i en tioårsperiod. Sedan flyttades poststationen och förenades med järnvägsstationen i Brånahult den 1 mars 1887.

Dessförinnan hann det bli skifte på chefsposten och Edvard Danckwardt blev den siste poststationsföreståndaren för Brånahults poststation under dess period i Knalltorp. Den järnvägsanställda Andreas Håkansson blev nu ansvarig för posten och läget i järnvägsstationen bedömdes fördelaktigt för postens kunder. På en tioårsperiod hade bebyggelsestrukturen i trakten kring järnvägsstationen hunnit ändras väsentligt.

Andreas Håkansson följdes av sex andra järnvägsmän i postens tjänst innan poststationen kunde dras in den 31 januari 1956. Det var Maj Petersson som fick uppleva avvecklingen, vilken innebar att en effektiv lantbrevbärare tog över poststationens funktion.

			23.	
			Syninge—Lohärad—Syninge.	
			Nymil.	
O. L.	—	11,0	2,1	<i>Syninge</i> poststation Lohärads prestgård Malsta by <i>Syninge</i> poststation
O. L.	1,0	2,0		
O. L.	5,30	—		
Postföringen å linien ombesörjes af landtbrevbärare.				

Illustration till avsnittet som börjar på nästa sida: Efter två avfärdade förslag om indragning av poststationen i Malsta gick det tredje igenom år 1879. Elva år senare tillämpades denna tidtabell av den ersättande lantbrevbäraren.

Poststation räddad två gånger från indragning

Bengt Nylander hade inte förmånen att få vara postmästare i Norrtälje särskilt länge. Han hade blivit antagen till postexpeditör i 30-årsåldern sedan han varit stadskassör i Karlshamn och förvaltare av kronomagasinet samt räkenskapsförare vid Smålands enskilda bank i Karlshamn. Han var född i Odensjö socken i Småland 1817 och son till organisten och skolläraren i socknen. Under ett 10-tal år skaffade han sig erfarenhet som tillförordnad postmästare i Karlshamn och hann med ett års vakansförordnande i Ulricehamn innan han blev utnämnd till postmästare i Norrtälje år 1873. Trots tidig död i januari 1877 fick han påtagligt uppleva en av 1800-talets största reformer, omorganistationen när postverket tog över ansvaret för kronobrevbärningen.

Med 1875 års ingång fick han tolv nya poststationer inom sitt förvaltningsområde, nämligen med namnen Skederid, Estuna, Lohärad, Roslagsbro, Vätö, Söderbykarl, Väddö, Häverö, Björkö, Rådmansö, Blidö och Malsta. För den sistnämnda poststationen blev skolläraren Carl Adolf Bergström föreståndare med 150 kronor i årsarvode.

Frågan om poststationens berättigande fördes på tal tidigt. Under hela dess första verksamhetsår sålde Bergström frimärken för bara 37 kronor och det var bäddat för dess indragning redan efter detta konstaterande. En av orsakerna till den ringa frimärksförsäljningen var, förutom församlingens relativa litenhet, det faktum att några sockenbor hämtade sin post i Norrtälje och den del av församlingen som gränsade mot Estuna hade nära till poststationen där.

Det fanns emellertid en fjärdingsman som hade sin post på Malsta men som även tjänstgjorde inom Lohärads socken. Till civilstatens tjänstemän tog man särskild hänsyn, eftersom de vid reformen hade mist sin förmån med kronobrevbäringen. Detta bidrog till att poststationen i Malsta inte genast drogs in, och detta trots att postmästare Nylander i sin redovisning till poststyrelsen den 9 februari 1876 gjorde följande konstaterande:

"Sannolikt ålåg det kronobrevbäringen att till kyrkorna fortskaffa allmänna kungörelser, men även med iklädandet av denna förbindelse är antagligt, att flertalet fjärdingsmän, efter nu vunnen erfarenhet om stationernas olämplighet och det besvär deras anlitande tillskyndar sagde betjante, äro villiga att mot skälig ersättning ikläda sig den skyldighet till alla delar som ålåg den ordinarie kronobrevbäringen."

Därmed menade Nylander att fjärdingsmännen som genom kronobrevbärarna fått post buren till och från bostäderna nu måste besöka poststationerna utan att få någon ersättning för merbesväret. På många andra håll hade poststationerna förlagts till fjärdingsmäns eller länsmäns bostäder, men inom Nylanders revir var det i huvudsak skolorna som blivit poststationer.

Poststationen i Malsta kunde mot bakgrunden av Nylanders uppfattning ha blivit mycket kortlivad. Ännu en händelse borde ha medverkat till detta, nämligen poststationsföreståndare Bergströms ansökan om entledigande i juni 1877. Nylander var nu död och som vikarie tjänstgjorde Hjalmar Syk, en tjänsteman som har gått till posthistorien för det uppdrag han fick av poststyrelsen att utarbete en ortförteckning.

Bergströms entledigande föranledde ny undersökning om eventuell indragning av poststationen i Malsta. Innan den undersökningen var redovisad antog poststyrelsen fanjunkaren G M Westberg i Ekeby till dess t f föreståndare. Årsarvodet sänktes emellertid från 150 till 100 kronor. Länsman R A Nyman anförde vid remissbehandlingen "att så länge fjärdingsmannen E Sundin, som är bosatt i Malsta socken, bestrider fjärdingsmansbetyret inom Lohärad och Malsta socknar, lär icke någon indragning av Malsta Poststation lämpligen kunna ske".

Kronofogden L Björkman tog inte lika lätt på uppgiften utan var ganska omständlig i sitt svar till länsstyrelsen i Stockholm den 17 augusti 1877. Hans redovisning ger en uppfattning om den tidens postförhållanden och citeras därför i följande utdrag:

"Kungl.Maj:ts nådiga skrivelse till Kungl.Generalpoststyrelsen den 17 mars 1876 har medgett rättighet för vederbörande tjänstemän och kronobetjante, vilka enligt förut gällande bestämmelser ägt att anlita den ordinarie kronobrevbäringen, att för sina tjänsteförsändelser kostnadsfritt begagna lösväska. Detta kommer antagligen icke att för postverket medföra någon egentlig eller nämnvärd vinst, åtminstone icke vad angår Malsta Socken, för befordrande av vars postväska för närvarande icke erfordras någon särskild utgift, alldenstund denna väska befordras av samma gångpostbud som fortskaffar posten från Estuna till Lohärads poststation.

Det kan med allt skäl förutsättas, att den person, som möjligen åtager sig att emottaga de lösväskor, uti vilka tjänsteförsändelser till vederbörande i Malsta Socken medföras, för sitt besvär härmed samt med brevens utdelande till vederbörande betingar sig ett arvode, som om ens i någon mån, åtminstone högst obetydligt understiger det arvode, vilket för en poststationsföreståndare kan vara bestämt.

Genom anordnandet av avgiftsfria lösväskor endast för tjänsteförsändelser måste skenbarligen många olägenheter för den korresponderande allmänheten uppstå för befordrandet av dess post.

Postverkets uppgift är obestridligen i främsta rummet att på allt sätt betjäna den korresponderande allmänheten men icke att endast förtjäna på densamma, och dess egen fördel bör alltså i möjligaste måtto sättas å sido för det allmännas betjänande.

Slutligen måste det synas vara mindre tidsenligt att på en tid, då alla möjliga åtgärder vidtagas för kommunikationernas förbättrande och samfärdselns underlättande, indraga en poststation, som för postverket ej medför någon nämnvärd förlust, men vars borttagande skulle komma att göra stort intrång uti vederbörande korrespondenters välgrundade anspråk på tillmötesgående från postverkets sida".

Det citerade utdraget är ett ovanligt exempel på en kronofogdes ståndpunktstagande till uttalad fördel även för allmänheten.

Man löste alltså inte frågan om indragning av poststationen i Malsta vid det tillfället utan avvaktade omorganisationen i anslutning till att lantbrevbärare skulle anställas. Socknarnas styresmän blev under första halvåret 1878 anmodade att lämna uppgift på kommunombud, dvs den som efter poststationens indragning skulle vara den förmedlande länken mellan lantbrevbäraren och de sockenbor som inte kunde få kontakt med denne under hans vandring.

Vid kommunalstämman i Malsta den 19 maj 1878 avhandlades denna angelägenhet. Då konstaterade man att församlingen inte var i "så stort behov att utse ombud". Detta togs som ett beslut, vilket lästes upp i Malsta kyrka den 26 maj 1878.

Det överordnade postkontoret i Norrtälje hade nu hunnit få en ny ordinarie chef, nämligen postmästare Johan Reinhold Öfwerström. Han hade stor administrativ erfarenhet som kammarskrivare och sekreterare i krigskollegium efter studentexamen samt kameral- och hovrätts-examen i Uppsala 1835 och torde ha varit väl rustad för att möta den följande stora omorganisation som införande av lantbrevbäring innebar. Han hade dessutom varit ombudsman i poststyrelsen under 20 år samt notarie där under nio år.

Den Kongl Postkontoret i Norrtälje.

Öfverordnad skänker, det jag blifvit underordnad honom, att poststationens förförande befattningen i Malsta utspjöt sig öfver alla gånger af malsta septembres anmod. Malsta den 26 Juni 1879.

G. Westberg.

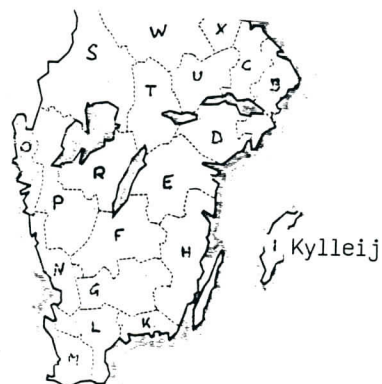
I ett brev den 3 juli 1879 överlämnade han bl a bevis om att landsfiskal R A Nyman blivit uppsagd från sitt kontrakt om postföring från Estuna till Malsta och Lohärad. Han uppgav också att tjänstgörande poststationsföreståndaren i Malsta, G Westberg, blivit underrättad om att befattningen skulle upphöra med utgången av september 1879. På motsvarande sätt fick Öfwerström också ansvara för avvecklingen av Lohärads och Skederids poststationer, ehuru indragningen av den sistnämnda sköts på framtiden i sista stund.

Nu var sagan all för poststationen med namnet Malsta. Försök gjordes emellertid att få den återinrättad under delvis ändrade förhållanden. Frågan behandlades vid den allmänna kommunalstämman med Lohärads församling i småskolesalen den 22 april 1906. Lantbrevbäringen hade under mellantiden förändrats så, att området betjänades av en ringlinje från Syninge. Enligt stämmans uppfattning hade "framkomsten av både brev och tidningar blivit mer än behövt förseende". Man hade sig bekant att Malsta kommun skulle begära att få en egen poststation. Stämman ville "så mycket hellre kraftigt stödja denna ansökan som redan nu en tid av året postförsändelserna till båda församlingarna äro så många, att lantbrevbäraren ej förmått på ordinarie turen medtaga alla utan måste efter återkomsten till Syninge särskilt utbära de återstående".

I Malsta hölls motsvarande kommunalstämma samma dag som i Lohärad. Dess protokoll redovisar bland annat det naturliga önskemålet att åstadkomma en lätt postutväxling genom att utnyttja kommunens anhaltsstation, "där alla postförande tåg antingen stanna eller på grund av skyldigheten att vid signal sakta farten".

Nu var Gustaf Landgren postmästare i Norrtälje med nära 40 års erfarenhet av posttjänst. Han avstyrkte bifall till framställningen om att inrätta en poststation i Malsta med motiveringen att den årliga frimärksförbrukningen där inte ens väntades uppgå till 100 kronor. Efter förslag av postinspektören lämnade poststyrelsen också framställningen utan åtgärd. Problemet med lantbrevbäringen löstes tills vidare genom att utöka turantalet från tre till fyra per vecka. Torparen Karl Gustaf Jansson i Lugnet, Lohärads församling blev förmedlingslänken med yttervärlden för båda socknarna.

Gotländsk raritet

Kylleijhamn har en särskild klang för ortstämpelsamlare filatelister. Det är en av de poststationer som är nästan omöjliga att dokumentera med stämpelavtryck. Ett skadat märke med avtrycket finns på Postmuseum och ett par exemplar är kända hos privatpersoner.

Orsaken till att det blivit en sådan raritet av frimärken och brev stämplade KYLLEIJHAMN finner man i dokument som återger händelserna på Gotland under 1873. Då förberedde man den omorganisation som innebar att postverket tog ansvar för kronobrevbäringen. Från och med 1874 svarade postverket själv för all postföring på hela ön och ett stort antal nya poststationer inrättades. Tullinspektör S H Lillja utsågs till föreståndare för den beslutade poststationen i Kylleijhamn. Han avled emellertid innan hans uppdrag påbörjats, den 27 december 1873. I avvaktan på att en ny tulluppsyningsman tillsattes erbjöd sig handlanden Herman Nyberg vid Stengrinda i Helvi att sköta posten. Postmästaren i Visby gav honom detta uppdrag.

Den 19 januari 1874 daterades ett brev till poststyrelsen undertecknat av ett 25-tal Helvi-bor. De gillade inte att "poststationen blivit förlagd på sista ändan av socknen" och önskade den flyttad till närheten av kyrkan. Kommunalstämman den 23 februari tog upp samma ärende och kronolänsmannen J A Smedberg instämde i ett brev till landshövdingen den 2 mars om att poststationen borde ligga i Helvi. Han var dock medveten om att en väsentlig olägenhet av förflyttningen kunde uppstå genom att "tulltjänstemannen vid Kyllieij komme att vidkännas kostnaden

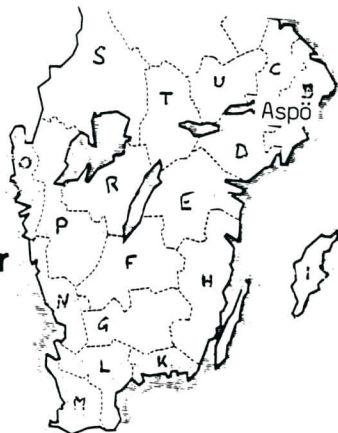
för sina tjänstebrevs fortskaffande till och ifrån stationen, utgörande omkring en halv mils väg". Men han förordade ändå flyttningen, eftersom fördelarna med en sådan ändring ansågs överväga nackdelarna för tulltjänstemannen. Länsstyrelsens kommentar till poststyrelsen gick ut på att poststationen "måtte bli förflyttad till Stengrinda och benämnas Helvi".

Poststyrelsen beslöt därefter att poststationen i Kylleijhamn skulle dras in med utgången av mars 1874 och en ny inrättas med namnet Helvi. Handlanden Herman Nyberg blev föreståndare med 75 kronor i årsarvode. Det går inte att av bevarade dokument utläsa var Nyberg befann sig under den tid han som vikarie använde den ursprungliga datumstämpeln. Det är troligt att han lät någon i sitt ställe sköta posten under de tre månader som poststationen fanns i tullbostället vid Kylleijhamn. Dit utsträcktes för övrigt den lantbrevbäringslinje som efter en tid inrättades mellan Lärbro och Helvi.

585.							
Lärbro—Kylleijhamn.							
(Vintern.)							
(Från den 1 april 1882.)							
O. L.	—	6,0	1,3	Lärbro poststation	O. L.	2,15	—
O. L.	7,30	7,45		Helvi poststation (Stengrinda)	O. L.	12,30	12,45
O. L.	9,15	—		Kylleijhamn (Tullbostället)	O. L.	—	11,0
—							
(Sommarn.)							
O. L.	—	3,0	1,3	Lärbro poststation	O. L.	10,15	—
O. L.	4,30	4,45		Helvi poststation (Stengrinda)	O. L.	8,30	8,45
O. L.	6,15	—		Kylleijhamn (Tullbostället)	O. L.	—	7,0
Postföringen å linien ombesörjes af lantbrevbärare.							

Tidtabell för lantbrevbäringen från Lärbro till Kylleijhamn.

Poststation i tre omgångar

Skolläraren Karl J Johnson utsågs till föreståndare för den poststation som med namnet BOTHOLM inrättades vid 1875 års ingång på Aspö i Mälaren. Namnet Aspö var redan upptaget av en poststation i Blekinge och man undvek att inrätta poststationer med samma eller snarlika namn. Sådana misstag hade man gjort ett år tidigare när Posten övertog ansvaret för kronobrevbäringen i en första etapp med ungefär hälften av landets län.

Johnsons årslön var från början 100 kronor men höjdes enligt ett beslut i maj 1877 till 150 kronor. Posten kom till Botholm norrifrån. Den fördes av färjkarlen Johan Österberg från Hjulsta färjställe i Uppland till Agnesund på Aspöns norra sida. Därifrån fördes den vidare till poststationen Botholm vid Aspö kyrka av torparen Carl Erik Jansson i Agnetorp.

				Enköping—Strengnäs.				
S. Th.	—	9,0	f. m.		O. L.	11,45	—	f. m.
S. Th.	10,0	10,15	f. m.	0,8	O. L.	10,30	10,45	f. m.
S. Th.	11,0	11,0	f. m.	0,5	O. L.	9,45	9,45	f. m.
S. Th.	12,0	12,0	midd.	0,4	O. L.	8,45	8,45	f. m.
S. Th.	12,15	1,0	e. m.	0,8	O. L.	7,45	8,0	f. m.
S. Th.	2,45	—	e. m.	1,4	O. L.	—	6,0	f. m.
				3,7				

Denna tidtabell tillämpades för postföringen under den period då poststationen hette Botholm. I Blekinge fanns en poststation med namnet Aspö 1874-1877.

Den 30 september 1879 drogs poststationen in. Den ersattes då av lantbrevbäring från Strängnäs i förening med ett kommunombud som förmedlande länk mellan lantbrevbäraren och de sockenbor som denne inte kunde komma i kontakt med under turen.

Den uppsagde poststationsföreståndaren Karl J Johnson utsågs till kommunombud. Han hade sin bostad vid Aspö kyrka och fortsatte att betjäna sockenborna i begränsad omfattning. Skillnaden var nu bland annat att han inte fick någon lön från postverket och inte hade tillgång till några poststationsinventarier. Stämpeln med gravyren BOTHOLM blev inlevererad till Stockholm.

Aspöborna saknade sin poststation och tyckte inte att lantbrevbäring var någon god ersättning. Detta kom till synes i ett brev till poststyrelsen i september 1899, undertecknat av bl a Karl Johnson, S Wrangel i Säby och E Svensk på Lagnö gård.

Vid den följande utredningen förkastade postmästare Gustaf Sjöbeck i Strängnäs ett framlagt förslag att lantbrevbäringen skulle ökas från tre till sex turer i veckan men hade inte något emot "inrättandet av en poststation inom socknen, som påtagligen därav är i stort behov". För detta fastnade poststyrelsen och beslöt den 1 december 1899 att en poststation med namnet Aspö skulle inrättas vid skolhuset. Den blekingska poststationen med samma namn hade dragits in med utgången av 1877 och sockennamnet kunde således nu användas utan risk för förväxling vid sortering av post.

Poststationen öppnades på det nya seklets första dag och föreståndare blev den nu 57 år gamle skolläraren som drygt två decennier tidigare hade haft gravyren Botholm i sin stämpel. Men denna gång blev stämpeln inte ens använd så länge som den förra. Poststationen drogs nämligen in redan med maj månads utgång 1901.

Bakom denna förändring ligger Aspö-bornas fortsatta önskan att få post oftare. Poststationen var bara tre månader gammal, när några sockenbor begärde att postföringen skulle ökas från tre till sex gånger i veckan. Det tyckte postmästare Gustaf Sjöbeck bli överservice och bemötte anspråken i ett brev till postinspektionen i östra distriktet den 9 maj 1900.

Ärendet komplicerades av att Karl Johnson funnit att arbetet som poststationsföreståndare vida översteg vad han kunnat ana. Han anhöll att "med det första möjliga bli befriad från befattningen" och föreslog kyrkoherden J G Laurell som ny föreståndare och lärarinnan Kristina Andersson som vikarie tills frågan var löst.

Friherre H Wrangel i Säby blev bygdens talesman i den fortsatta kampen. I ett brev den 5 juli 1900 till poststyrelsen skrev han bland annat:

"Det får likväl medges, att det är bra nog fornnordisk postgång, att en person som skriver från Flen på fredag (brevkortet är avstämplat fredagen den 8 juni) med begäran att bli hämtad i Strängnäs måndag middag, hinner hit ett helt dygn före brevkortet".

Samtidigt med utredningen om på vad sätt man kunde förbättra postgången kom förslag om att flytta poststationen till Botholm två kilometer från kyrkan. Där föreslogs häradsdomaren J E Johnsson till föreståndare, men han ville ha 300 kronor i årslön, d v s dubbelt så mycket som vad hans namne vid skolan fick. Efter en omständlig utredning stannade poststyrelsen för det förslag som innebar att postturerna ökade från tre till fyra per vecka och poststationen drogs in. Ändringen genomfördes som ovan nämnts den 1 juni 1901.

Landtbrefbäring:

		8.					
		Strengnäs—Aspö.					
		(Från den 1 juni 1901.)					
M. O. F. L.	—	8,0	1,0	Strengnäs' postkontor.....	M. O. F. L.	4,45	—
M. O. F. L.	12,0	—		Aspö kyrkoherdeboställe	M. O. F. L.	—	1,0
				Aspö skolbus			

Även om den ersättande lantbrevbäraren färdades på några av socknens vägar fyra gånger i veckan var man inte nöjd och försökte få tillbaka poststationen. Flera misslyckade försök gjordes men till sist skulle Aspö-borna få en poststation med längre varaktighet än de båda första perioderna.

Wardsamt

K. Johnson

Karl Johnson var en av de få poststationsföreståndare som utöver namnet också använde datumstämpeln när han undertecknade tjänstebrev.

Efter diskussion av postfrågan vid kommunalstämman den 30 oktober 1923 skrev stämmans ordförande baron H Wrangel i Säby till postdirektionen i Linköping. Han framhöll att lantbrevbäraren avlämnade socknens post vid kyrkan, något som fungerade för vanlig post men var äventyrligt när det gällde värdepost. Den måste kvitteras i förväg. Socknens begäran var egentligen ringa att döma av slutet i Wrangels brev:

"Det är av utomordentlig vikt, att postavlämningen sker på ett säkert ställe, där erforderlig ordning kan påräknas. Något sådant centralt ställe, där innehavaren är villig underkasta sig vidföljande obehag och besvär, finnes ej utom Dalby handelsbod Erikslund. Den är belägen 800 meter bortom gränsen för lantbrevbärarens transportskyldighet.

Med anledning härav hemställer Aspö sockens kommunalstämma att Kungl. Postverket måtte utanordna skjutslega för de överskjutande 800 m till postavlämningsstället vid Dalby handelsbod".

Postmästare Knut Löf i Strängnäs erinrade nu postdirektionen om att man i april 1923 förgäves hade hemställt om utsträckning av den bilåkande lantbrevbäringen till Dalby handelsbod. Baron Wrangel kompletterade ärendet med några rader om att innehavaren av handelsboden, fru Amanda Gustafsson, kunde vidtalas att förestå en poststation, om en sådan kunde inrättas.

Trots att det egentligen inte fanns något uttalat krav på en poststation föreslog postdirektionen efter fortsatt utredning med kompletterande statistik att en poststation med namnet Mälarpö skulle inrättas med utsträckning av lantbrevbäringen dit. Utredningen hade visat, att "poststationen skulle komma att betjäna 446 personer över 15 år och 204 personer under 15 år, bosatta i Aspö socken. Jämväl invånarna på Oknön, Arnö socken och på Märsön, av vilken en del hör till Enköpings Näs socken, skulle få stor nytta av poststationen".

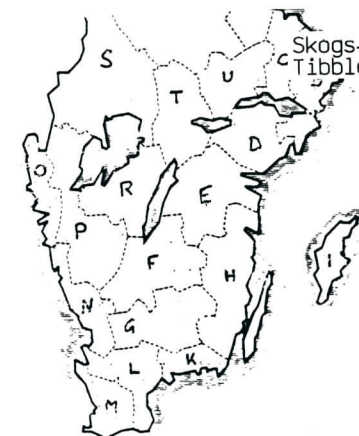
Om den blivande poststationens namn gjorde poststyrelsen följande förfrågan till ortnamnskommittén i Uppsala:

"Kungl.Generalpoststyrelsen har beslutat att en poststation skall öppnas å Aspön i Mälaren. Postverkets distriktsmyndighet har såsom benämning å denna poststation föreslagit Mälarpö, enär sockennamnet ansetts förete för stor likhet med Aspö (nu befintlig poststation) för att kunna godkännas. Namnet å den plats - Dalby - där poststationen avses skola förläggas, har ej kunnat ifrågakomma, enär en på detta sätt benämnd postanstalt redan finns inrättad".

Svaret från ortnamnskommittén var kort och gott att någon erinran inte fanns mot namnet Mälarpö.

Poststationen öppnades den 1 april 1924 och kunde avvecklas med juli månads utgång 1953, sedan den bilåkande lantbrevbäringen gjorts allt mera effektiv. Under en lång övergångstid fanns ett postombud kvar. Det hade till och med augusti 1957 beteckningen STRÄNGNÄS POB 5 i datumstämpeln. Efter en omorganisation fick postombudet en ny stämpel med gravyren STRÄNGNÄS POB 1, vilken användes under tiden 1 september 1957 - 16 oktober 1973. I september 1973 hade vårt lands första postställen blivit inrättade och Mälarpö blev ett sådant från och med den 17 oktober. Nu var det dags för stämpelbyte och under postställets korta period användes en datumstämpel med dubbelnamn STRÄNGNÄS 1 - MÄLARASPÖ. Poststället avvecklades den 31 oktober 1975.

Skogstibble under två år

I ett brev den 30 november 1874 informerade poststyrelsen landskansliet i Uppsala om de förändringar i postgången som skulle genomföras från 1875 års ingång. Det var en bekräftelse på resultatet av de överläggningar som tidigare hade förts angående organisationen i samband med att postverket skulle överta ansvaret för kronobrevbäringen. Den innebar bland annat tillkomsten av ett stort antal poststationer i Uppland. Inom det s k tredje fögderiet inrättades poststationer med namnen Dalby, Järlåsa, Holm, Hjelsta, Nysätra, Långtora, Sparrsätra och Skogs-Tibble. Flera av dem blev kortlivade, några redan som en följd av att poststyrelsen gav vissa sparsamhetsdirektiv i ett cirkulär till postförvaltarna i september 1875.

Poststationen i Skogs-Tibble hörde till dem. Där antogs organisten And Wilh Andersson till föreståndare med 80 kronor i årsarvode, ett belopp som han lyckades få höjt till 100 kronor 1876. Postmästare Carl Fredrik Flodman i Uppsala skrev följande om poststationen den 24 februari 1876:

"Denna station, belägen å postlinjen Åland-Balingsta, har för sin hela uppbörd under år 1875 redovisat 83 kr 66 öre, varav för tjänstefrimärken 3 kr. Årliga arvodet till föreståndaren utgår med 80 kr.

De tjänstemän som för sin postgång begagna sig av stationen äro kontraktsprosten och tvenne fjärdingsmän, alla boende vid allmänna landsvägen, högst 0,2 mil från stationen. De kunna med fördel begagna sig av lösväska på endera av stationerna i Åland eller Balingsta.

Då Skogstibble station av enskilda korrespondenter är så föga anlita, och då närboende tjänstemän, som ovan är sagt, kunna begagna sig av lösväska att under vägen av den skjutsande avlämnas, föreslås nämnda stationen till indragning".

Så blev det också. Den 31 december 1876 var sagan all för poststationen med namnet Skogs-Tibble. Postväskor blev den omedelbara lösningen. Men de ersattes år 1879 av en lantbrevbärare som dock bara gick en gång i veckan. Det var fjärdingsmannen Gustaf Jansson som kombinerade sin vandring från Ålands station till Skogs-Tibble kyrka med tillsyn över de allmänna vägarna. I Ålands stationshus fanns en poststation sedan den 11 september 1873. Där ansvarade stationsmästaren Johan Petter Larsson också för postarbetet.

Man var inte nöjd med postservicen i Skogs-Tibble församling. Vid kommunalstämman den 28 december 1891 framhölls att sockenbor ofta sände brev "som hade sin grund i förtroendeuppdrag och som mången gång ej tålde uppskov till den enda dag i veckan lantbrevbärning ägde rum, så att särskilt bud vid sådana tillfällen måste bekostas". Man ansåg också att den egna församlingen var missgynnad i jämförelse med Järlåsa kommun, vilken hade "ungefär samma avstånd mellan kyrka och station som Tibble och med antagligen enahanda korrespondenslivlighet". I Järlåsa fullgjorde lantbrevbäraren två turer i veckan.

Johan Petter Larsson i Åland tillstyrkte framställningen om två veckoturer också för Skogs-Tibble, men postinspektören i centrala distriktet avstyrkte med motiveringen att korrespondensen från Skogs-Tibble var ringa. Lantbrevbäraren hade t ex under hela år 1891 bara sålt frimärken för 40 kronor. Postinspektören uppgav sig vid en tjänsteresa ha kunnat konstatera att personer inom församlingen var i tillfälle att dagligen få sina brev befordrade med mjölkbud från Ingla.

Poststyrelsen avlog framställningen, men drygt tre år senare kom en ny sådan efter kommunalstämman den 29 juli 1894. Denna gång hade man ett alternativt förslag. Om lantbrevbärning inte kunde medges två gånger i veckan, önskade man få en poststation i Skogs-Tibble, varvid

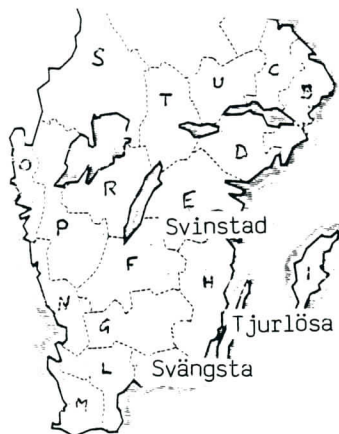
kärrposten från Vänge borde ändras att utgå från Åland. Med framställningen följde ett intyg av vice pastorn Olof Lindfors om att den lagenliga anmälningslistan över in- och utflyttade beväringmän kom för sent till kompani-områdesbefälhavaren på grund av att lantbrevbärningen bara fullgjordes en gång i veckan.

Postmästare Flodman medgav att socknen hade dåliga postförhållanden och denna gång tillstyrkte postinspektören att lantbrevbärningen skulle fullgöras med två veckoturer. Fjärdingsmannen var nu död och hade efterträts av skomakaren J E Berglund. Poststyrelsens beslut gick i positiv riktning för de sökande och från den 1 december 1894 vandrade han två gånger i veckan med sin postväska mellan Åland och Skogs-Tibble. Hans ersättning var kr 1:50 per tur. Ett av skälen för att turantalet inte hade fått ökas redan tre år tidigare var att fjärdingsmannen inte gick med på att gå två gånger i veckan om hans lön inte höjdes till kr 1:25 per tur. Finanserna hade tydligen förbättrats under de tre gångna åren.

Till svar på Skogs-Tibble församlingens skrivelse af d. 4 mars, d. s. i; har jag härmed värdsamt följande. Nämligen: det jag har beväringsturen med 25 öre dagar i Veckan, i linjen Ålands Station och Tibble kyrka; som den billiga aflösningen af En krona 25 öre per dag; och att jag faktiskt gått för 1. kr; gjordt, det jag under tiden kunnat hafva tillräckligt i linjen af de allmänna Vägarna på den Fjärdingsmann; Man som denna tjänsten nu kommer att upphöra; så har jag värdsamt annehållit; om jag skulle blifva anställd till den i frågavarande beväringsturen för whalla 1. krona 25 öre per vardagsdagarna i aflösning.
Högaktningfullt af Tibble by, Sk. Tibble d. 29 den 7 Mars 1892.

Gustaf Jansson

Skamkänslor och tragik

Ändring av poststationers namn har ofta varit en besvärlig och långsam procedur, eftersom så många intressen har berörts. Men besluten har gått snabbt ibland, som t ex efter en framställning från kunder vid poststationen i Svängsta. De skrev den 10 september 1891 till poststyrelsen att det ofta hände att post avsedd för dem sorterades till Svensta i Jämtland och att post avsedd för adressater i Svensta ibland hamnade i Svängsta.

Poststyrelsen kontaktade länsstyrelsen i Östersund och Linköping. Från Östersund föreslogs att **Svensta** poststation skulle benämnas Galhammar, men det förslaget föll. Efter förnyad kontakt föreslog länsstyrelsen i Östersund Bergviken. Inte heller detta accepterades men redan vid 1892 års ingång döptes den jämtländska poststationen om till Svenstavik. Samtidigt ändrades namnet på poststationen i **Svinstad** till Bankekind.

Namnbytet från Svinstad till Bankekind motiverades inte bara av sorteringsfel. Invånarna skämdes för det uråldriga sockennamnet. Det gjorde väl också många i Svinhults socken i Ydre härad i Östergötland, när de på 1920-talet ansökte om att få byta namn till Skogtuna. Som skäl angav de att de ibland möttes av smädelsefulla tillmälen på grund av socknens namn. Ändå fick man inte gehör och sockennamnet finns kvar.

Till Kammarkollegium vände sig den 22 februari 1875 innehavarna av hemmanen Tjurlösa nr 1-7, däribland poststationsföreståndaren Per Persson, med begäran att deras hemman skulle kallas Norrby. Häradsskrivaren D O Hasselbom tillstyrkte och landskansliet uppgav sig inte ha

något emot den föreslagna namnändringen. Utslaget stämde överens med ansökans syfte, stadfästes och lästes upp i Löts kyrka under gudstjänsten den 1 augusti 1875. Men därmed var det inte klart vad poststationen, som hade inrättats 1874 med namnet Tjurlösa, skulle heta, även om föreståndaren utgick från det nya bynamnet när han skrev till poststyrelsen den 18 november 1875. Han undertecknade brevet med "ödmjuka tjänare Per Persson" men texten i brevet var inte lika ödmjuk:

"Med anledning av bifogade Kungl. Majt:s och Rikets Kammarkollegii utslag rörande namnförändring av bynamnet Tjurlösa får jag såsom poststationsföreståndare härstädes för ärade styrelsen tillkännagiva att denna poststation skall numera benämnas med namnet Norrby. Varför styrelsen täcktes vidtaga de åtgärder som i denna sak anses nödigt".

Vid handläggningen i Stockholm fann man namnet Norrby olämpligt, då det vid sortering lätt kunde förväxlas med Norrbo i Gävleborgs län. Man beslöt i stället att poststationen skulle bära socknens namn. Denna ändring genomfördes den 1 maj 1876, då Per Persson fick byta ut datumstämpeln med gravyren Tjurlösa mot en med gravyren Löt.

Men Per Persson fick inte behålla sin poststation så länge. Med 1877 års utgång drogs den in och ersattes av lantbrevbäring. Den "dödsdomen" förbereddes tidigt. Redan den 27 januari 1876 hade nämligen postmästare Carl Magnus Lidmark i Borgholm på poststyrelsens uppmaning informerat om vilka poststationer inom hans revir som hade ringa frimärksförsäljning. Då låg Löts socken illa till, för Per Persson hade på sin poststation i Tjurlösa bara sålt för 77 kronor år 1874 och för 56 kronor år 1875.

Det var på håret att poststationen blivit indragen innan den hunnit döpas om till socknens namn, men man avvaktade med omorganisation tills lantbrevbäring kunde införas. En av landets första lantbrevbäringslinjer ersatte från och med 1878 både denna och två andra poststationer, nämligen Egby och Bredsätra.

Hemmansägaren Carl August Petersson i Stacketorp, Alböke fick ta över servicen för dem som anlitat poststationerna Löt, Egby och Bredsätra. Under 22 år var han lantbrevbärare och nöjda kunders avtackning av honom speglas i

ett tidningsurklipp i början av 1900. Det vilar tragik över dokumenten om hur hans tid som lantbrevbärare upphörde. De tre indragna poststationer, vars kunder han skulle betjäna, återinrättades för övrigt fyra månader efter att han slutat. Postmängden hade blivit för stor för att hanteras av en enda lantbrevbärare.

Posten hade redan under hans tid vuxit i omfång så pass mycket att han måste använda häst och åkdon. År 1899 blev det tal om att utöka antalet turer från två till tre per vecka. Det kunde Petersson inte acceptera med mindre hans ersättning höjdes till 5 kronor per tur. Hans nekande svar att besörja lantbrevbäring tre gånger i veckan med tillägget "om icke ersättningen kan höjas något" tolkades som en formell uppsägning och linjen utlystes ledig till ansökan. Poststationsföreståndare C E Brohlin i Alböke erbjöd sig att "genom fullväxt, nykter, pålitlig och skrivkunnig mansperson" fullgöra lantbrevbäringen tre gånger i veckan mot en ersättning av kr 3:50 per tur och fick kontrakt om detta för tillämpning från det nya seklets början.

Fyra månader senare återinrättades poststationen i Löts socken, nu med namnet Palmelund. Därmed fick den poststation som ursprungligen inrättats med namnet Tjurlösa, sitt tredje namn på en tidrymd av 26 år. Samtidigt fick de båda andra socknarna, genom vilka lantbrevbäringslinjen gick, sina poststationer åter, den ena med namnet Bredsättra och den andra med namnet Ölands Egby. Postinspektionens hemställan till poststyrelsen i detta ärende innehöll bland annat motiveringen att "Löts, Bredsättra och Egby kommunalstämmor numera förklarar sig villiga att under de tre första åren draga försorg om poststationernas handhavande utan kostnad för Postverket och poststationerna skulle för korrespondenterna medföra avsevärda fördelar".

De tre poststationerna avvecklades senare av olika anledningar, den i Ölands Egby redan den 25 november 1909, när en poststation inrättades i Öjkroken. Poststationen i Bredsättra drogs in den 1 augusti 1950, medan den i Palmelund fanns kvar till den 2 september 1967. Poststationen i Bredsättra hade under den första perioden stavats med två t.

		Alböke—Störtinge.			
		(Mars och oktober.)			
		(Från den 1 januari 1900.)			
M. O. L.	— 9,0	1,9	Alböke poststation.....	} M.	7,45 —
			Löts kyrka.....		4,30 —
			Egby kyrka.....		
M. O. L.	12,0 —		Bredsättra kyrka.....	} O. L.	— 4,45
			Störtinge poststation.....		} M.
(November—februari.)					
M. O. L.	— 9,0	1,9	Alböke poststation.....	} M.	5,30 —
			Löts kyrka.....		4,30 —
			Egby kyrka.....		
M. O. L.	12,0 —		Bredsättra kyrka.....	} O. L.	— 5,30
			Störtinge poststation.....		} M.
(April—september.)					
T. Th. L.	— 9,0	1,9	Alböke poststation.....	} T. Th.	7,45 —
			Löts kyrka.....		4,30 —
			Egby kyrka.....		
T. Th. L.	12,0 —		Bredsättra kyrka.....	} T. Th.	— 4,45
			Störtinge poststation.....		

Postföreläggningen å linjen ombesörjes af åkande lantbrevbärare.

Denna tidtabell började tillämpas för lantbrevbäring med häst och åkdon när poststationerna i Löt, Egby och Bredsättra drogs in från det nya seklets första dag.

D. N° 14577
189318

Upps. af Brohlin
Upps. d. 20 1900
Åkte d. 18 1900
Emellan Konigl. Generalpoststyrelsen, å ma, samt

poststationsföreståndaren i Alböke C. E. Brohlin

_____ , i andra sidan, är nedanstående kontrakt afslutadt:

_____ Poststationsföreståndaren C. E. Brohlin drager sig härmed att

från och med den 1 januari 1900 _____

i egenkap af lantbrevbärare fortskaffa post å linjen Alböke poststation—
Löts kyrka—Egby kyrka—Bredsättra kyrka—Stör-
tinge poststation, med användande dervid af häst och
åkdon! _____

Detta är en förminskad kopia av kontraktet med poststationsföreståndare C E Brohlin om att "besörja lantbrevbäring".

Sticketorp d. 22 Augusti 1899

1481
Herrn Landtinspektoren

Ullalma

Antkammaren Skrifvelsen den
20. deunis. Om jag är villig att om-
besörja en tredje tur i weikan
å linnen i Alböke i Skörtinge
besvaras med nej på grund af den
låga ersättning för tur
utan uppsägar på det vänliga sättet den
1 September de andra turarna
å linnen i Alböke i Skörtinge om
icke ersättningen kan höjas något.
Och beger S. M. för var fullgord
tur

Högaktningfullt
Pettersson
Landsbrefbärare

Hedrad landsbrefbärare. Från Al-
böke skrifves till Oskarsh.-Tidn.:

Hemmansägaren Karl August Petersson
i Sticketorp från Alböke har från den 1
januari 1878 till den 31 december 1899
eller under 21 års tid fortskottat posten
från Alböke poststation till Löt, Egby,
Bredsättra och Skörtinge fram och åter
tvänne gånger i hvarje vecka. Till en
början var posten ej större, än han bar
den i en väska; men inom få år tillvägste
antalet af tidningar och förändelser så, att
han måste med flutts forskaffa den. Det
oaktadt så han ej större ersättning af post-
värdet, än hvad hans ingångna kontrakt
wijade, näml. 2 kr. pr resa för en väg-
längd af 2½ mil. Förliden sommar upp-
sade han sitt kontrakt, antagligen i hopp
att få en högre ersättning. Men som kon-
kurrensen i vår tid är ganska stor, fanns
där en annan till hands, som erbjöd sig
föra posten mot 3 kr. 50 öre för hvarje
resa, hvarföre den väl hemmastadde landt-
brefbäraren afgick med förliden årsdag.

Att äfwen landtbesökning wet att upp-
slatta en persons redbarhet, nit och plikt-
trogenhet wijades wid K. A. Peterssons
sista postresa. Personer inom Lötis socken
hade nämligen sammanstutit en pänninge-
summa och därmed inköpt en wacker regu-
lator, hwilken öfwerlämnades till honom
af handlanden N. Sjöstrand och kuffwal-
ten Borgström i Löt. Sjöström höll där-
wid ett anslående tal och tackade K. A. Pe-
tersson för hans mödor och plikttröhet.
Wid samma tillfälle öfwerlämnades från
Bredsättra församling en wacker kaffejerwis,
bestående af sockerstäl, gräddlanna, kaffe-
lanna och bricka. Egby socken hade redan
förut öfwerlämnat en större hänglampa
med 9 ljusarmar.

Brefbäraren Petersson frambar till gif-
warne sitt hjärtliga tack och framhöll, att
de honom öfwerlämnade gåfvarna under
hans återstående lifs dagar skulle wara ho-
nom i dubbelt mått lära. Heder åt dem,
som wetat uppslatta en persons tränga ar-
bete! — Udras just hwilken belöning post-
värdet skall lämna denne sin afgångne tro-
tjänare.

C A Peterssons uppsägning
(vidstående sida) ledde
bland annat till den av-
tackning som speglas i
urklippet ur Oskarshams-
Tidningen. Ortskorrespon-
denten torde ha känt till
att Petersson blev utslä-
ngen genom att förestän-
daren för poststationen i
Alböke gav ett lågt anbud
för lantbrevbäringen. Må-
hända skrev han därför
till de sista raderna med
en undran "hwilken belö-
ning postvärdet skall
lämna denne sin afgångne
trotjänare".

Start med en månads försening

Många hembygdssamlare vill veta exakt datum när ett postkontor öppnades. Datumstämpelavtryck granskas noga innan man förvärvar dyrbara frimärken.

Visserligen hette det generellt att poststationer öppnades i samband med att kronobrevbäringen upphörde med 1875 års ingång i vissa län och med 1874 års ingång i andra. Men det innebär inte alltid att verksamheten började den 1 januari. I vissa fall öppnades poststationer utan att de hade tillgång till inventarier. Datumstämpeln dröjde t ex i Kronobergs län i närmare fem månader för ett antal nya poststationer.

I bohuslänska Mollösund började verksamheten den 5 februari 1875. En ortstämpelkatalog säger visserligen att poststationen har haft egen datumstämpel från årets början men man bör läsa katalogernas förord med urskillning. Det är väl också mycket begärt att böcker med en så otrolig mängd komprimerade uppgifter skall vara absolut felfria.

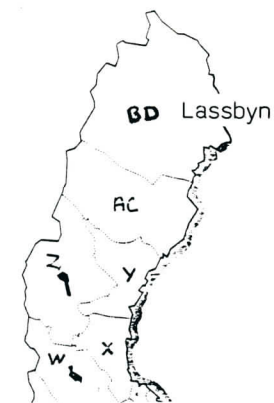
Poststationsföreståndaren och handlanden R L Gerle i Nösund hade en man i tjänst som bl a skulle bära posten mellan Mollösund och Tegneby. Han klagade i ett brev till poststyrelsen över att han inte hade fått någon likvid från postverket för januari 1875 för sådan transport. Hans krav var oeftergivligt, "så mycket mer, som alla stationsföreståndare häromkring erhållit sin fulla avlöning för hela kvartalet utan att de första månaden haft ringaste besvär eller befattning med posten".

I ett remissyttrande tyckte poststationsföreståndare Johan Andersson i Tegneby att Gerle skulle ha arvode även för januari månad, "enär det ålegat honom att tillhandahålla brevbärare från årets början". Poststationsföreståndare Johan Edström i Mollösund ansåg "Gerle berätti-

gad erhålla halva arvodet för skyldigheten att tillhandahålla brevbärare under den tid någon brevbäring icke ägde rum".

Sedan postmästare Hans Lind på Orust också lämnat synpunkter kunde poststyrelsen fatta ett beslut som gick emot Gerle. Denne hade inte haft några ökade utgifter för brevbäringen i förhållande till de utgifter han belastades med för befordran av postväskor före kronobrevbäringens upphörande.

Själva betalningsfrågan är ointressant för samlare men desto större vikt fäster man vid att datumstämpeln inte kommit i bruk före den 5 februari 1875. Hade poststationen i Mollösund, så som fallet blev med flera andra poststationer i närheten, dessutom blivit kortlivad, skulle tidpunkten ha kunnat påverka värderingen i ortstämpelkatalogerna. Men Mollösund blev en poststation som stod sig i konkurrensen med andra. Johan Edström, som från början fick 150 kronor om året för postsysslan, hade fått höjning till 350 kronor innan han efterträddes av änkan Amelie Augusta år 1902. Så småningom etablerades även en telefonstation som sköttes av postföreståndaren.

Posten kom och försvann

I ett brev till poststyrelsen den 23 februari 1875 redovisade landskansliet i Luleå behov av nya postgångar och fasta poststationer i de inre delarna av Norrbottens län. Om förhållandena på linjen Råneå - Lassbyn hade

länsstyrelsen redan tre månader tidigare uttalat att postgången från Råneå till Gällivare poststation inte fyllde sitt ändamål, eftersom den gick genom gles bebyggelse och svårframkomlig mark.

Därför önskade länsstyrelsen att postförbindelsen med Gällivare alltid skulle ske via Överkalix och att postgången mellan Råneå och Gällivare skulle upphöra.

Till detta återkom länsstyrelsen särskilt i sitt brev den 23 februari 1875 och anhöll "att postgång i varje vecka fram och åter måtte inrättas uti Råneå socken och efter Råneå floddal, mellan Råneå postexpedition och Lassbyn, samt att en poststation inrättas i Lassbyn".

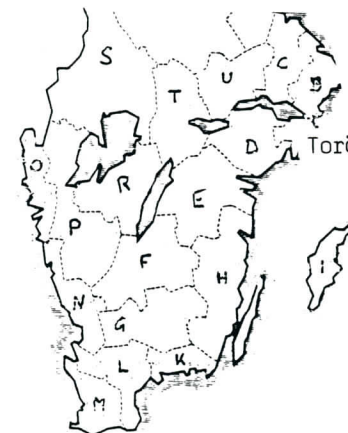
I Råneå fanns en postexpedition (d v s ett postkontor av lägre klass) sedan oktober 1854. Där var Gustaf Erik Sundén postmästare från 1857 till sin död år 1882 vid blott 51 års ålder.

Poststyrelsen var snabb i sitt beslut. Framställningen bifölls och inspektorn Jonas Erik Lith anställdes som föreståndare för poststationen i Lassbyn med 50 kronor i årsarvode. Till postförare på den drygt tre mil långa linjen antogs Zacharias Jacobsson och den nya poststationen öppnades den 1 april 1876.

Lith var inte nöjd med sitt arvode och sade upp sig i ett brev till postmästaren i Råneå i juli 1877. Denne föreslog inspektorn Eric Thorsell som ny föreståndare, men mot 100 kronor i årsarvode. Den höjningen kunde poststyrelsen inte acceptera men Thorsell vägrade att skriva under på bara 50 kronor.

Trots att Thorsell hade en medtävlande i skolläraren Anders Gustaf Bergström ville ingen gå under den begärda hundralappen i årsarvode. Resultatet blev att poststyrelsen helt sonika beslöt att dra in poststationen i Lassbyn. Detta avgjordes vid föredragning den 25 januari 1878, sedan landskansliet i Luleå i ett brev till poststyrelsen nio dagar tidigare hade uttalat att en sådan lösning vore lämplig. Lassbyn kom därigenom att vara en av Norrlands mest kortlivade poststationer. Brev eller frimärken stämpade där är nästan oöverkomliga för samlarna.

Lantbrevbärare tog bara kyrkans post

I början av april 1879 fick poststationsföreståndaren i Ösmo instruktioner från postinspektionen i centrala distriktet om "att från Ösmo poststation icke bör med lantbrevbäraren utsändas andra försändelser än den s k kyrkoposten, såvida icke brev bäraren kan, utan längre avvikelser från vägen, personligen tillställa adressaterna desamma".

Bakgrunden till detta beslut var att kapellpredikanten Otto Morén i Torö inte ville ta befattning med post till enskilda personer i Torö. Därmed svek han sin uppgift som kommunombud. Till denna av postverket oavlönade uppgift hade han utsetts när poststyrelsen i samråd med landskansliet hade beslutat att dra in poststationen i Torö med mars månads ingång 1879. Kommunombuden skulle vara den förmedlande länken mellan lantbrevbäraren och de personer som inte kunde träffa lantbrevbäraren. Så fungerade det i de flesta socknar som mist sina poststationer när lantbrevbärning infördes i vårt land med början 1878. I Torö hade en poststation inrättats 1875 med befallningsmannen A F Boman som föreståndare då kronobrevbärningen upphörde i Stockholms län. Mera detaljerade uppgifter om vad denna reform innebar och om vilka resultat den fick i de olika länen kan man läsa i kapitlet "Hembygdens stora reform" i boken "Mitt i Småland" (ISBN 91-970657-7-3).

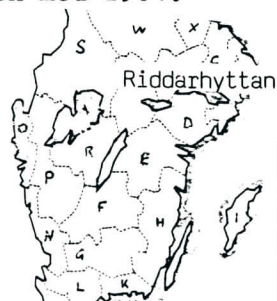
Det var inte många som kunde dra nytta av lantbrevbäraren när poststationen i Torö drogs in. De flesta fick i stället hämta och lämna sin post vid poststationen i

Ösmo. Situationen ledde till en framställning den 4 april 1879 till poststyrelsen. Den var underskriven av några personer i Landsort som önskade att den just indragna poststationen i Torö skulle återinrättas. Ett starkt skäl för detta ansåg de vara den stora posttrafik som kunde föranledas av att det vid Landsort fanns tull-, telegraf, lots- och fyrpersonal samt landstats- och ecklesiastiktjänstemän på Torön. Poststationen behövdes också, menade de, för sjöfarande som ofta sände brev när de anlöpte Herrhamra.

Såväl lantbrevbärare L O Lundgren själv som poststationsföreståndare A Hagström i Ösmo fick utstå obehag genom att Lundgren bara hade kyrkoposten med på sin tur.

Framställningen om att få poststationen på Torön återinrättad föranledde dock ingen åtgärd vid poststyrelsens föredragning den 15 april 1879. Men påtryckningarna fortsatte och ärendet togs upp igen. Detta ledde till ett beslut att poststationen skulle återinrättas den 1 oktober 1879. Till föreståndare utsågs nu förvaltaren F W Hallström med 75 kronor i årsarvode. Poststationens törnrosasömn blev alltså kortvarig, bara ett halvt år. Ny föreståndare med oförändrat årsarvode blev år 1882 skolläraren Gustaf Wallgren, följd 1896 av kollegan Adolf Stefanus Lidsell. Åtskilliga andra ansvarade för servicen under år som kom och poststationen fick leva kvar till modern tid. Den ersattes i april 1960 med ett s k postombud under en övergångstid fram till och med 1964.

Gratistransport på järnvägen

Det är inte ovanligt att byråkrati försenar handläggning av ärenden i dag. Den som väntar på beslut kan få vänta både länge och väl.

Så var det ofta förr i tiden också. Den 2 juni 1880 skrev exempelvis direktören Wilhelm Elfving i ett brev

till postinspektören i centrala distriktet att Riddarhytte Jernväg börjat trafikeras föregående dag. Någon avgift fick bolaget inte ta upp från trafikanterna, eftersom taxa och trafikreglemente inte hade blivit stadfästa.

Han trodde dock på snart besked från berörd myndighet och avslutade brevet med följande ord: "Om en vecka eller något mera hoppas jag allt skall vara klart för allmän trafik".

Den veckan blev i det närmaste två månader lång. Men den 25 juni 1880 sände Elfving ett telegram till postinspektören med besked om att posten fick sändas avgiftsfritt tills taxan blivit fastställd. Så angelägen var järnvägsbolaget om att ha postverket till kund.

Beskedet föranledde postinspektören att anmäla till poststyrelsen att den i princip beslutade poststationen i Riddarhyttan, som skulle vara förenad med järnvägen, öppnades den 1 juli. Men det gick ytterligare en månad innan alla formaliteter var klara och inte förrän den 1 augusti 1880 kunde järnvägen tas i bruk för allmän trafik. Det fanns alltså en förenad post- och järnvägsstation under en månad utan att tågen gick regelbundet.

I närområdet blev det relativt välbeställt med serviceanordningar för post. I Uttersberg fanns sålunda en poststation sedan den 1 november 1869 och i det mellanliggande stationshuset Forshammar inrättades en poststation den 1 mars 1881, d v s sju månader efter att järnvägen formellt öppnats för trafik.

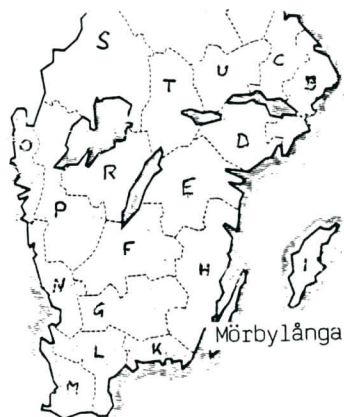
Uttersberg—Riddarhyttans Jernväg.

Tidtabell från och med den 1 Augusti 1880.

Stationer.	Köping till Riddarhyttan. No 6.	Tisdag, Onsdag, Fredag och Lördag.		Avgift från Uttersberg.		Stationer.	Riddarhyttan till Köping. No 7.	Onsdag, Thursdag, Lördag och Söndag.		Avgift från Riddarhyttan.	
		No 8.						No 7.			
		Ankommer.	Afgår.	1 Kl.	3 Kl.			Ankommer.	Afgår.	1 Kl.	3 Kl.
Köping	—	4.0				Riddarhyttan	—	6.10			
Uttersberg	6.0	6.28				Forshammar	0.4	6.20	6.25	0.50	0.25
Forshammar	0.8	6.50	6.55	0.80	0.30	Uttersberg	1.2	6.47	7.15	0.80	0.45
Riddarhyttan	1.2	7.5	—	0.90	0.45	Köping		9.15	—		

Obs. Siffrorna inom svart ram angiva tiden från kl. 6 på afton till och med kl. 5.50 på morgonen. Direkta personbiljetter säljas och gods expedieras till och från alla stationer å Köping—Uttersbergs jernväg.

Ångbåt skäl att behålla poststation

Under den intensiva ångbåtsperioden på 1800-talets andra hälft utnyttjades möjligheterna att göra postförbindelserna snabbare genom att ta ångbåtar i anspråk för brev- och tidningsbefordran. Därigenom blev poststationernas lägen ibland beroende av båttrafiken.

Ett udda sådant exempel utgör Mörbylånga, där Resmo sockens invånare fick uträtta sina postärenden sedan den ursprungliga poststationen hade flyttats i januari 1876 till köpingen vid hamnen. Ett försök år 1865 att få en poststation i Mörbylånga hade misslyckats och när kronobrevbäringen upphörde på Öland år 1874 hade någon poststation inte inrättats i Mörbylånga samhälle utan i Resmo med hemmansägaren Johan Larsson som föreståndare. Han hade efterträtts redan i april 1874 av S P Lundqvist. Vid följande års justering av postgångarna på Öland skrev landskansliet i Kalmar den 15 juli 1875 bland annat följande till poststyrelsen:

"Mörbylånga station, nu belägen i Borgby, 3/10 mil från Resmo och ungefär lika långt från Mörbylånga kyrka, kan lämpligen indragas, om poststation inrättas i Mörbylånga köping, som ligger blott 2/10 mil från Mörbylånga kyrka, och med begagnande av en byväg, omkring 4/10 mil från Resmo kyrka."

Handlanden Anders Gustaf Rosell blev föreståndare för den flyttade poststationen. Men efter några år gjorde Resmo-borna att försök att få poststationen återflyttad. Det var nu som Anders Gustaf Rosell använde ångbåtstrafiken som argument för att få behålla poststationen. Han skrev bl a följande:

"Undantagandes någon tid ett och annat år, då isen i Kalmarsund lägger hinder i vägen för ångbåtstrafiken, växlar Mörbylånga post dagligen med Kalmar minst en gång, vadan också Resmoborna erhålla sin post snabbare än med den post som befordras via Färjestaden. Alla i Kalmar tryckta tidningar hitkomma 3 tim. efter trycknings- och utdelningstiden i Kalmar och avsändas härifrån genast, vadan Resmoborna läsa sina tidningar endast några timmar därefter. Huru snabb tidningsposten över Mörbylånga är, bevisas bäst därav att från Kastlösa, som har egen poststation, äro icke mindre än 17 ex tidningar rekviderade här och befordras med enskilt bud till uppgiven emottagare i Kastlösa, som sedan utdelar samma. På sådant sätt befordrade tidningar komma prenumeranterna tillhanda 2 à 3 dagar tidigare än postledes via Färjestaden".

Större delen av Öland fick sin post landsvägsledes, sedan den kommit till Färjestaden med båt från Kalmar. Men de som bodde vid hamnar på Ölands västra kust kunde dra nytta av direkta båtförbindelser med Kalmar. Den kompletterande direktförbindelsen från Kalmar till Mörbylånga styrkte naturligtvis positionen för poststationsföreståndaren i Mörbylånga, när det gällde att motverka poststationens flyttning. Poststyrelsen gick inte heller med på Resmo-bornas önskemål.

Till beslutet på högsta nivå bidrog uttalandet av postmästare Johan August Lindqvist i Kalmar. I remissärendet skrev han att korrespondenterna i Resmo hade "större fördel av att få sina brev och tidningar befordrade över Mörbylånga än genom en poststation inom socknen, vilken naturligtvis ej kunde erhålla post flera gånger i veckan än vad postföringen på Öland erbjuder". Någon tanke på att komplettera den snabbare ångbåtsförbindelsen med en ny postlinje från Mörbylånga till Resmo eller närliggande socknar snuddade man inte vid.

Ändå hade landskansliet i ett brev den 1 juli 1875 vid föreberedelserna för flyttningen av poststationen till hamnorten tillstyrkt "bibehållande av Bårby poststation, emellan vilken och köpingen gångpost torde bära anordnas". Med Bårby avsågs här den poststation som låg där under ett par år med namnet Mörbylånga.

Nya försök att få poststationen flyttad från Mörbylånga

gjordes 1894 efter kommunalstämman med Resmo socken den 28 mars och 1899 av Resmo sockens kommunalstämмоordförande Joh. Åsenius efter en kungörelse om att en ny entreprenadauktion skulle göras för postskjutsarna på Öland. Vid det sistnämnda tillfället föreslogs att poststationen skulle flyttas från Mörbylånga till Mysinge. Sedan 1884 var då telegrafisten Amanda Karolina Medelius föreståndare för poststationen i Mörbylånga och naturligtvis föga intresserad av att gå Resmo-borna till mötes. Hon argumenterade starkt och tyckte det skulle vara "högst olämpligt att förflytta poststationen från den till lands och sjöss trafikerade köpingen till det mer än en halv mil därifrån avlägsna Mysinge, varav blott ett fåtal skulle hava fördel".

Postmästaren i Kalmar ansåg i sitt uttalande den 4 mars 1899 att "poststationen i Mörbylånga köping icke kan på några villkor indragas, emedan i köpingen råder jämförelsevis stor affärsverksamhet. Många affärsmän äro därstädes bosatta, dessutom har köpingen gästgiveri, spritbolag, telegraf- och telefonstation samt hamn, vilken anlöpes av postförande ångfartyg, som under största delen av året medföra post till poststationen i Mörbylånga minst en gång om dagen".

Så småningom skulle ändå de ihärdiga invånarna i området öster om Mörbylånga lyckas få en egen poststation utan att den i Mörbylånga drogs in. Bakom den lyckade framställningen i augusti 1902 låg bl a ordföranden i Gräsgårds sockens kommunalstämma F O Wahlgren, chefen för Ottenby remontdepå L von Mühlenfels och kontraktsprosten J Gertzén. Efter utredning beslöt poststyrelsen att en poststation med namnet Södra Bårby skulle inrättas. Handlanden Karl Wilhelm Dahlström blev föreståndare med 100 kronor i årsarvode och fick dessutom ansvaret för postföring mellan Mörbylånga och Södra Bårby fem gånger i veckan i vardera riktningen med 175 kronor i ersättning för helt år. Omorganisationen innebar att man kunde ändra postföringen på ringlinjen på södra Öland och därigenom minska transportkostnaderna med en årlig besparing av 115 kronor, noga redovisat i kalkylen. Mörbylånga hade ännu någon tid betydelse för ångbåtsposten från Kalmar men poststationens status sänktes från första till andra

klass under den del av året då ångbåtstrafiken var nedlagd. Andra ångmaskiner, nämligen de som fanns i tågen, skulle senare i hög grad påverka postföringen på Öland, men det är en annan historia, liksom den om hur poststationen i Bårby drogs in vid årsskiftet 1955/1956.

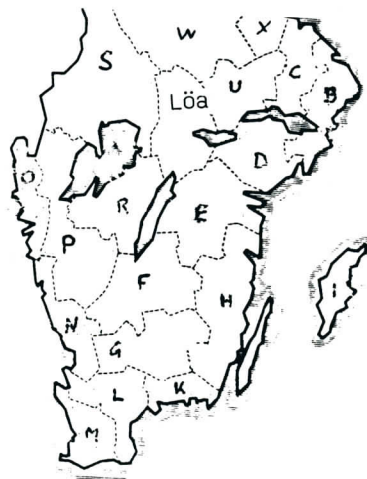
		932, II.					
		Södra Bårby—Mörbylånga.					
		(Gångpost.)					
		(Mars—oktober.)					
		(Från den 1 septemör 1903.)					
M. O. L.	—	11,0	} 0,5	Södra Bårby poststation	T. Th.	5,15	—
O. F.	—	6,0		Mörbylånga poststation (köping och ggd)	M. O. L.	10,15	—
M. O. L.	12,5	—			T. Th.	—	4,0
O. F.	7,15	—			M. O. L.	—	9,0
(November—februari.)							
M. O. L.	—	12,0	} 0,5	Södra Bårby poststation	T. Th.	5,15	—
O. F.	—	6,0		Mörbylånga poststation (köping och ggd)	M. O. L.	11,15	—
M. O. L.	1,15	—			T. Th.	—	4,0
O. F.	7,15	—			M. O. L.	—	10,0

Denna tidtabell tillämpades för postföringen till Södra Bårby poststation, när den var nyinrättad

Ångbåtarna som motiverade att Mörbylånga fick behålla sin poststation gick på en rutt mellan Kalmar, Mörbylånga, Bergkvara, Degerhamn, Ekenäs, Djursvik och Värnanäs. Redan i juli 1871 tillämpades ett avtal mellan poststyrelsen och ångbåtsbolaget om att befälhavaren på ångfartyget Kalmarsund Nr 2 skulle vara föreståndare för en ångbåtspostexpedition ombord. Han ansvarade bland annat för frimärksförsäljningen och hans arbetsuppgifter reglerades i en promemoria som bifogades avtalet. Detta tillerkände honom ett månadsarvode på sju riksdaler 50 öre. Det höjdes efter hand och i april 1875 fastställdes årsarvodet för sysslan till 150 kronor.

I kapitlet "Föränderlig symbol" (sid 153) berättas om hur en kungörelse i november 1906 fastställde utseendet för poststandertar på postförande fartyg. Mer än tre decennier tidigare hade postmästaren i Kalmar fått ett negativt besked från poststyrelsen efter en begäran om att få en postflagga på "Kalmarsund Nr 2". Poststyrelsens svar innehöll bland annat uppgiften att "postflagga tillhanda-hålles endast sådana fartyg, som äro postverkets egendom, samt att rätta kännetecknet att ett fartyg har postexpedition ombord ej är flaggan utan den skylt som för sådant ändamål bör anbringas å lämpligt ställe å fartyget". Rederiet hade emellertid rätt att på egen bekostnad skaffa och använda postflagg så länge det fanns ett avtal om att båten skulle föra post. Det tycks dock inte då ha funnits några regler om hur postflaggan i så fall skulle utformas.

Kronofogdens förslag nonchalerades

Tillkomsten av den förenade post- och järnvägsstationen i Rällså den 1 mars 1874 medförde bland annat ändrad postadress för invånarna i Östra och Västra LÖa byar. De hade dessförinnan fått sin post i en lösväska från Ramsberg, där Frans Nicolaus Wigandt var postmästare alltsedan postkontoret inrättades den 1 juli 1860. Nu fick de alltjämt sin post i lösväskan, men den expedierades av poststationsföreståndaren i Rällså.

I ett brev till poststyrelsen den 10 mars 1875 begärde företrädare för LÖa att en poststation skulle få inrättas där. Brevet undertecknades av bl a hyttinspektören A F Orre och LÖa Tegelverks direktör P M Larsson. Troligen hade tillkomsten av en poststation i Rällså givit dem förhoppningar om att bli framgångsrika med sin begäran. Den utmynnade i önskemålet att skolläraren C E Öhrn skulle bli poststationsföreståndare, "vilken under flera år stått allmänheten tillhanda med expediering av post". Lokal lovade petitionärerna att hålla utan kostnad.

Ett intyg bifogades från kronofogden M E de Verdier om att denne vid planeringen inför kronobrevbäringens upphörande förordat Östra LÖa by som plats för en poststation. Platsen hade dock legat för nära Rällså poststation, vilken enligt petitionärerna "sedan dess blivit flyttad ett stycke längre bort, så att föga, om ens något, fattas i avståndet i fråga".

Till den som är inläggande undersökning meddelat, som redan i dommen, då förslag afgjorts till de inom fogderiet blifvande nya poststationer, förordade jag Östra LÖa by såsom en plats, där såsom station lämplig, borde inrättas, men vederbörande tjänstmannen: Generalpoststyrelsen vill icke mig lygga, emed Östra LÖa by icke voro belägt en half mil från Rällså poststation, - hvarom jag härvid ingenting som skal afgjord få närvarande, - utan hänvisa sökandens ansökan, i fall af bifogning hit vända sig direkt till Generalpoststyrelsen med undersökning i ärendet. Sönders fogderis Kronofogdskontor den 14. Decembris 1874.

Poststyrelsen tog lätt på framställningen och lade den till handlingarna fyra dagar efter att den kommit in utan att ens göra någon remiss.

Omkring 15 år senare beslöt byamännen i Östra och Västra LÖa att göra en framställning till poststyrelsen om att få en poststation. Byarnas postärenden hade utan vederlag skötts sedan början av 1880 av folkskolläraren L Elfving som också ansvarat för postbud tre gånger i veckan till och från Rällså.

Framställningen till poststyrelsen daterades den 24 januari 1891, undertecknad av ett stort antal personer i båda byarna och utmynnade i önskemålet att den blivande poststationen genom bud skulle stå i förbindelse med postförande tåg i Rällså på järnvägen Frövi-Ludvika.

Vid den följande remissomgången tycktes poststationsföreståndare O Ekendahl i Rällså vara orolig för att mista något av sitt kundunderlag och avstyrkte framställningen men förordade att lantbrevbäring skulle inrättas. Kronofogden tillstyrkte i sitt yttrande att lantbrevbäring skulle inrättas med fyra turer i veckan och tillade att "denna brev bäring skulle vara gagnelig icke allenast för enskilda korrespondenter, utan även för befördran av tjänstebrev till nämnde- och fjärdingsmän". Han kommenterade också LÖa med följande ord:

Däremot avvecklades poststationen i Aplared med november månads utgång 1884. Dess levnadssaga på blott sju månader har bidragit till att frimärken och framför allt hela brev som stämplats i Aplared under den perioden är dyrbara samlarobjekt.

Bakom önskemålen att få poststationer inrättade i Aplared och Oslättfors låg ingenjörsfirman Wessel & Posse i Stockholm. En av deras ingenjörer, löjtnanten F O Bothén, blev poststationsföreståndare i Oslättfors. I Aplared var avsikten att låta befattningen uppehållas av studeranden P Hårleman, men denne var inte myndig när poststationen skulle öppnas. Därför blev ingenjören A Schwanbom föreståndare i Aplared. Arvodet för bestyret med posten blev 25 kronor i månaden i Oslättfors och 20 kronor i Aplared. Enligt firmans preliminära beräkningar skulle poststationen i Oslättfors behövas till och med september 1884 och den i Aplared till och med juni 1885. I verkligheten blev utgången annorlunda.

Borås—Svenljunga.

(V. D.)

(Från den 1 november 1898.)

Plk.	1) Fk. Brl.		Denna spalt läses nedifrån och uppåt.	
Tåg 2.	Tåg 4.		Tåg 1.	Tåg 3.
9,5	5,27	Borås	7,10	2,25
9,8	—	Borås nedre*)	7,7	2,22
9,11	—	Borås nedre*)	7,3	2,18
9,53	6,23	Roppered	6,22	1,38
10,12	6,44	Hillared	5,57	1,15
10,24	7,0	Saxåregå	5,41	1,2
10,36	7,18	Ringstena	5,25	12,48
10,48	7,25	Svenljunga	5,10	12,35

Tåg 1. Tåg 3.
1) Fk. Brl. Plk.

1) I facket med tågen n:r 1 och 4 befordras karterad post endast mellan Svenljunga, Hillared och Borås

*) Postutvexling eger rum med bantåg å linien Borås—Varberg (91).

När järnvägen Borås-Alvesta togs i bruk för allmän trafik drygt 18 år senare, inrättades en poststation i Aplareds nya stationshus. Samtidigt drogs Roppereds poststation in, vilken hade inrättats den 1 november 1885, när järnvägen Borås-Svenljunga togs i bruk även för postbefordran. Den arbetsstyrka som fanns i området när den flyttbara poststationen med namnet Aplared öppnades den 1 maj 1884 var ingalunda samma som byggde den järnväg vid vilken poststation i Aplared inrättades efter sekelskiftet. Det var ju nära två decennier tidigare som de rallare, vilka byggde Borås-Svenljunga järnväg, fick tillgång till den flyttbara poststationen med namnet Aplared. Inte långt därifrån uppfördes då Roppereds stationshus vars avveckling nära 20 år senare naturligtvis hängde samman med att den fasta poststationen Aplared inrättades den 23 december 1902.

Ett helt annat slag av flyttbara postanstalter kan man säga att de postkontor var, som följde södra stambanans ändpunkter efter hand som denna byggdes. I den mån det rörde sig om kvarblivande förenade poststationer var det en förändring som skedde naturligt i enlighet med poststyrelsens rätt att själv anlägga fasta poststationer. När det var fråga om postkontor eller postexpeditioner, som den lägre klassens postkontor då kallades, måste dock regeringen ta besluten. Sådana beslut hade fattats för Älmhult och Alvesta för den del av stambanan som växte norrut från Malmö. Efter framställning från poststyrelsen den 21 april 1864 fick poststyrelsen ett bemyndigande från regeringen

"att med nästkommande juni månads början öppna en postexpedition i Lamhult, vilken anstalt, i den mån järnvägstrafiken å Södra Stambanan vidare utsträcker, må till ändpunkterna å banan förflyttas, samt då banan blivit fullbordad, alldeles upphöra".

Postkontoret etablerades i Lamhult (stavas med två m sedan 1952) och flyttades sedan till Sandsjö och Nässjö, hela tiden med samme chef, den legendariske postmästaren Janne Lagerström. Där om berättas närmare i böckerna "Mitt i Småland" och "Posten i Njudung".

Ge oss en poststation vid kyrkan!

I norra Uppland möter vi en unik utveckling för den trakt som under drygt två sekler haft ett postkontor. När detta drogs in 1876, fick man trots upprepade framställningar vänta i nära nio decennier innan en poststation inrättades i närheten av det gamla postkontorets plats. Och den poststationen blev bara elva år gammal!

"Undertecknade innevånare inom Tierps socken anhålla härmed ödmjukligen att Kungl. Generalpoststyrelsen ville pröva om det låter sig göra att i trakten av Tierps kyrka inrätta en poststation för allmänhetens betjänande".

Ett brev till poststyrelsen den 11 januari 1892 börjar så försiktigt. Det tillkom under en period då lantbrevbärare visserligen hade vandrat i vårt land mer än ett decennium, men den lantbrevbäringsformen var föga effektiv. Det postkontor, som funnits i Gryttjom med namnet Tierp sedan mitten av 1600-talet, hade dragits in på hösten 1876. Den för kyrkbyns invånare mera avlägsna nya poststationen vid Tierps järnvägsstation var inte så lättillgänglig för de flesta.

Petitionärerna framhöll att den förenade post- och järnvägsstationen var "belägen på nordliga änden av socknen och att den mest bebyggda delen fanns i trakten av Tierps kyrka".

Från pastorsämbetet hade de inhämtat den uppgiften "att om man tänker sig en halvmils centralkrets för såväl Tierps station som Tierps kyrka, kommer inom det förstnämnda området 876 innevånare och 4 105 innevånare inom det andra".

Poststationsföreståndare Herman Graff vid Tierps station var naturligtvis emot förslaget och framhöll efter en lång motivering att med de många bud som fanns, fick befolkningen sin post på ett tillfredsställande sätt. Han avslutade dock med påpekandet, att om ännu en poststation skulle inrättas då vore den lämpligaste platsen Gryttjoms by.

Lantbrevbärare Erik Anderén på linjen Tierp-Yfre erbjöd sig att utan tilläggsersättning besöka skolhuset vid Tierps kyrka för att lämna och hämta post. Han hade "ständigt sedan 1879 haft komminister Berlins post och inlämnat den i sockenstugan, belägen på några famnars avstånd från skolhuset". Han var inte bara lantbrevbärare utan också ordförande i kommunalnämnden och vice ordförande i kommunalstämman. Van vid skriftväxling avslutade han sitt yttrande på följande sätt:

"Det är min fulla övertygelse att kommunalstämman kommer att förorda Gryttjom, där provinsialläkarebostaden och apoteket äro belägna, förutom att Gryttjom är södra socknens centralpunkt, motsvarande Tierps station för norra delen. Skulle en sådan händelse inträffa - som icke kan vara omöjligt - att Ullfors mjölkbud icke dagligen färdas till Tierps station, då blir det alldeles nödvändigt att få en poststation anordnad vid Gryttjom".

Här som på många håll i landet anlätades mjölkskjutsarna som bud till posten för dem som hade brev att hämta eller lämna. Lantbrevbäringen hade ännu inte hunnit bli tillräckligt utbyggd eller frekvent.

Kronolänsman A Lundquist i Eskesta fick ett ord med vid remissbehandlingen. Han ansåg inte att någon poststation behövdes vid kyrkan och föreslog "att den gjorda ansökningen måtte, såsom helt och hållet obefogad, lämnas utan avseende". Till stor del torde hans inställning ha berott på att petitionärerna ansåg att lantbrevbäringen kunde slopas om en poststation inrättades. Lundquist var beroende av att det fanns en fungerande lantbrevbäring för tjänsteposten.

Postinspektör Fredrik Wilhelm Ljungh vid centrala postdistriktet vägde skälen noga och föreslog i sin redovisning till poststyrelsen den 2 november 1892 viss ändring av lantbrevbäringen men inte någon poststation i

Gryttjom eller vid Tierps kyrka. Vid detta fäste sig poststyrelsen och försöket att få en poststation vid kyrkan hade runnit ut i sanden i och med poststyrelsens avslag.

Omkring sekelskiftet gjordes ett nytt försök att få en poststation i Gryttjom. Postinspektör Ljungh besökte då personligen Gryttjom och trodde sig "finna att posttrafiken där icke för närvarande nödvändiggör poststations inrättande å platsen, men att postförbindelse medelst lantbrevbäring sex gånger i veckan är behövlig ej blott för personer vid Gryttjom än ock för personer vid Ullfors bruk och inom vidliggande trakt".

Lösningen blev nu en väsentligt förbättrad lantbrevbäring på två olika linjer med två resp fyra turer i veckan. Korpralen Anders Gustaf Wester fick därmed bättre inkomst av sin redan tidigare inlärd linje och nämndemannen Erik Eriksson anställdes som ny lantbrevbärare. Men önskemålen om en poststation i Gryttjom gick om intet även den gången.

Ungefär sex decennier senare, nämligen den 1 oktober 1963, fick man en poststation i kyrkbyn. Den fick namnet **TIERP 2** och var en av de allra sista poststationer som inrättades i vårt land. Den ersattes på dagen elva år senare av modern lantbrevbäring med fullständig kassaservice. Interna omorganisationer i 1970-talets postverk medförde bland annat att begreppet poststation försvann ur terminologin. Efter tillkomsten av poststationen i Tierps kyrkby inrättades bara fem ytterligare poststationer i hela vårt land.

Den förenade poststation som inrättades vid tillkomsten av järnvägen i december 1874 fick heta **TIERPS STATION** för att skilja den från det då ännu kvarvarande postkontoret med namnet Tierp i Gryttjom. Detta avvecklades, som nämnts inledningsvis, år 1876 och med 1878 års utgång togs suffixet bort från poststationen vid järnvägen. Den utvecklades så starkt att järnvägspersonalen inte i längden kunde hinna med postarbetet. Det blev inte heller så god service för kunderna. Därför skildes post och järnväg åt och 1902 inrättades på nytt ett förvaltningspostkontor i Tierp med en rad underlydande poststationer och lantbrevbäringslinjer. Genom en ny omorganisation förlorade

det emellertid sitt förvaltningsområde 1967 och kallades därefter postexpedition till dess terminologin ändrades på nytt ett decennium senare.

Ändrad postgång längre söderut?

Många tankar om den lämpligaste organisationen för posten i närområdet hade utbytts innan det brev skrevs, som relateras i inledningen av detta kapitel. Sålunda tillkom bland annat ett brev daterat ett helt decennium tidigare, den 15 augusti 1881. Det ställdes av handlanden Carl Magnus Gille i Vikstahed till postinspektionen i centrala distriktet med förslag om ändrad postföring. Gille önskade att posten skulle gå från Tierps järnvägsstation längs stora landsvägen till Björklinge kyrka i stället för att gå från Örbyhus genom Viksta och Vendel till Björklinge. Han föreslog också en lantbrevbäringslinje från Örbyhus till Vendels kyrka samt vanlig postgång från Skyttorp till Viksta. Med den ändringen kunde enligt förslagsställaren poststationerna i Vendelsby och Viksta dras in. Man gör sig gärna den frågan, varför en lanthandlare ville föreslå så genomgripande förändringar.

Kommunalnämndens ordförande i Tierp Erik Anderén tyckte att det fanns giltiga skäl för indragning av poststationerna i Vendelsby och Viksta. Om den sistnämnda skrev han att "den lilla verksamhet Viksta poststation nu har, är förmodligen endast herr kronofogdens post". Han ansåg sig också veta att "herrarna vid Gryttjom" hade för avsikt att begära "en poststation i närheten av detta stora ställe".

Föreståndarna för de indragningshotade poststationerna fick naturligtvis ett ord med i laget. Wilhelmina Söderström i Vendelsby hemställde "att Vendelsby station måtte bibehållas och sökandens begäran såsom alltför egoistisk avslås". Carl Seger i Viksta ansåg att postlinjen mellan Örbyhus och Björklinge var den riktiga, "synnerligast som tvenne landstatens tjänstemän, kronofogden Wennström och länsman Hedberg, äro boende vid samma linje". Han framhöll också att av den föreslagna nya postvägen längs stora landsvägen från Tierp till Björklinge skulle den södra delen gå mellan Månkarbo och Björklinge "genom en skogstrakt, bebodd av få personer".

Postmästare Carl Fredrik Flodman i Uppsala ville inte heller vara med om indragning av poststationerna i Vendelsby eller Viksta. Han erinrade om att den äldre postlinjen mellan Tierp och Björklinge hade blivit utbytt mot en linje mellan Örbyhus och Björklinge år 1878, då lantbrevbäring inrättats mellan Tierps station och Yfre. Därigenom hade den mest bebyggda och folkrika delen av Tierps socken fått ordnad postgång.

Poststyrelsen nöjde sig med dessa besked och beslöt att lämna handlanden Gilles framställning utan åtgärd. Det dröjde nu bara några månader tills den av Anderén förutspådda framställningen om en poststation i Gryttjom dök upp. Det var en tidig föregångare till den senare framställning som citeras i inledningen till detta kapitel och hade flera tillskyndare. Det var ett par handlande, godsägaren och landstingsmannen Sandén, garverifabrikören Edin, apotekaren Nikander och provinsialläkaren Egerström. De skrev bl a följande:

"Visserligen är lantbrevbäring inrättad ett stycke inom församlingen, men detta uppfyller icke behovet i så folkrik ort som denna, med särskilt fäst avseende vid den affärsverksamhet som under de senare åren uppstått å samma ställe som det numera indragna postkontoret var beläget".

Föreståndaren för den förenade post- och järnvägsstationen i Tierp avstyrkte framställningen men ansåg att gångposten från järnvägen till Yfre skulle bytas ut mot körpost på grund av att postmängden ökade med kronofogde Wennströms flyttning dit från Viksta.

Poststyrelsen fäste inte något avseende vid framställningen om en poststation i Gryttjom. Det blev inte bättre när kronofogden drygt två månader efter avslaget själv skrev och begärde att få en poststation i sin bostad, "belägen ej långt från Tierps kyrka på samma plats, där det forna postkontoret var beläget". Han föreslog för övrigt sin dotter Hilda till föreståndare för den önskade poststationen i Gryttjom. Hon var då föreståndare för poststationen i Viksta, som han gärna såg indragen. Åt kronofogdens förslag till omorganisation ägnade poststyrelsen den gången lika liten uppmärksamhet som åt nya förslag om ändring av och ökad frekvens på lantbrevbäringen. De lämnades utan åtgärd vid föredragningen.

Så har kampen gått vid många tillfällen innan den nya tiden bröt in och möjliggjorde flera fasta poststationer, vilka i sin tur ersattes av effektiv bilåkande lantbrevbäring i synnerhet på 1960- och 1970-talen. Poststationen i Viksta, som föreslogs till indragning 1881, blev sålunda ersatt med modern lantbrevbäring så sent som 1972 medan poststationsnamnet Vendelsby upphörde med förra seklets utgång. Poststationen omorganiserades då och fick namnet Vendel, för att slutligen ersättas med modern lantbrevbäring 1966.

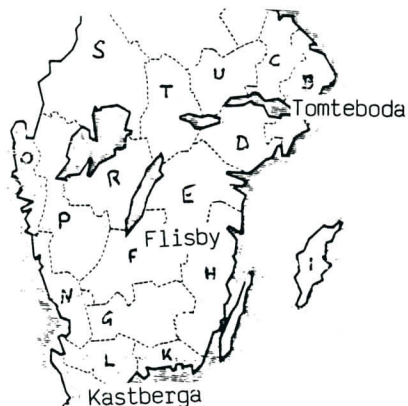

När propositionen om lantbrevbäring i Sverige bifölls begärde riksdagen i en särskild skrivelse den 10 mars 1877 att lantbrevbärare skulle förmedla även rekommenderade brev. Poststyrelsen underrättade samtliga länsstyrelser genom brev den 4 september 1877 om "vad i fråga om lantbrevbäring av Kungl. Maj:t i nåder förordnats". En promemoria om lantbrevbäringens ordnande utfärdades den 5 oktober och på sjöndagen julafton 1877 daterades den första instruktionen för lantbrevbärare.

Av promemorian framgick bland annat att en tid av tre timmar beräknades för var mil lantbrevbäring och att ingen brevning skulle ske på natten. Assurerade brev medgavs inte. Som förmedlingslänk mellan lantbrevbäraren och de kunder, denne inte fick kontakt med, anlätades kommunombud. På vissa orter fick den uppsagde poststationsföreståndaren denna otacksamma uppgift. Någon ersättning av postmedel utgick inte till kommunombuden.

Under de följande åren genomgick lantbrevbäringen stora förändringar med ständigt bättre service. När lantbrevbäringen fyllde 100 år 1978, kan man med skäl säga att lantbrevbärarna färdades med rullande postkontor. Bilden visar fram- och baksidan av den medalj som präglades till 100-årsminnet och som tilldelades alla ordinarie lantbrevbärare.

Kastpost

Tågresenärer ställde efter hand allt större krav på att komma fort fram från en plats till en annan. Det gjorde att mindre mellanliggande orter fick bli utan uppehåll av vissa tåg. Det rörde sig ibland om orter där det fanns en poststation. På 1880-talet började man lösa detta problem genom att kasta ut postsäcken på perrongen framför stationen när postkupén passerade.

Ett relativt tidigt sådant exempel utgör den skånska poststationen med namnet Norrvidinge. Två av de postförande tågen gjorde inte uppehåll där men passerade stationen i låg fart. Postinspektören i Malmö hemställde hos poststyrelsen den 28 februari 1887 "att från uppgående postkupéexpeditionen nr 71 och nedgående postkupéexpeditionen nr 72 måtte till ifrågavarande nya poststation utkastas post". Poststyrelsen biföll hemställan och poststationen i Norrvidinge kunde inrättas den 1 april 1887.

Det satt hårdare åt innan postkunderna i trakten av Tomtebodas fick sin poststation. Kyrkoherden, trädgårdsmästaren, bagaren, innehavaren av kronohemmanet Ingenting och åtskilliga andra uttryckte i december 1882 i ett brev till poststyrelsen sin förvåning över att de inte fått någon poststation i järnvägens stationshus, som öppnades för trafikanterna i maj samma år. "En postanstalt", skrev de, "är för oss högst behörlig då vi med stora kostnader genom gående bud avhämta och avsända post genom postanstalten i huvudstaden".

Postinspektören i centrala distriktet tyckte att man kunde nöja sig med poststationen i Karlberg, som öppnades på 829 meters avstånd från Tomtebodas station vid årsskiftet två veckor efter att petitionärerna låt höra av sig.

Poststyrelsen rättade sig efter postinspektörens begäran att lämna framställningen utan åtgärd.

Men i mars 1884 kom petitionärerna igen med förnyade krafter, stärkta av "en redaktör till vilken ensam expedierades minst 50 à 60 tidningar per vecka". Dessutom kunde man åberopa behovet av en bank genom att påpeka att det i Tomtebodas grannskap fanns "en myckenhet arbetare, för vilkas räkning postsparbankens tillgänglighet vore högst önskvärd". Postsparbanken hade just inrättats vid 1884 års början.

Denna gång tog poststyrelsen allvarligare på framställningen och kontaktade styrelsen för Statens järnvägstrafik. Därifrån uppgavs att tre tåg kunde göra uppehåll för postutväxling, "varjämte från tåget nr 8 post torde kunna utkastas, i likhet med vad som sker vid övriga stationer, som av tåg passeras".

Nu var det grönt och poststationen i Tomtebodas inrättades den 1 augusti 1884 för "att vara i verksamhet till en början allenast under ett års tid". Denna period förlängdes, sedan postinspektören presenterat en tillfredsställande statistik.

§ 46.

Mom. 1. Då postkupé passerar järnvägsstation, vid hvilken enligt uppgiften i vederbörande tidtabell aflemnande af post skall från postkupén ega rum, men hvarest icke göres uppehåll med det bantåg, postkupén åtföljer, bör till postanstalten vid nämnda järnvägsstation stäld post från postkupén kastas i omedelbar närhet af den plats, der tjänstförrättande stationsföreståndaren för tillfället sig befinner; och bör posten dervid behandlas med all den varsamhet, omständigheterna medgifva, på det att posten tillhörande försändelser ej må skadas.

Mom. 2. Då dylik post är synnerligen obetydlig, så att befaras kan, att påsen, till följd af sin lätthet, af luftdraget bortföres, bör påsen hoprullas på lämpligt sätt och derefter särskildt ombindas med segelgarn.

Så småningom måste man utfärda särskilda regler för vad som gällde för detta slag av postutväxling. I föreskrifter för postiljonspersonalen fanns t ex förbud mot att lägga paket "som kunde befaras taga skada" i säckar som

skulle kastas från tåget. I tidtabeller för järnvägsposterna markerade man med ett kryss i stället för med ett klockslag de mindre orter där post skulle kastas. Senare ersattes denna kryssmarkering med ett k. En av de förhållandevis många förenade post- och järnvägsstationer, där post kastades, var Kastberga utanför Eslöv, som framgår av illustrationen, en sida i 1900 års tidtabell för järnvägsposterna.

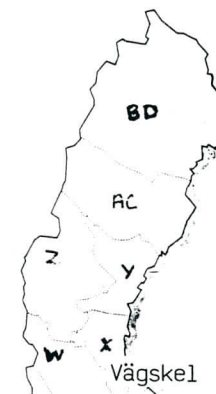
Kristianstad—Eslöv.

Brl. Tåg 51.	Plk. 177 Tåg 53.	Plk. 176 Tåg 55.	Km.				
6 ²⁰	146	430	—	{Kristianstad 24, 28, 29, 30, 32...}	10 ⁴⁵	6 ¹⁰	9 ³⁰
—	154	439	5	Karpalund 24, 29	10 ³⁶	6 ¹	—
—	155	440	—	Karpalund	10 ³⁵	6 ²	—
—	23	448	9	Skepparslöf	10 ²⁸	5 ⁵³	—
—	29	456	13	Ovesholm	10 ²²	5 ⁴⁶	—
6 ⁵⁶	221	5 ⁸	21	Tollarp 27, 27 II.	10 ¹⁰	5 ³³	8 ⁴⁹
6 ⁵⁹	221	5 ¹¹	—	Tollarp	10 ⁷	5 ³⁰	8 ⁴⁶
—	x	214	23	Skjettelljunga	10 ⁴	x	—
—	232	5 ²³	26	Sätaröd	9 ⁵⁹	5 ²²	—
—	x	5 ³¹	29	Liarum	9 ⁵²	x	—
—	245	5 ⁴⁰	32	Linderöd	9 ⁴⁶	5 ⁷	—
—	254	5 ⁵⁰	38	Satsrup	9 ³⁶	4 ⁵⁷	—
—	x	5 ⁵⁷	42	Espinge	9 ³⁰	4 ⁵¹	—
—	36	6 ²	46	Hörby 26	9 ²⁴	4 ⁴⁵	—
—	37	6 ⁵	—	Hörby	9 ²³	4 ⁴³	—
—	313	6 ¹²	50	Ousbyholm	9 ¹⁷	4 ³⁷	—
—	319	6 ¹⁸	54	Fogdarp	9 ¹¹	4 ³¹	—
—	325	6 ²⁵	57	Snogeröd	9 ⁶	4 ²⁶	—
—	333	6 ³²	62	Kungshult	8 ⁵⁷	4 ¹⁷	—
—	339	x	66	Kastberga	8 ⁵¹	4 ¹¹	—
8 ²⁵	345	6 ⁵⁰	70	Eslöv 1, 7, 18, 20	8 ⁴⁵	4 ⁵	7 ²²
					Tåg 52. Plk. 176	Tåg 54. Plk. 177	Tåg 56. Brl.

Systemet med kastpost var inte helt riskfritt. I boken "På post i norra Småland" berättas t ex om hur en tågklarerare av misstag träffades av en kastad postsäck och föll i den stenlagda plattformen. Tåget hade inte saktat in och postkupépersonalen antog då att det skulle passera stationen i Flisby utan att stanna. I ivern att få posten avlämnad kastade man ut säcken.

I flera länder har man konsekvent anordnat apparater på tåg och stationer för att kunna lasta och lossa postsäckar utan att stanna tågen. Systemet med nät eller fångstarmar på järnvägsvagnar kom inte att tillämpas på allvar i vårt land.

Vägskel utan poststation

Ett antal invånare i de s k Bodarne, delar av Hedesunda och Valbo socknar i södra Gästrikland, enade sig i ett brev den 13 oktober 1885 om en framställning till poststyrelsen att få en poststation i Vägskel. Därmed startades utredningen i ett ärende som inte blev avslutat förrän med ett godkännande av poststyrelsen den 20 januari 1887.

Till remissordningen hörde bland annat att inhämta upplysningar från föreståndare för närliggande poststationer utöver från berörda överordnade postmästare. C J Åberg vid poststationen i Söderfors stödde petitionärerna men framhöll att invånarna i trakten inte hade kunnat ena sig om en gemensam postväska för att ordna postservicen på ett praktiskt sätt. Regeringen hade i oktober 1857 beslutat att flera personer eller en hel socken kunde få förena sig om en och samma lösväska. Avgiften skulle ligga mellan 4 och 12 riksdaler per år och skulle tillfalla poststationsföreståndaren (eller postmästaren) för dennes bestyr med postväskan. Regeln tillämpades i stor utsträckning, även om många lösväskor hunnit avvecklas i takt med utbyggnad av poststationsbeståndet.

I Hedesunda var kronolänsmannen Wilh Åström föreståndare för poststationen. Han intygade i sitt brev den 3 mars 1886 att delar av Hedesunda och Valbo socknar var "i stort behov av att på ett eller annat sätt få ordnad postgång, synnerligast vad det gäller Hedesunda". Som exempel anförde han att det oupphörligen kom brev till Hedesunda poststation till personer i Bodarne, "vilka, ganska ofta angelägna, få ligga kvar i månader, enär ingen avhämtar dem och sällan någon träffas, med vilken man kan sända dem".

Åström tillstyrkte att såväl en poststation som postgång förbi Vägskel mellan Gävle och Hedesunda en gång i veckan skulle anordnas. Ett av skälen var helt hänförligt till erfarenheter av hans yrkesutövning som länsman:

"Sedan kronobrevbäringen övertogs av postverket hava länsmännen i Valbo och Hedesunda svårt att kunna få sina tjänsteskrivelser till dessa delar av församlingarna på annat sätt än att själva bekosta sändningen, något vartill jag tror oss ej vara skyldiga".

Postinspektören i Centrala distriktet föreslog att framställningen om en poststation inte skulle vinna poststyrelsens bifall men förordade lantbrevbäring med en tur i veckan mellan Vägskel och Hedesunda. Med detta besked nöjde sig inte poststyrelsen utan remitterade ärendet till postmästarna i Gävle och Gysinge. Deras svar var inte heller tillräckliga för att ge poststyrelsen nog beslutsunderlag och nu bad poststyrelsen landskansliet i Gävle om ett uttalande.

Detta föranledde en ny remissomgång, i vilken yttrandet av kronolänsman Philip Cederberg i Valbo är värt att delvis citera på grund av hans sätt att kommentera frågan:

"För att de i skogsbygden bosatta personer skola hava någon verklig nytta av postförbindelse, så finnes ej lämpligare än att den går mellan Gävle stad och Hedesunda, efter vilken väg den egentliga folkmängden finnes.

Huru stort behovet av en dylik postgång är, torde framgå därav, att efter berörde väg finnes inom Valbo socken ej mindre än tolv byar jämte flera skolhus, vilka alla sakna tillfälle att befordra ett brev till närmaste stad (Gävle); och är väglängden mellan dessa byar och Gävle omkring 2 mil.

Förr, då befolkningen ej kunde varken läsa eller skriva, var en postförbindelse mellan dylika trakter överflödigt, men så är ej nu förhållandet, ty genom de många skolhus, som under de senare åren blivit uppförda, har den uppväxande ungdomen fått lära sig såväl läsa som skriva".

Länsmannen tillstyrkte inrättande av såväl poststation som lantbrevbäring och i detta instämde kronofogden Axel Schröder i Gävle. Detta åberopade i sin tur länsstyrelsen i sitt svar till poststyrelsen den 13 maj 1886 "med full tillit till det av kronofogden i orten uttalade och på mångårig erfarenhet grundade omdöme".

Nu hade utredningen kommit så långt att poststyrelsen kunde begära konkreta förslag av postmästaren i Gävle. Denne annonserade i tidningarna Gefleposten och Norrlandsposten och lät i Hedesunda och Valbo kyrkor uppläsa följande kungörelse:

"Då Kungl.Generalpoststyrelsen möjligen kommer att inrätta poststation vid Vägskels skolhus inom Hedesunda och Valbo s k bodtrakter och lantbrevbäring för postens fortskaffande i så fall bliver ordnad å linjen Gävle-Vägskel-Hedesunda en gång i veckan fram och åter, så äga den eller de som äro hugade åtaga sig nämnde brevbringning, endera i sin helhet eller någon del av vägen, före den 31 augusti hit inlämna uppgift å den ersättning som fordras för postens transporterande".

Det kom in åtta anbud med en stor spännvidd och postmästaren i Gävle upprättade ett förslagskontrakt med en av de två minstbjudande, Johan Andersson Hedlund i Söderfors. Poststyrelsen godkände det kontraktet vilket innebar att Hedlund antogs som lantbrevbärare med en ersättning av 200 kronor per år för en tur i veckan. På den andra punkten, frågan om en poststation i Vägskel, gick poststyrelsen mot länsstyrelsens uppfattning och förslag. Namnet Vägskel hamnade inte i postanstaltsförteckningen.

1887. BIHANG TILL KONGL. GENERALPOSTSTYRELSENS CIRKULÄR

B. POSTFÖRING.

NR 3.

				(Denna spalt läses nedifrån och uppåt.)		
Dagar.	Ankomst, kl.	Afgång, kl.	Mil.	74, II.		
				Gefle—Vägskel—Hedesunda. (Från den 3 februari 1887.)		
L.	—	12,0	2,3	Gefle postkontor	L.	11,30
L.	5,0	—		Vägskel	L.	—
Th.	—	8,0	1,8	Hedesunda poststation	Th.	7,0
Th.	1,0	—		4,1	Th.	—
				Postföringen å linjen ombesörjes af lantbrevbärare.		

Detta är den tidtabell som gällde för lantbrevbärare Johan Andersson Hedlund när han tecknat kontraktet.

Försök även i Österbyggebo

Det var väl närmast en tillfällighet att ett försök att få en poststation i Österbyggebo gjordes två dagar efter poststyrelsens beslut om lantbrevbäring mellan Gävle och Hedesunda förbi Vägskel. Den 22 januari 1877 skrev skräddaremästaren J F Stenbäck i Österbyggebo till poststyrelsen och föreslog att gångpost skulle anordnas från Hedesunda till Österbyggebo. För en poststation där ville han vara föreståndare med 100 kronor i årslön. Han uppgav också att för gångpost en gång i veckan erfordrades 52 kronor om året, d v s en krona per tur fram och åter.

Vid remissbehandlingen uppgav poststationsföreståndare Wilh Åström i Hedesunda sig inte kunna finna något behov av en poststation i Vinnarsjötrakten, dit det förekom liten post. Han slutade sitt uttalande med följande ord:

"Jag antar att postverket kan bättre använda penningarna än på sätt Herr Stenbäck föreslagit. Skulle hans begäran beviljas så få vi allt många poststationer i Hedesunda."

Postmästare Carl Johan Martinell i Gysinge avstyrkte framställningen och poststyrelsen försåg ärendet den 7 februari 1887 med påteckningen "skulle såsom ej f n påkallande vidare åtgärd läggas till handlingarna".

Om andra orter som sökt förgäves att få egna poststationer berättas i tidigare utgivna böcker i följande omfattning:

Kommunikation i gränsbygd: **Sunnaryd, Jonsboda, Älmås, Vänneböke.**
Kommunikation i Allbo: **Gölsjö, Grännaforssa, Kvenneberga, Ör, Västra Torsås, Spjutaretorp.**

Berättelser från glesbygd: **Rosendal, Eke.**
På post i Mo härad: **Valdshult, Källeryd, Jära.**
Posten i Njudung: **Gåvan, Hjärtlanda.**

Böckerna kan rekvireras från Förlaget på post, Box 222, 351 05 VÄXJÖ.
Se även information på sid 176 i denna bok.

Strid om Postens plats

I vidsträckta skogskommuner kunde det ofta vara svårt att tillgodose befolkningen någorlunda rättvist när platsen för en poststation skulle utses. I den värmländska socknen Sillerud förlades poststationen till hemmanet Trubbyn när den inrättades i samband med att kronobrevbäringen upphörde i Värmland med 1875 års ingång.

I december 1889 skrev ett antal personer i en del av socknen på omkring en mils avstånd från Trubbyn till poststyrelsen och bad att få en poststation inrättad vid hemmanet Myrås i Grinsbyn.

Några av invånarna i den delen av socknen hade valt att få sin post i en lösväska från Långseruds poststation, eftersom de därigenom kunde få posten snabbare av postföraren som passerade på sin väg till socknens poststation i Trubbyn.

I ansökan framhölls att trakten kring Grinsbyn var socknens mest trafikerade. Kommunalnämndens ordförande Nils Johannesson intygade att avsaknaden av en poststation inom den nämnda delen av Silleruds församling kändes mycket stor. Poststationsföreståndare Carl Bäckström i Långserud var orolig för att mista något av sitt trafikunderlag om förslaget skulle gå igenom och började sitt yttrande i avstyrkande riktning på följande sätt:

"Onekligen vore bekvämast för allmänheten om en poststation inrättades i varje hemman. Att förlägga en poststation i Grinsbyn tycks vara helt och hållet obehövt, emedan denna trakt kan betjäna genom begagnandet av högst fyra lösväskor från Långserud".

Även Silleruds sockens egen poststationsföreståndare Anna Lundin avstyrkte och påpekade att ansökan var "överdriven och vilseledande". Postmästare Nils Svensson i Gillberga, under vilken poststationerna i bl a Långseruds och Silleruds socknar lydde, instämde i sina poststationsföreståndares yttranden och avstyrkte bifall till framställningen. Poststyrelsen följde detta och lämnade ärendet utan åtgärd vid föredragning den 28 januari 1890.

Men önskemålen om bättre postförhållanden sattes åter på pränt efter ett decennium. Detta ledde till att kronofogde Karl Hammarberg i Årjäng i ett brev till postinspektören i Göteborg betecknade ett år 1900 presenterat förslag om att inrätta en poststation i Karlsfors "så originellt att man väl knappast kan anse det vara allvarligt menat".

Bakom förslaget låg Carl Andersson i Karlsfors, halvannan kilometer från Silleruds sockens dåvarande poststation i Trubbyn. Han erbjöd sig att sköta poststationen under de tre första åren utan ersättning från postverket.

Silleruds sockens poststationsföreståndare Anna Lundin framhöll i sitt uttalande över förslaget att postgången inom församlingen var nöjaktig och "till den stora allmänhetens belåtenhet". Hon anhöll "ödmjukligen att herr C Anderssons märkvärdiga ansökan måtte lämnas utan avseende".

Postmästare Olof Nordqvist i Årjäng visade också skepsis men framhöll i sitt brev till postinspektören den 19 mars 1900 att det var "tämmligen likgiltigt för det allmänna intresset, om poststationen i Sillerud är belägen i Trubbyn eller vid Karlsfors". Han tänkte också på kostnaderna och framhöll att "genom Carl Anderssons liberala anbud skulle Postverket givetvis under tiden inbespara det till nuvarande föreståndaren utgående arvodet eller 300 kronor årligen". Postmästaren utgick nämligen från att Silleruds socken inte skulle få ännu en poststation utan att den i Trubbyn drogs in samtidigt.

På postinspektörens avstyrkan beslöt poststyrelsen den 3 juli 1900 att Carl Anderssons framställning inte skulle bifallas. Det finns ett och annat exempel i postverkets arkiv på liknande "besynnerliga" ansökningar. Ännu ett

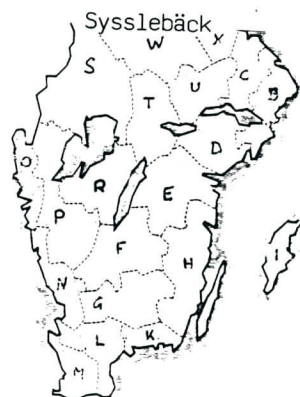
hämtas från en ort sydost ut från Sillerud. Ett antal representanter för Huggenäs och Botilsäters socknar skrev den 19 februari 1876 till poststyrelsen och föreslog att en poststation skulle inrättas i Göstakrogs gästgivaregård. Med dess läge där vägen från Värmlandsnäs förenades med landsvägen mellan Karlstad och Åmål tyckte förslagsställarna att gästgivaregården var lämplig som poststation. Sökandena visste också att berätta följande:

"Sedan Kungl.Styrelsen för ett par år sedan låtit infordra kronobetjäningens förslag till platser för nya poststationer, var att en station för dessa skulle förläggas vid Göstakrog, vilket förslag Konungens Befallningshavade uti dess till Kungl.Styrelsen den 14 oktober 1873 avgivna yttrande och förslag rörande postväsendet inom länet har till fullo tillstyrkt. På denna omständighet anhålla vi att särskilt få fästa Kungl. Generalpoststyrelsens uppmärksamhet".

Postmästare Carl August Zetterberg i Karlstad anförde att det "i närheten av Göstakrog bo flera korrespondenter vilka genom en poststations förläggande därstädes skulle tillskyndas en stor fördel". Han erinrade också om att för postvärden i Göstakrog utbetalades 50 kronor årligen. Postvärden innebar att gästgivaregården ansvarade för förvaring av den post som kom med linjen Värmlands Bro - Ekenäs till dess postföraren på linjen Karlstad - Åmål kunde ta hand om den. Det var en vanlig företeelse när postlinjer stötte samman på en plats där det inte fanns någon poststation. Sådan postvård förekom t ex i Jära i Jönköpings län, varom berättas i boken "På post i Mo härad". Ersättningen till postvårdarna var mycket olika.

Någon poststation inrättades emellertid inte i Göstakrog eftersom kronofogden C A Ekström uttalade sig avstyrkande i ett brev till länsstyrelsen den 3 april 1876. I stället genomfördes en omorganisation av postföringen på så sätt att Ekenäs-posten utgick från Säffle i stället för att utgå från Göstakrog. Det innebar att postvärden upphörde på denna plats.

Nya vägar möblerade om bland poststationer

Målsättningen "en poststation i var socken" kunde inte tillämpas överallt, när ansvaret för kronobrevbäringen övertogs av postverket med början 1874. Brasklappen "där så behövdes" visade ju också att anpassning måste göras till rådande förhållanden. Det fanns också vidsträckta socknar som behövde mer än en poststation.

Bland de områden, där man fick vänta med egna poststationer tills postverkets ekonomi förbättrats, kan nämnas Älvdalens fögderi i Värmland. Där hängde förseningen mycket samman med vägnätets tillstånd.

I februari 1895 skrev kronolänsman Gustaf Nilsson och tullstationsföreståndare J Matsson i Bograngen tillsammans med några andra intresserade korrespondenter i Södra Finnskoga till poststyrelsen med förslag till omorganisation av postgången i Älvdals övre tingslag. Ett skäl var att vägen mellan Letafors och Brattmon skulle bli färdigbyggd samma år.

Petitionärerna ansåg att någon postgång utefter den gamla vägen inte borde förekomma längre och föreslog indragning av poststationen i Ransby samt att nya poststationer skulle inrättas i Likenäs och i Sysslebäck. Genom en sådan förändring ansåg de att "Dalby socken skulle få postväsendet så ordnat som ortens läge och förhållande kräva".

I ansökan preciserades också önskemålen beträffande den föreslagna nya organisationen. Av dessa framgick strävan att låta Bograngen bli en central plats för postgången i området. Vid en extra kommunalstämma med Södra Finnskoga socken den 10 mars 1895 förenade sig denna enhälligt med

den framställning som kronolänsmannen med flera hade gjort.

Några likenäsbor skrev den 20 mars en egen önskan om en poststation i Likenäs. Däri tryckte de på samhällets betydelse och anförde bland annat "att den tid icke är långt avlägsen då en järnbana mellan Malung i Kopparbergs län och Flisen i Norge kommer att skära Likenäs". Visioner saknas då inte i de gamla dokumenten.

Poststationsföreståndaren i Ransby, handlanden August Carlsson, lämnade den 8 april 1895 sina synpunkter i ett tre foliosidor långt brev till postmästaren i Råda. Carlsson var naturligtvis emot föreslagen indragning av den egna poststationen och fann "det något egendomligt att länsman Nilsson ansett lämpligt att inblanda sig i en annan kommuns förhållanden utom sitt länsmansdistrikt".

Men August Carlsson motsatte sig också en poststation i Likenäs, troligen av rädsla för konkurrens, och han förringade likenäsbornas uppgift om detta samhälles betydelse. Han framhöll sålunda att handeln omfattade "det minsta möjliga i det att en fattig urmakare som bor i en liten stuga har litet krams att sälja". Lika mycket motsatte han sig önskan om en poststation i Sysslebäck, där invånarna kunde utnyttja de passerande postförarna för sin brevväxling.

Postmästare Carl August Johansson i Råda kunde i sitt brev till postinspektionen i Göteborg inte bekräfta att Sysslebäck var "någon större plats". Han såg helst ingen ändring av postförhållandena inom Dalby socken och tyckte att en poststation inom socknen var tillräckligt. Denna inställning i förening med ett redan fattat beslut om viss ändring av postgången inom området föranledde postinspektör Otto Schütz i Göteborg att i ett brev till poststyrelsen den 20 april 1895 föreslå att framställningen om poststationer i Sysslebäck och Likenäs skulle lämnas utan åtgärd.

Ärendet aktualiserades emellertid på nytt genom ett brev den 7 augusti 1896 från omkring 25 petitionärer i Långav med apotekare C Wiberg och handlanden P Boman Persson i spetsen.

För sin post använde de sig av en lösväska som de

utväxlade med poststationen i Stöllet tre mil söder om Långav. De hade visserligen närmare till Ransby men anlitade i allmänhet inte poststationen där. De tyckte att en poststation borde finnas i Långav, för där låg kyrkan, läkarbostället, apoteket och sjukstugan "ävensom sockenstugan, där församlingens angelägenheter behandlas".

Den omfattande remissbehandlingen kompletterades med uppgifter som postinspektör Schütz skaffade sig under en resa inom Älvdalens fögderi. Vid ett sammanträffande med kronofogden hade denne tyckt det vara nödvändigt att nya poststationer inrättades utefter linjen Edebäck - Ekshärad - Ransby - Finnskoga Höljes, eftersom avståndet mellan de befintliga poststationerna var för stort i förhållande till den omfattande korrespondensen.

Kronofogden påyrkade poststationer i Fastnäs 17 kilometer söder om Stöllet, i Likenäs 29 kilometer norr om Stöllet samt i Sysslebäck nio kilometer norr om Ransby. Det ansåg Schütz vara berättigat och sökte efter lämpliga föreståndare. Han lyckades inte omedelbart att finna en sådan för Fastnäs men väl för Likenäs och Sysslebäck. I ett brev till poststyrelsen den 16 september 1896 föreslog han bland annat att handlanden Karin Bengtsson skulle förestå en nyinrättad poststation i Sysslebäck med 100 kronor i årsarvode.

Poststyrelsen beslöt enligt förslaget och från den 1 november 1896 fanns en poststation vid Slättne gästgivarregård i Sysslebäck med 31-åriga fröken Karin som föreståndare. Hemmansägaren Eskil Bengtsson tog formellt över chefskapet den 1 april 1898 och fick vid sekelskiftet arvudet höjt till 240 kronor. Tre år senare förbättrades villkoren ytterligare - han kunde från den 1 juli 1903 glädja sig över 400 kronor i årslön.

Flera poststationer växte upp i området. I Likenäs inrättades en samtidigt med den i Sysslebäck, medan Fastnäs fick sin poststation en månad senare. Den indragningshotade poststationen i Ransby fick vara kvar till och med 1916 och Långav fick sin poststation med 1916 års ingång, omorganiserad och namnändrad till Värmlands Dalby den 1 oktober 1926. Några av 1890-talets poststationer har med ändrad status och annan terminologi dröjt sig kvar till våra dagar.

Polis blev postis

På hösten 1892 visade poststyrelsen tveksamhet inför en framställning från postdirektören i Stockholm om att få inrätta ett filialpostkontor på Södermalm utöver de sju filialpostkontor som fanns. Tveksamheten för bifall var i främsta rummet hänsyn till de dryga utgifter för hyra och avlöning som var förenade med att inrätta ett filialpostkontor. I en framställning till regeringen den 4 oktober 1892 konstaterade poststyrelsen "att det oavvisliga behovet av ökat tillfälle till avlämnande av postförsändelser å Södermalm skulle kunna tillgodses därigenom, att början gjordes med inrättande av brevsamlingsställen".

Till sådana hade man fått förebilder från utlandet och nu utbad sig poststyrelsen regeringens bemyndigande att inrätta så kallade brevsamlingsställen på platser där det ansågs erforderligt.

Det var alltså fråga om en ny typ av fast postanstalt i den dittills förekommande floran, av vilka de mest kända termerna varit postkontor, postuppsyningsmansplatser, postexpeditioner (1849-1881) och poststationer (sedan 1861). Att skaffa förebilder från utländska postverk får anses sunt för utvecklingen. Internationellt utbyte på kommunikationsområdet blev efter hand allt vanligare. Jag erinrar mig besöket i Växjö 1972 av trafikdirektör Eberhard Löfvendal då han efter tysk förebild presenterade förslaget att börja inrätta postställen. Besöket resulterade i det praktiska resultatet att sedan

termen postställe införts i det svenska postverket landets andra postställe kom till i Sandsbro strax norr om Växjö den 17 september 1973, om man kan räkna Svartsjö som det första. Många andra följde efter senare samma höst. Den gången behövde poststyrelsen dock inte begära något bemyndigande av regeringen för att få introducera nyheten.

I poststyrelsens framställning till regeringen 1892 hette det att brevsamlingsställena skulle uteslutande bli avsedda för mottagande och behandling av avgående post och organisatoriskt närmast likna de dittillsvarande poststationerna. Föreståndarna skulle anställas genom kontrakt och de skulle företrädesvis vara handlande eller innehavare av större tidningskontor. Deras befogenhet skulle omfatta mottagning av brev, kortbrev och korsbandsförsändelser, rekommenderade brev och postanvisningar. Om det gick att lösa transporten utan besvärande kostnader skulle brevsamlingsställena också kunna ta emot vanliga paket samt sådana med angivet värde av högst 500 kronor.

Befogenheten skulle även omfatta försändelser till utlandet, dock i vad gällde paket och postanvisningar, endast till Norge och Danmark. Vidare skulle frimärken och sparmärken säljas.

Beredningen i regeringen stannade vid att "uppta de föreslagna brevsamlingsställena såsom poststationer av tredje klassen. Kungabrevet som gav poststyrelsen den önskade befogenheten daterades den 28 oktober 1892. Nu började förberedelserna för att introducera nyheten. Den omfattade bland annat information till tidningarna som komplement till de notiser journalister redan hunnit få införda. Konceptet för den artikel, som utarbetats av poststyrelsen i augusti 1893, innehöll i stort sett de fakta som framgått av framställningen till regeringen men avslöjade även följande, sedan det poängterats att någon utdelning av försändelser vid eller från de nya anordningarna inte skulle ifrågakomma:

"Enligt vad nu av Generalpoststyrelsen förordnats, kommer till en början ett dylikt brevsamlingsställe att den 1 nästinstundande september öppnas i huset nr 16 vid Djurgårdsslätten.

Efter hand och så snart pågående underhandlingar med innehavare av för ändamålet lämpligt belägna lokaler hunnit avslutas, har Poststyrelsen för avsikt att anordna ytterligare sådana brevsamlingsställena, dels i huvudstaden, särskilt å Södermalm, och dels inom andra städer, där behov härav gör sig gällande."

Brevsamlingsstället på Djurgårdsslätten blev således landets första. Dess föreståndare blev Ellen Emma Elvira Björkelund. Hon fick 40 kr i månaden i ersättning för bestyret med posten i sitt tidningskontor på Djurgården nr 16. Brevsamlingsstället kallades "Stockholms Poststation n:o I" till seklets slut och Stockholm 9 till och med september 1931, då det drogs in. I stället inrättades en postexpedition.

Det första brevsamlingsstället följdes snart av flera. Sålunda inrättades den 16 oktober 1893 ett i huset nr.75A vid Hornsgatan med benämningen "Stockholms Poststation n:o II" och ett den 1 november 1893 i huset nr.25E vid Folkungagatan med benämningen "Stockholms Poststation n:o III".

Det blev sammanlagt tre brevsamlingsställena under introduktionsåret, alla i huvudstaden. Men det var snudd på att Malmö hade fått två sådana lika tidigt som det första i Stockholm.

Bakgrunden var en förfrågan i ett brev från poststyrelsens kanslibyrå den 15 april 1893 till postkontoret i Malmö "huruvida behovet kan anses påkalla att inom Malmö inrättas en eller flera poststationer av tredje klassen (så kallade brevsamlingsställena)". Hugo Winroth, som månaden dessförinnan blivit utnämnd till postdirektör i Malmö efter 25 års tjänstgöring vid poststyrelsen, gjorde genast en undersökning och kom i sitt svar till poststyrelsen den 5 augusti 1893 med friska idéer.

Enligt hans åsikt "måste det, med avseende å Malmö stads utsträckning så väl i söder som öster, anses högst behövt, att ett dylikt brevsamlingsställe inrättas såväl i södra som östra förstaden. Svårigheten har emellertid varit att finna personer, vilka, lämpliga att bestrida föreståndarebefattningen för de ifrågasatta brevsamlingsställena, tillika haft att erbjuda en passande lokal med centralt läge."

Men Winroth var inte främmande för en okonventionell lösning av det problemet och kände sig inte bunden av de ursprungliga propåerna att som föreståndare anlita "handlande med öppen bod eller innehavare av större tidningskontor". Han hemställde i stället att poststyrelsen skulle låta förena brevsamlingsställen med andra och tredje distriktets polisstationer i Malmö, belägna i södra resp östra förstaden. Som föreståndare önskade han polisstationernas föreståndare, på söder överkonstapeln Olof Jönsson Strömberg och på öster överkonstapeln Gustaf Svensson, vardera med 400 kronor i årsarvode. Till hemställen bifogade Winroth ett intyg från polismästaren om att denne hade givit sitt tillstånd till en sådan förening. Övriga bilagor i postdirektörens skrivelse omfattade bland annat en uppgift om folkmängden inom de olika stadsdelarna och polisdistriktet i Malmö. Därav framgick att ca 19 500 invånare skulle finnas inom det södra brevsamlingsställets uppsamlingsområde och ca 11 000 inom det östra.

Winroth var mycket noggrann i sin framställning och redovisade också orsaken till att östra polisstationen hade ett läge, som vid flyktigt påseende på den i ärendet medföljande kartan inte föreföll så centralt som det var i verkligheten. Han betonade särskilt, "att polisstationerna måste ligga så centralt som det låter sig göra, varför det ur den synpunkten ej gärna kan vara möjligt att till inrymmande av brevsamlingsställena finna bättre lokaler". Han skyndade sig att tillägga:

"Det torde böra framhållas, att det är sörjt för att vederbörande korrespondenter komma att hava sin egen ingång till brevsamlingsställena, så att de icke på något sätt behöva komma i beröring med de anhållna.

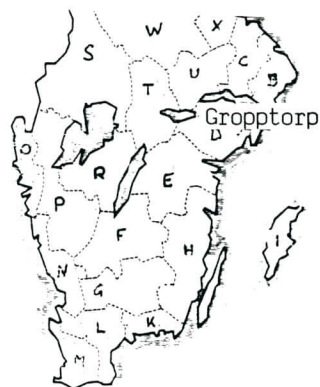
Vad beträffar de föreslagna personernas lämplighet för befattningarna, torde det bliva svårt att bland personer, som skulle vilja åtaga sig att sköta befattningen såsom föreståndare för brevsamlingsställe, uppleta någon, som skulle kunna mäta sig med berörde överkonstaplar, varjämte deras befattning såsom polisstationsföreståndare gör, att de med högst få undantag, vid vilka tillfällen en annan överkonstapel träder i deras ställe, äro från stationen frånvarande".

Postdirektören visste att bädda väl för bifall till sin framställning och inbakade försiktigtvis även en hemställan att poststyrelsen skulle bemyndiga honom "att för postkontorets räkning inköpa två spårvagnsbiljetter för år, vilka skulle begagnas av de postbetjante, som fingo i uppdrag att avhämta posterna å brevsamlingsställena, en kostnad, som per år emellertid kommer att belöpa sig till endast 37 kronor 50 öre". Brevet innehåller på raderna ovanför en uppgift att avhämtning av post kunde ske tre gånger om dagen utan tillökning av postkontorets betjäntspersonal.

Entusiasm präglade postdirektörens brev. Det avslutades med hemställen att tidpunkten för att inrätta brevsamlingsställena skulle fastställas till den 1 september. Detta var ingen orimlighet eftersom framställningen gjordes den 5 augusti och inkomststämplades i poststyrelsen den 9 augusti 1893. Men på den punkten ville det sig inte trots att egentligen alla detaljer var klara på det lokala planet. En sekreterare i poststyrelsen skrev nämligen ett underhandsbrev den 11 augusti 1893 att han "på vederbörlig befallning, härigenom skolat meddela, att Kungl. Styrelsen har för avsikt att framdeles, och sedan från andra håll bebadade framställningar i liknande mål hunnit ingå, i ett sammanhang upptaga dessa ärenden till prövning. Följaktligen kan öppnande av brevsamlingsställe i Malmö så snart som den 1 nästinstundande september icke vara att emotse".

Den prövningen tycktes inte gälla brevsamlingsställena i Stockholm, där, utöver det på Djurgårdsslätten den 1 september 1893, inrättades ytterligare två samma höst. Malmö fick sina båda första den 1 april 1894, benämnda "Malmö, Föreningsgatan", resp "Malmö, Östra Förstadsgatan". Denna beteckning bibehölls till och med juni 1908, då brevsamlingsstället på Föreningsgatan byttes ut mot ett filialpostkontor. Den andra primören behöll ursprunglig status ända till och med september 1926, varefter termen blev postkontor. Tre andra brevsamlingsställen hann inrättas i Malmö under den förhållandevis korta tidsperiod som denna innovation befanns vara motiverad. Historiskt sett kan brevsamlingsställena betraktas som en parentes.

Lönekrav sänktes till en sjättedel

Det var inte principer utan mera ett ekonomiskt tänkande som avgjorde frågan om Västra Vingåkers kommun skulle få en poststation vid Näs' skolhus en mil från Baggetorps järnvägsstation.

Ärendet behandlades vid den ordinarie kommunalstämman i Västra Vingåkers sockenstuga den 29 mars 1894, sedan lantbrukare i östra delen av församlingen hade gjort ett förslag till ansökan. Stämman godkände förslaget och beslöt att ansökan skulle göras.

Postmästare Magnus Lövgren i Vingåker framhöll, att korrespondensen i området var obetydlig och fann det onödigt att inrätta en poststation. När poststyrelsen skulle behandla ärendet, förelåg ett anbud från Olof Olson i Rämperå att forsla posten mellan Baggetorps station och Näs' skolhus tre gånger i veckan för totalt 100 kr om året. Skolläraren A N Engberg ville åta sig poststationens skötsel för 150 kr om året. Poststyrelsen lämnade emellertid ansökan utan avseende den 13 juli 1894 sedan postinspektören i östra distriktet hade framhållit att behovet av en poststation inte var nöjaktigt påvisat och att arvudet 150 kr skulle vara oskäligt högt i förhållande till den rörelse som väntades.

Redan den 3 december 1894 kom petitionärerna igen med en ny ansökan, varvid den tänkte poststationsföreståndarens arvodesanspråk var bantade till 50 kr per år. Även denna gång avstyrkte postmästaren i Vingåker med hänvisning bland annat till att det redan fanns tre poststationer inom socknen, belägna vid järnvägen "där största trafiken och rörelsen är koncentrerad".

		37, II.					
		Baggetorp—Gropptorp.					
		(Gångpost.)					
		(Från den 1 maj 1895.)					
—	2,30	12,30	0,9	Baggetorps poststation	O. L.	11,30	—
				Gropptorps poststation (Näs' skolhus)...	O. L.	—	9,30

På postinspektionens fråga erbjöd sig nu skolläraren Engberg i ett brev den 19 februari 1895 att sköta en eventuell poststation för bara 25 kr om året till utgången av juni månad 1904. Han erbjöd sig också att ansvara för posttransporten mellan Baggetorps station och Näs' skolhus för 100 kr per år. Med hänsyn till den låga kostnad som skulle uppstå för postverket tillstyrkte postinspektören nu bifall till framställningen. För att undvika förväxling med Näs' station i Kopparbergs län föreslog han att den nya poststationen skulle kallas Gropptorp.

Isen var bruten och poststationen inrättades den 1 maj 1895. Den ersattes med lantbrevbäring i november 1955.

Socken betalade halva postlönen

Ombud för Gillhovs kapellförsamling i Hackås gjorde i juni 1894 en framställning till kommunalstämman i Hackås om ett samgående i en framställning till poststyrelsen om att få bättre postgång för området. Efter sockenmännens utredning utsåg kommunalstämman i Hackås' sockenstuga den 10 februari 1895 några personer som skulle göra framställningen till poststyrelsen.

Ett bidrag på 100 kr, varav hälften från vardera Gillhov och Hackås församlingar, beviljades till kostnaderna för brevbäring, medan Gillhovsborna skulle tillhandahålla en lokal för den poststation som de samtidigt önskade få inrättad. Med poststation avsåg de ett rum, där kapell-lagets spridda invånare kunde lämna och hämta sina försändelser utan att passa brevbäraren.

Postgången mellan Hackås och det fyra mil avlägsna Gillhov bestod då av ett postbud var fjortonde dag, bekostat av kommunen. Till Gillhov fanns ingen landsväg. I framställningen till poststyrelsen, undertecknad den 20 april 1895 av hemmansägarna Andreas Johansson i Kårviken och Erik Olofsson i Tången, bad man poststyrelsen om att få lantbrevbäring en gång i veckan från Hackås' poststation över byarna Salsån, Dödre och Sandnäset fram till Svartnäset i Gillhov.

Postmästaren i Östersund fick genom poststationsföreståndaren i Hackås veta, att portoinkomsterna från de berörda byarna beräknades uppgå till omkring 40 kronor per år. Postinspektionen i Sundsvall föreslog bifall till framställningen även om intäkterna inte kunde uppgå till det belopp som skulle motsvara postverkets del av avlöningen till brevbäraren, Lars Larsson i Svartnäset. Dennes årslön skulle vara 200 kronor, varav postverket skulle betala hälften.

Offervilja

Den preliminära kalkylen visade således ett minus för postverket på 60 kronor. Postinspektörens motivering för bifall var att "det med skäl kan förutsättas, att korrespondensen i orten genom ifrågavarande postgångs inrättande efter hand skall komma att ökas, och sökandenas offervillighet för att få den föreslagna postförbindelsen till stånd ådagalägger, att ett verkligt behov av ordnad postkommunikation inom orten förefinnes".

Poststyrelsen accepterade detta och i oktober 1895 började brevbäringen med en tur i veckan. Lars Larsson gick på lördagsmorgonen kl 5 från Svartnäset och kom till Hackås kl 4 på eftermiddagen. Där övernattade han och bar posten från Hackås på söndagsmorgonen kl 8 med ankomst

till Svartnäset kl 7 på kvällen, allt enligt den tidtabell som fastställdes.

Detta var inledningen till postverkets bidrag till bättre kommunikationer i området. I Finnsved inrättades den 1 september 1900 en poststation med arrendatorn Johan Andersson som föreståndare. Den flyttades den 1 oktober 1903 till Svartnäset och namnändrades till Gillhov. Där blev lärarinnan Ingrid Larsson föreståndare, efter drygt ett år avlöst av Brita Kristina Larsson. Flera andra personer svarade för poststationen innan den avvecklades med augusti månads utgång 1976.

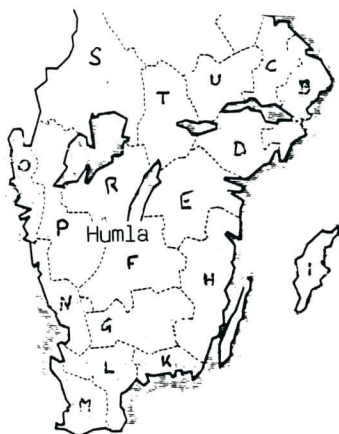
Från Kongl. Generalpoststyrelsen skulle besluta att
ordna lantbrevbäring från Svartnäset i Gillhov
till Hackås poststation och åter, så förbinder sig
undertecknad att till vidare, eller under minst ett
års tid ombesörja och svara för lantbrevbäringen
en gång i veckan mellan båda dessa ändpunkter
samt hålla station i Svartnäset, allt mot en årlig
ersättning i ett för allt af tvåhundra / 200 / Kronor
Mer är, förbindande jag mig för öfrigt till efterlefnad
af de i föreskriften Kongl. Poststyrelsen Kan. Finns
Länsting bestämda.

Hackås Svartnäset i Gillhov den 20 April 1895.

Egenhändiga namnteckningar
beviljda:
E. Dahlgren. Svartnäset
Lars Larsson
Häggenäs

Lars Larsson
i Svartnäset

Humla fick Blidsberg i stämpeln

Poststyrelsen avtog den 19 maj 1903 en framställning av kommunalstämman i Humla om att få en poststation med socknens namn. Delvis gick man ändå de sökande till mötes. Man utökade nämligen turantalet för lantbrevbäraren mellan Blidsberg och Humla från två till tre turer i veckan. Hemmansägaren J G Svensson fullgjorde lantbrevbärningen med 75 öre i ersättning för varje tur.

Frågan om en egen poststation behandlades åter vid kommunalstämman i Humla den 14 oktober 1916. Förre folkskolläraren Alfred Smedberg och stämmans ordförande Johan Andersson fick uppdraget att skriva i ärendet till poststyrelsen.

Lantbrevbärningen fullgjordes fortfarande med tre turer i veckan och ersättningen var oförändrad, men handlanden G N Lindblom hade övertagit ansvaret för brevberingen. Man ville ha honom som föreståndare för den önskade poststationen.

Petitionärerna tog också upp namnfrågan. I rädsla för förväxling med Kumla på brev med slarvigt skrivna adresser kunde de tänka sig namnet Wäddåkra eller Wedåkra för den blivande poststationen. Det var namnet på den egendom dit poststationen kunde förläggas.

Poststationsföreståndare N Nilsson i Blidsberg uttalade sig för en poststation i Humla, medan postmästare J E Ljungberg i Ulricehamn inte ansåg "behov av poststation i Humla vara ådagalagt". Sedan även postdirektionen i Göteborg intagit en negativ hållning, baserad bl a på statistik som visade ringa postmängd, beslöt poststyrelsen den 9 mars 1917 att inte bifalla framställningen.

Litet bättre gick det 20 år senare, när postombud hade börjat växa upp här och där i vårt land. Det var i början på 1930-talet som benämningen infördes på denna nya organisationsform, från starten kallad "stationär lantbrevbärning".

Behovet av ett postombud i Humla syntes ovedersägligt och ett sådant inrättades den 1 september 1937. I dess datumstämpel fanns beteckningen BLIDSBERG POB 1. Affären i Humla blev nu den plats dit man kunde vända sig i postärenden. Under mer än tre decennier fanns avtalet kvar mellan posten och affären.

Ändå blev kanske de som inte bodde så nära affären glada över ändringen från den 1 juni 1971, då postombudet ersattes med modern och effektiv lantbrevbärning. Bidragande orsak till ändringen var naturligtvis det faktum att affären i Humla lades ner.

Lantbrevbärning:

		277.		Blidsberg—Humla.		(Från den 2 maj 1903.)	
O. L.	—	1,45	0,5	Blidsbergs poststation.....	O. L.	12,45	—
O. L.	3,0	—		Humla (Humlegården).....	O. L.	—	11,30

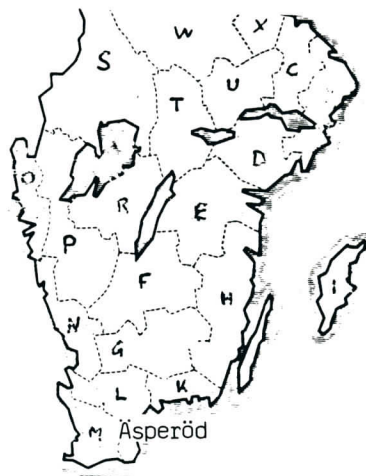
Lantbrevbärare J G Svensson bar posten mellan Blidsberg och Humla för 75 öre per tur två gånger i veckan.

Humla får lantbrevbärarlinje

Från och med 1 juni kommer en ny lantbrevbärarlinje att inrättas i Humla. Det innebär att postkunderna får posten utburen till porten. Tidigare har humlaborna fått hämta posten i affären i samhället. Affären lades ned den 1 november i fjol men har fortsatt att ta hand om posten som transporterats till Humla per bil från Blidsberg. Efter den 1 juni får humlaborna alltså glädja sig åt en förbättrad postservice.

På detta sätt informerade Ulricehamns Tidning sina läsare den 2 mars 1971 om den då förestående ändringen.

Strid om stavsätt

En av de många förenade post- och järnvägsstationer som inrättades den 1 maj 1866 i samband med att tågen började rulla regelbundet på järnvägen mellan Eslöv och Ystad fick namnet Esperöd. I en ortstämpelkatalog finner vi uppgiften att denna stavning bibehölls till omkring 1912.

Det var ett par år tidigare som poststyrelsen beslöt att poststationens namn skulle stavas **ÄSPERÖD**. Detta för- anledde protester från vissa håll. En bygdens talesman, lantbrukaren och hembygdsforskaren Anders Nilsson i Skogsdala, skrev i ett brev till redaktören för Svenskt Ortlexikon den 16 december 1910 bl a följande:

"Sedan Kungl. Post- och Telegrafstyrelserna i förra årets postortlexikon och Kungl. Järnvägsstyrelsen i sin ordersamling n.902 trott sig böra modernisera vårt stationsnamn till "Äsperöd" och detta förhållande genom tjänsteskriften och oktobertidtabellen fäst ortsinnevå- narnas uppmärksamhet, har en kommitté med undertecknad som ordförande blivit tillsatt för att anskaffa utredning och om möjligt utverka rättelse av förhållandet."

Nilsson framhöll att varken uttalet på orten eller "den återopade Svenska Akademiens ordlista" tillät att ändra stavningen till ä. Han fortsatte:

"Ljudet är här som i Eslöv och i härledningsordet Esbjörn (E-ljud); och då lokalhandlingarna innehålla direkt bevisning om att 'Esperöds Herregård i Tranås socken har sitt namn av ett här förut befintligt torp,

som hette Esbjörnstorp' så är det givet, att pieteten mot detta ortminne fordrar att stavsättet Esperöd aldrig övergives så länge E-ljudet bibehåller sig i de båda nominativen".

I den aktuella upplagan av ortlexikonet hade förordet antytt hänsyn till gällande stavning och nu ville Anders Nilsson ha upplysning "rörande de enklaste möjligheterna för att ernå en myndigheternas återgång till det normala; och att genom kontraorder få härvarande tjänstemän lösta från förpliktelsen att vandalisera vårt gamla, välkända Esperöd."

Dåvarande överkontrollören Erik G Långe var ortförteck- ningens redaktör och hade under sitt arbete fortlöpande kontakter med kunniga namnforskare. Han vände sig till professor Adolf Noreen i Uppsala som bland annat kunde konstatera att bevisningen för att det ursprungliga nam- net varit Esbjörntorp inte kunde vara riktig. Han trodde att lokalbefolkningen möjligen fått denna uppfattning genom A Falkmans oriktiga härledning av namnet i dennes arbete "Ortnamnen i Skåne" (1877).

Noreen konstaterade att Äsperöd kommer av äspe (aspskog) och röd (förr ryd, röjning). Därför borde det enligt ort- förteckningens principer skrivas med ä. Enligt ett re- geringsbeslut 1909 skulle de principerna följas vid officiell stavning av ortnamnen.

När våra jordeböcker för Skåne började 1658, skrevs namnet Esperöd eller Äsperöd, men i skrift redan från 1300-talet hade man påträffat namnet Esperyth, något som omöjliggjorde tilltro till klagandens uppgift att namnet ursprungligen hade skrivits Esbjörntorp.

I sitt besked till Anders Nilsson uppgav Erik G Långe att det inte torde finnas några utsikter att få ändring i stavningen av poststationens namn, men ärendet fick vila en tid på poststyrelsen i avvaktan på överklagning. Någon sådan tycks dock inte ha gjorts.

Stavningen med ä accepterades. Långt senare skulle en annan strid om orten blossa upp. Det var i samband med poststationens indragning 1972. Folkskolläraren Eigil Esperup fungerade då som ortens protestgeneral. Beslutet om att poststationen skulle dras in och samhället

betjänas genom lantbrevbäring togs illa upp men det överklagades förgäves både i poststyrelsen och regeringen. Åsperödsborna fann så småningom att den ersättande lantbrevbäraren fungerade bra i kombination med en brevlåda på stationshuset för avgående post. Som ett kuriosum kan nämnas att byalagets ordförande Eigil Esperup en dag tre år senare fick tillfälliga bekymmer med sina avgående brev. SJ hade sålt stationshuset till en privatperson som inhägnade tomten och gjorde brevlådan formellt oåtkomlig för obehöriga. Naturligtvis löstes problemet snabbt genom att brevlådan flyttades utanför tomten.

Stationshuset blev sedermera ett järnvägmuseum i privat regi.

Stationsinspektör Johan A Hackwitz (1874-1890) försökte vara noga med att följa bestämmelserna om tydlig avstämpling av frimärken på brev. Vid ett tillfälle anmälde han till postinspektionen att en postförskotts försändelse ankommit med oläsbara stämpelavtryck. I remissvaret från postkontoret i Malmö framhölls att postförskottsbrev ofta hade sådant innehåll som omöjliggjorde tydlig avstämpling av frimärkena. Kanske var det litet genant för Hackwitz att få läsa avslutningen av svaret från postkontoret:

"Vad för övrigt angår Åsperöds anmälan därom att stationen ej kunde utforska varifrån omskrivna brev var avsänt, torde denna förfalla, då postförskottsbrev åtföljas av karta, varå avsändningsorten är angiven. Dessutom har ju Postinspektionen utan karta kunnat tolka avstämplingen".

Föränderlig symbol

Posthornet har funnits i vårt land som symbol under mer än tre sekler, men det var inte förrän 1912 som dåvarande poststyrelsen slog fast hur symbolen skulle se ut.

Det första posthornet i svenska postverkets historia finner man avbildat i Johan Beijers vapensköld. Han var Postens chef i tre etapper, inflyttad från Tyskland och utgivare av vår första tidning, "Ordinari Post Tijdender". Hans vapensköld bör ha kommit till år 1654, när han adlades, och den innehåller bland annat ett jägarhorn och ett posthorn.

Sedan dess har det förekommit posthorn i diverse vapensköldar och i många olika sigill. Det äldsta kända postsigillet har återfunnits i Jönköping. Det bär årtalet 1675.

Under slutet av 1800-talet förekom många olika avbildningar av posthorn. Man torde ha haft någon mall att gå efter för att kunna tillverka mössmärken, men jag har inte lyckats finna någon dokumentation om detta. År 1906, när man beslöt att postförande ångbåtar fick ha en särskild poststandert, talade regeringen med en teckning om hur posthornet skulle avbildas på denna, men det innebar inte att något emblem fastställdes. Däremot var man noga med att ange att längden på den triangelformade standerten skulle förhålla sig till höjden som två till ett.

På baksidan av 1885 års Oscarsfrimärken liksom på vissa utgåvor av ringtypsfrimärken finner man ett posthorn avbildat. Man tycker att någon beslutande instans måste ha godkänt utseendet på det posthornet och det går kanske att få dokumenterat vem som gjort det.

KUNGL. MAJETS NÅDIGA KUNGÖRELSE
angående en särskild poststandert, att användas å postförande
fartyg m. m.;

gifven Stockholms slott den 29 november 1906.

Vi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på framställning af Vår generalpoststyrelse, funnit godt förordna,

att å postförande fartyg må antingen, jämte svenska flaggan, användas en särskild poststandert, hissad på annat ställe än flaggan och af det utseende, som här nedan omförmäles, eller å fartygets skorsten anbringas ett posthorn under kunglig krona eller ock användas båda dessa särskilda känne- märken samtidigt;

att berörda standert skall hafva den form, nedanstående teckning utvisar; att i öfverensstämmelse därmed standertens längd skall förhålla sig till dess höjd som 2 till 1;

samt att standerten skall hafva samma ljusst mellanblåa färg, som för rikets flagga är fastställd, äfvensom, på sätt berörda teckning utvisar, vara försedd med ett posthorn och kunglig krona, utförda i gul färg.

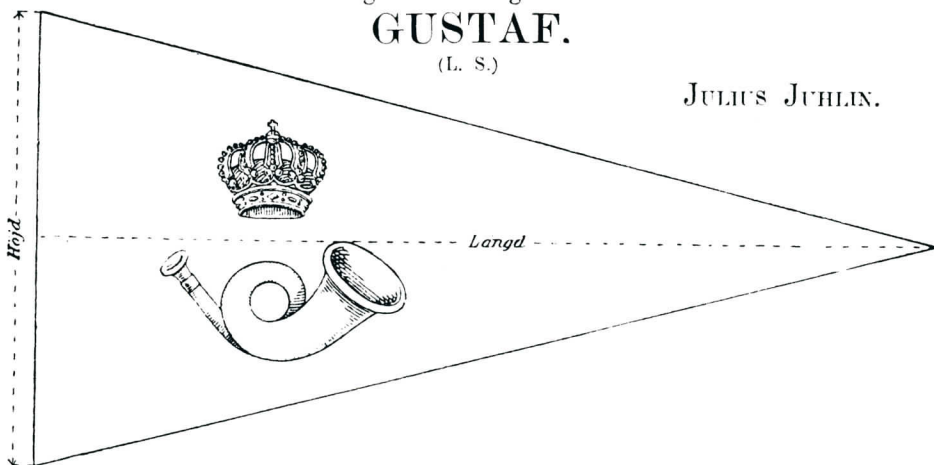
Det alla, som vederbör, hafva sig hörsamligen att efterrätta. Till ytter- mera visso hafve Vi detta med egen hand underskrifvit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 29 november 1906.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF.

(L. S.)

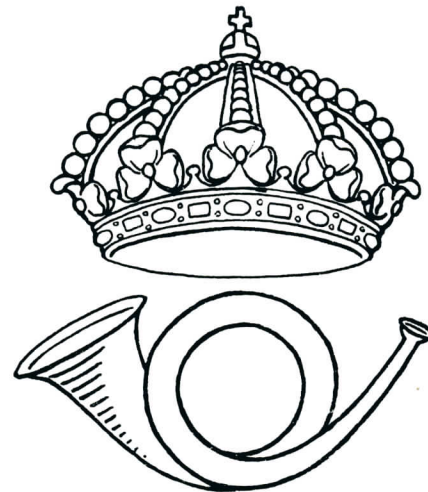
JULIUS JUHLIN.

Stockholm,
K. L. Beckmans
Boktryckeri,
1907.

Utgifvot den 20 februari 1907.

Men vi måste faktiskt gå ända till 1912 innan vi finner någon officiell dokumentation om hur man skulle teckna posthornet. I ett cirkulär, som bland annat hänvisar till lagen om rikets vapen, finner man den teckning som återges här.

I cirkuläret skrevs bl a att förfrågningar om emblemets rätta utseende hade gjorts. Vidare kunde man läsa:

"Med anledning härav och då likformighet vid emblemets avbildande är önskelig har Generalpoststyrelsen fastställt en teckning till dylikt emblem av det utseende, som framgår av närstående avtryck".

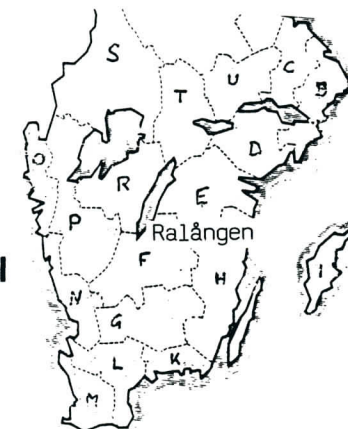
År 1937 godkände generaldirektör Anders Örne en teckning av professor Olle Hjortzberg, i vilken denne hade gjort vissa förenklingar av postemblemet. Efter ytterligare 27 år, i december 1964, fastställdes åter ett nytt emblem, godkänt av Riksarkivets heraldiska sektion. Det var då starkt stiliserat. Man tryckte bl a på att man gjort det **tidlöst för att det inte skulle behöva ändras så ofta**. Det var det tredje postemblemet på 52 år och det hade gått 27 år mellan de båda senaste ändringarna.

Det är inte alltid man lever som man lär. Nu gick det nämligen bara 20 år till nästa ändring. Det var den som gjordes 1984 i samband med en stor omorganisation av postverket, förkortad till CRU. Martin Gavler och Tommy Säflund skapade då det posthorn som kröp utanför ramen helt symboliskt för att markera, att Posten hade sprängt ramarna och sysslade med mycket som många inte i första taget tänker sig höra till dess verksamhet.

Fem år senare, på hösten 1989, presenterades en ny logotype. Nu skulle det inte längre vara en fyrkantig ram utan en rund och mjuk symbol.

Sentida sällsynt stämpel

Det finns ett och annat exempel på att poststationer återinrättats en kortare eller längre tid efter deras indragning. Ibland har den nya perioden blivit mycket kort. Ett extremt exempel var andra perioden för poststationen i Bälaryd. Den var i funktion under bara tio dagar 1918 innan den drogs in därför att föreståndaren var missnöjd med ersättningen.

Ett annat, mindre extremt exempel utgör poststationen med namnet Ralången, som inrättades på samma plats där poststationen med namnet Marbäck funnits år 1874, d v s intill Marbäckskyrka.

I ett brev till postdirektören i Linköping den 9 december 1917 föreslogs en poststation vid Marbäckskyrka mot en ersättning av 300 kronor per år. Patron F Borg i Herrestad var villig att svara för postföring mellan Aneby och Marbäck tre gånger i veckan för en krona per tur, fram och åter. Med en kalkyl visades också att postverket skulle spara 312 kronor om året på att ha en poststation jämte postföring i stället för den gående lantbrevbärare som då betjänade Marbäck.

På postdirektörens fråga om vem som kunde föreslås till poststationsföreståndare svarade kantorn och läraren C E Hällströmer bl a följande i ett brev den 12 december 1917:

"För så vitt poststationen skall komma att bli förlagd i skolhuset, min bostad, vid Marbäckskyrka, torde det

väl icke kunna bli fråga om någon annan lämplig och villig än just - kantorn, Även om jag i detta sammanhang och inför Herr Postdirektören känner mig en smula förlägen i att föreslå mig själv. Min företrädare hade också på sin tid ansvaret med posten, och de gamla traditionerna skola ju uppehållas".

Efter postdirektörens hemställan beslöt poststyrelsen den 28 december 1917 att poststationen med namnet Ralången skulle inrättas. Beslutet kom så nära inpå dess genomförande att det telegraferades. En orsak till denna brådska var att lantbrevbäringen Aneby-Sandhem upphörde vid årsskiftet. Man hade inte lyckats få tag på någon ny lantbrevbärare efter ordinarie innehavarens uppsägning.

Frånvaro av lantbrevbäring gjorde sig emellertid kännbar på sina håll. Den 11 januari 1919 hölls en kommunalstämma i Bredestad och uttalade sig "för behovet av att postgång ånyo av postverket upprättas direkt från Aneby över Marbäck till Sandhem". Femton dagar senare hölls en extra kommunalstämma i Marbäck. Ur det brev som därefter skrevs till poststyrelsen av kontraktsprosten N M Löwgren hämtas följande citat:

"Den utan kommunens vetskap nyinrättade postanstalten vid Marbäcksk kyrka, benämnd Ralången, är till föga eller ingen nytta för allmänheten, vilket också redan visat sig. Såväl pastorexpeditionen som kommunalnämndens expedition som ock södra delen av Marbäcksk socken äro nu nödsakade att avhämta sin post vid Aneby postanstalt".

Efter sex veckor avlät kontraktsprosten en påminnelse i vilken han hävdade att poststationen tillkommit som ett stort missgrepp och på en enda persons åtrå att öka sina inkomster. Men Hällströmer gav svar på tal i en tre sidor lång kommentar och fyrade bl a av följande salva:

"Där emellertid småaktiga intriger och varjehanda annan skumraskpolitik blivit satt att styra, där kan det bästa samförstånd icke längre äga bestånd. Huru därför pastor och kommunalnämnd kan sägas blivit nödsakade avhämta sin post i Aneby är en uppenbar orimlighet, enär pastor behöver 10 minuter, Lindblad i Ång 15 minuter och Alle Gustafsson och hans två grannar närmare 20 à 30 minuter att gå till Ralången, d v s kyrkan. För övrigt finnes det skolbarn ifrån hemmen, vilka fordom hemtog post. Och de kunna få duga än".

Postdirektionen i Linköping konstaterade i en promemoria den 9 juli 1919 att "klagomålen vore att tillskriva personlig agitation mot kantor Hällströmer". Postdirektionen ansåg att poststationen hade stor betydelse för orten och hemställde hos poststyrelsen att ingen ändring skulle ske.

Men det blev ändå ändring snart nog och med utgången av år 1920 var sagan all för poststationen med namnet Ralången. Få samlare har lyckats få tag på ett brev eller frimärke stämplat där.

Tanken på en poststation vid Marbäcksk kyrka väcktes emellertid på nytt. Protokollet från kommunalstämman i

TELEGRAM.

Skriv tydligt! Fullständig adress är av vikt för telegrams säkra och snabba befordring. Mot språkbruket strävande sammansättningar eller för- ändringar av ord äro icke tillåtna. Utstrykning eller änd- ring i telegramsnumret skall vara utan ansvar eller hans ombud särskilt styrkt. Beteckningen lit - med eller utan telefonnummer - anbringad i adressen till riks- telefonabonnent efter denna namn är avgiftsfri. Skitjetecken avtelegra- fers endast på uttrycklig be- ran och ingå i det lare- rade ordantalet. Användaren anmodas här notera uppgifna namn och adresser i och för med- delande, därvid skulle bli skulle bli Vänligen notera att telegram med, bör alltid bekräftas införas i adresserna eller i särskild blankett, som till- handahålls på byråerna. Eventuella anmärk- ningar (anbringas framför adressen och ingå i det lare- rade ordantalet): Telegram eller = D = " ar betalt " = RP = " ar betalt " = RPD = " lationeras " = TC = Mottagningsbevis = PC = Efterhands " = FN = Egenhändigt " = MP = Öppet	Anm. ang. expeditionstid		Arvant	
	Klass		Nr	Ort
Till		A opp. nr		
Kl.		Sign.		
Tj. anm. och vga				
Postdirektionen Linköping				
S Framställningen om poststationen Ralången och postföring Aneby Ralången bifaller				
Bilag om poststation i Ralången Poststyrelsen				
Avgift:				
Sign.:				

Form. nr 201. (1909.)

Sålm. Sattandere n. 17. 4,000/100.

Marbäck den 26 oktober 1925 uttalar i dess sjunde paragraf "såsom ett allmänt önskemål att daglig postföring till Marbäck, eventuellt inrättandet av poststation vid kyrkan, måtte komma att inrättas".

Kyrkoherde Erik Vastesson lämnade på stämmans uppdrag i ett brev till poststyrelsen den 7 december 1925 konkreta förslag på hur en lantbrevbäringslinje kunde organiseras. Däremot ansåg han själv att en poststation vid Marbäck's kyrka vore en mindre tillfredsställande lösning.

Under remissbehandlingen erinrade postdirektionen i Linköping om att man redan 1921 hade försökt starta en lantbrevbäringslinje med tre turer i veckan men inte fått något skäligt anbud. Men då det nu fanns en person som var villig att åta sig ett sådant uppdrag mot ersättning enligt tillämpade grunder föreslog postdirektionen en 18 kilometer lång ringlinje Aneby-Herrestad-Aneby med tre turer i veckan. Däremot fann man inga skäl att återinrätta poststationen. Poststyrelsen beslöt enligt postdirektionens intentioner och lantbrevbäringen blev efter hand utsträckt och moderniserad i takt med tidens krav.

Två intressegrupper

I takt med järnvägsnätets utbredning var det vanligt att poststationer inrättades i de nyuppförda stationshusen. Om den närliggande orten redan hade en poststation blev den som regel indragen, även om den låg på ett avstånd av flera kilometer från järnvägen. I vissa fall blev det inte någon postservice i stationshuset men den ursprungliga poststationen fick finnas kvar. I tidtabeller för järnvägsposterna kunde man spåra detta genom beteckningen "(ej f.)" efter stationsnamnet.

Exempel på sådana stationer kan påvisas utmed järnvägen mellan Gårdsjö och Göteborg över Mariestad, Skara och Vara. Samgåendet mellan post och järnväg på denna linje började på det nya seklets första dag den 1 januari 1900. I stationshusen vid Essunga, Öttum, Sollebrunn och Stannum kunde man inte uträtta några postärenden och i tidtabellen fanns följdriktigt beteckningen (ej f.).

Essunga är ett relativt sällsynt exempel på en ort på landsbygden där önskemålen om att få en poststation i järnvägens hus tillgodosågs utan att den ursprungliga poststationen drogs in samtidigt. Men det dröjde länge.

Utan framgång uttrycktes sådana önskemål i flera framställningar till postdirektionen i Göteborg år 1915. Vid besök på postdirektionen den 26 juni 1917 lämnade två personer en ny framställning. Däri begärde de att poststationen i Essunga by bara skulle flyttas till Essunga station. Järnvägens trafikförvaltning meddelade vid den följande utredningen att järnvägsstationen blivit tillbyggd och att det fanns kapacitet hos järnvägspersonalen att under vissa villkor även sköta posten.

Ärendet drog ut på tiden, något som bland annat hängde samman med de protester som kom från befolkningen i och kring kyrkbyn. Nils Björnberg i Stora Järpås förde deras talan i en mycket lång inlaga den 7 februari 1919. Fem dagar senare kom en lika omfattande protestskrivelse från personer i kyrkbyn med handlanden S G Andersson som initiativtagare. De ville "hos postdirektionen på det allvarligaste nedlägga protest mot en förflyttning, då inga som helst sakskaäl tala därför utan snarare tvärtom".

Landsfiskalen i Barne distrikt konstaterade i sin inlaga den 4 mars 1919 helt sakligt bl a följande:

"Tvenne intressegrupper uppträda här som vanligt skarpt mot varandra och förflyttning av poststationen omlägger endast fördelar och olägenheter från den ena gruppen till den andra. För mig står saken så, att jag anser, att om poststation inrättas vid järnvägsstationen, rättvisan kräver den nuvarande poststationens bibehållande".

Postdirektören i Göteborg tog fasta på detta i sin framställning till poststyrelsen den 23 april 1919. Ett stycke i denna må citeras som exempel på framsynthet:

"Avståndet mellan de båda poststationerna skulle ju ej bli mera än två km, vilket kan synas relativt ringa. Det är emellertid min övertygelse att trafiken, på grund av de tätare förbindelserna med de postförande bantågen, skall om några år hava dragit sig så mycket till den nya poststationen, att opponenterna själva skola finna det förmånligare att komma i regelbunden förbindelse med den föreslagna nya poststationen".

Man utgick med andra ord från att en konservering av den ursprungliga poststationen skulle bli relativt kortvarig. Poststyrelsen beslöt nu att en förenad poststation skulle inrättas i järnvägsstationen den 1 augusti 1919. Samtidigt skulle den ursprungliga poststationen namnändras till **Essunga kyrkby**.

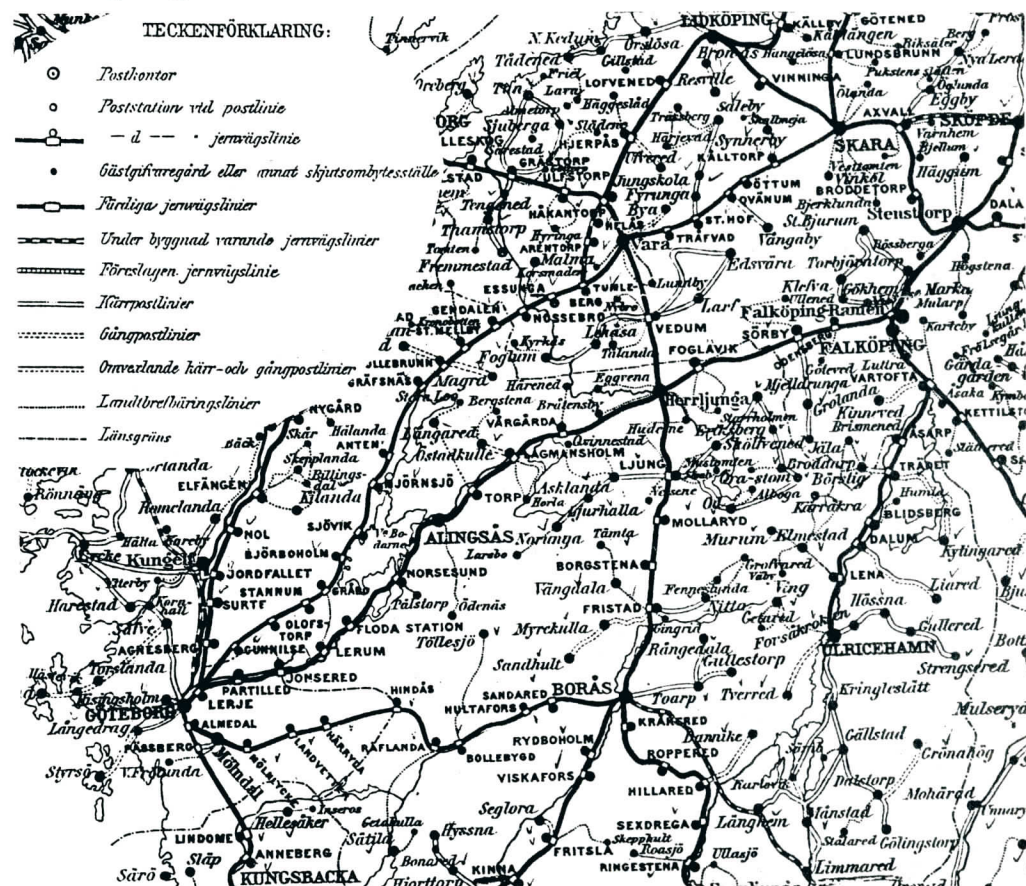
Den förutsedda utvecklingen besannades tämligen fort och med utgången av september 1923 kunde man utan större olägenhet dra in poststationen i kyrkbyn, för vilken lantbrukaren Oskar Edqvist i Kartegården hade ansvarat sedan 1906.

Essunga var från början en av vårt lands äldsta poststationer, inrättad i juni 1861, samma år som regeringens

medgivande att inrätta poststationer på landsbygden började tillämpas. Den hade före Edqvists tillträde bara haft två föreståndare, nämligen handlanden C Nordstedt (1861-1894) och dennes dotter Thora (1894-1906).

Poststationsnamnet namnet Essunga kyrkby fanns således under en relativt kort tid, något som givit utslag i ortstämpelkatalogernas noteringar.

För den förenade post- och järnvägsstationen i Essunga ansvarade tre trafikplatsföreståndare under var sin ganska lång period innan den kunde avvecklas den 12 maj 1968 i samband med att Postens nya transport- och sorteringsorganisation infördes.

Utdrag ur 1901 års post- och järnvägskarta. Teckenförklaringen infälld.

Flyttshot skäl för poststationsindragning

Folkskollärare Adolf Lövgren i Hagby skola med postadress Julita skrev i juli 1926 till poststyrelsen och bad "att poststation återigen måtte inrättas i nordöstra Julita". Han anförde bland annat att en poststation med namnet Hagby hade funnits i många år och att det starkt kunde "betvivlas, att goda skäl någonsin funnits för dess indragning, och om de funnits, så äro de nu ej längre tillfinnandes".

Lövgren preciserade sina egna och bygdens önskemål med begäran att poststationen "som förr kunde kallas Hagby" och föreslog att bygdens avhämtningsställe Runersholm skulle bli lokal för poststationen med handelsföreståndaren Allan Johansson som poststationsföreståndare.

På postdirektörens förslag lämnade poststyrelsen ärendet om en poststation utan åtgärd men beslöt den 11 januari 1927 att lantbrevbäringen på linjen Julita-Runersholm skulle ökas från tre till fyra turer per vecka.

Det var inte så värst länge som poststationen i Hagby hade funnits, i realiteten bara drygt fem år, något som Lövgren inte tycks ha varit medveten om när han gjorde framställningen om att få poststationen åter. Men det var en tidigare kollega som tog initiativet till att poststationen en gång inrättades.

Den då 47 år gamle folkskolläraren Karl Johan Dahlgren skrev nämligen den 21 april 1908 till poststyrelsen att det visserligen fanns två poststationer inom Julita socken, en i Äs och en i Gimgöl, men att det var behov av en poststation i östra sockendelen. Poststationsföreståndare J S Andersson i Äs hade inte något att erinra mot

att en poststation inrättades i Hagby. Vid eventuellt bifall ansåg han att lantbrevbäringen mellan Äs och Paris skulle kunna avkortas och sluta i Hagby.

Kronolänsmannen vitsordade behovet av en poststation och postinspektör Adolf Malmgren i östra distriktet stödde sig bland annat på en kalkyl, när han föreslog poststyrelsen att inrätta en poststation i Hagby skola. Han uttalade bland annat, att "en poststation vid Hagby (ungefär mitt emellan Äs och Hedensö poststationer) måste anses lämplig och behövlig ej minst ur postal synpunkt såsom föranledande ökning i den postala frekvensen i den omkringliggande vidsträckta orten".

Två år tidigare hade samme postinspektör i anslutning till en då avslagen framställning om en poststation i Hagby skola bland annat anförts följande:

"Enär emellertid rörelsen vid en ifrågasatt poststation i Hagby, enligt vad som framgår av verkställd utredning, skulle bli av ringa omfattning, beroende därpå att någon egentlig affärsverksamhet icke finnes i trakten, synes ortens postala intressen bli tillräckligt tillgodosedda om lantbrevbäringen å linjen Äs-Paris utsträcker från för närvarande två till tre turer i veckan, vilken anordning ortens kronofogde ansett fullt tillfredsställande".

Detta tanke sätt gällde inte längre när folkskollärare Dahlgren gjorde sin framställning i april 1908, men utredningen tog tid. Poststyrelsen biföll framställningen och poststationen inrättades den 1 mars 1909 med folkskollärare Dahlgren som föreståndare. Han fick 125 kr i årsarvode.

En tjänsteförsummelse gjorde att poststyrelsen sade upp kontraktet med Dahlgren att upphöra med utgången av november 1914. I stället tecknades ett förslagskontrakt med handlanden Haldor Zackeus Berglöf i Paris om att bli föreståndare. Han var villig att sköta poststationen för 65 kronor om året i sin affär en kilometer väster om skolan. Kontraktet blev dock inte godkänt av poststyrelsen och poststationen drogs in två månader tidigare än vad som bestämts vid uppsägningen av Dahlgren.

Bakom denna ändring låg ett hot från Dahlgren. Han hade en privat affärsrörelse, som tillförde postverket en hel

del portointäkter. Han uppgav en tid efter sin uppsägning att han ämnade flytta från orten om han inte fick vara kvar i postverkets tjänst. Genom att portointäkterna därigenom skulle minska ansåg postdirektionen att rörelsen vid poststationen skulle bli så obetydlig att en lantbrevbärare skulle kunna täcka behovet för postkunderna.

Ännu mindre skulle underlaget för poststationen i Hagby bli genom bortfall av en annan "storkund", Carl Arvedsson. Han var handlande, konkurrent till Berglöf i Paris, och hade kontrakt om postföringen på linjen Äs-Hagby poststation. Han väntades ändra sin postadress från Hagby till Äs, om Berglöf antogs till poststationsföreståndare i stället för att man löste frågan genom att ta Dahlgren till nåder.

Den bästa lösningen tyckte postdirektören vara att dra in poststationen och byta ut postföringen mot lantbrevbäring. Poststyrelsen beslöt i samma riktning för tillämpning redan från den 1 oktober 1914. Den konkurrerande lanthandlaren Carl Arvedsson fick kontrakt som lantbrevbärare med en ersättning av kr 1:75 för varje tur fram och åter. Denne hade som nämnts ovan varit postförare på linjen under en tid.

Flera andra hade haft denna uppgift tidigare. Konkurrensen om postföringen var stor alltsedan poststationens tillkomst 1909 och redan efter två månader hade ett nytt kontrakt tecknats med hemmansbrukaren Erik Wilhelm Karlsson i Alhult. Han åtog sig i juni 1909 att befordra posten mellan Äs och Hagby för två kronor per tur. Men annandag jul 1909 skrev Lars Larsson i Bärsta vid Äs till poststyrelsen att han kunde åta sig samma postföring för kr 1:75 per tur. Detta ledde till att anbud infordrades offentligt på postföringen. Då uppträdde en konkurrent som till och med slog ut Lars Larssons lägre bud. Hemmansägaren August Gustafsson i Bråten gav nämligen ett anbud på kr 1:70 per tur. Erik Karlsson fick finna sig i att bli uppsagd, men hans konkurrent Lars Larsson hade sannolikt inte räknat med att också bli utan kontrakt.

När beslutet om indragning av poststationen i Hagby blev känt, fick poststyrelsen brev med protester från personer i Julita och Näshulta. Där i hette det bland annat:

"Visserligen är sant att särskilt den värdepost som gick

genom Hagby station inte var stor och med åren allt mer och mer minskades, men detta berodde inte därpå att värdepost sänkades utan därpå att, i den mån poststationen vid Hagby av flera skäl förlorade förtroendet, vi med förbigående av Hagby måste vända oss till poststationen i Äs".

Den i samma brev gjorda hemställan om återinrättande av poststationen i Hagby eller dess närhet avsågs av poststyrelsen liksom den begäran som 12 år senare gjordes av folkskollärare Adolf Lövgren. Namnet Hagby hade under en tidigare period använts på en poststation i Södra Møre härad i Kalmar län (1874-1899).

*Som omedelbart den följande poststa-
tionen Hagby nu är indragen och lantbrev-
bäringspunktet skall bli en Skners-
skola handskod, som ligger omkring 1 Km.
längre åt väster, det nu äro telefon fram-
föres, så att denna plats blir en Cen-
tralpunkt i västra delen af Julita vid-
sträckt område, dyss och lämpligt att
ny station där upprättas, då handl.
Arvedsson är villig att åtaga sig förestän-
darsystemet.
Med anledning härpå vi därför hos General-
poststyrelsen vordet samman hemställa*

Detta är slutet
av en protest-
skrivelse som
poststyrelsen
lämnade utan
åtgärd.

*att poststationen i västra delen
af Julita suben och för i mått
för äga beständ
att den för flyttas till handskod-
genutten Sknersskolan
och att stationen kallat för
käre detes namn.*

Julita och Näshulta den 7 Okt. 1914.

Sökte förgäves få poststation

Bland åtskilliga intressanta exempel på orter som förgäves sökt att få en egen poststation kan man nämna Flugebo i Trehörna socken i gränsområdet mellan Östergötland och Småland.

Efter flera försök hade invånarna i Linderås församling lyckats få till stånd en lantbrevbärning till Hakebo by. Ursprungligen hade man bett att få den på hela sträckan mellan Linderås och Trehörna. När postinspektör Adolf Malmgren överlämnade ärendet jämte ett förslagskontrakt till poststyrelsen yrkade han på att linjen skulle sträckas fram till Flugebo handelsbod men avstyrkte utsträckning ända till Trehörna. Det var ett gränsfall, så att säga.

Till lantbrevbärare antogs torparen Anders Petter Larsson från Börjeshem under Rosendal. Med tre turer i veckan började han sin 12 kilometer långa vandring vid juli månads ingång 1906. Han sade upp sig redan i mars 1908 och ny lantbrevbärare blev Johan Teodor Seth Andersson, också han från Börjeshem.

Behovet av en egen poststation i Flugebo underströks allt efter som postmängden ökade och önskan om en sådan blev allt större. Men det var bra nära till omgivande poststationer, Adelöv, Gripenberg, Trehörna och Ödeshög. Inte var det heller så långt till postkontoret i Tranås.

Var och en kunde hämta sina brev och tidningar när lantbrevbäraren hade lämnat dem till Flugebo handelsbod. Handlanden tog också emot post från sina kunder för vidare befordran med lantbrevbäraren. I en framställning i november 1913 med underskrifter från företrädare för 96 familjer sade man sig "kännbart ha saknat förmånen att få avlämna och emottaga värdeförsändelser på bekvämare sätt". Sådana måste kvitteras i förväg och så kunde man hämta dem i handelsboden när lantbrevbäraren lämnat dem på den följande turen från Linderås.

Postmästare Johannes Blavier i Tranås insåg att en poststation i Flugebo förmodligen inte skulle uppvisa någon större rörelse men tillstyrkte ändå framställningen med hänsyn till att utgifterna för postverket skulle bli ringa. De skulle begränsas till poststationsföreståndarens arvode, 100 kronor om året. Några postföringskostnader skulle inte tillkomma genom att lantbrevbäraren tog med sig postsäcken i båda riktningar.

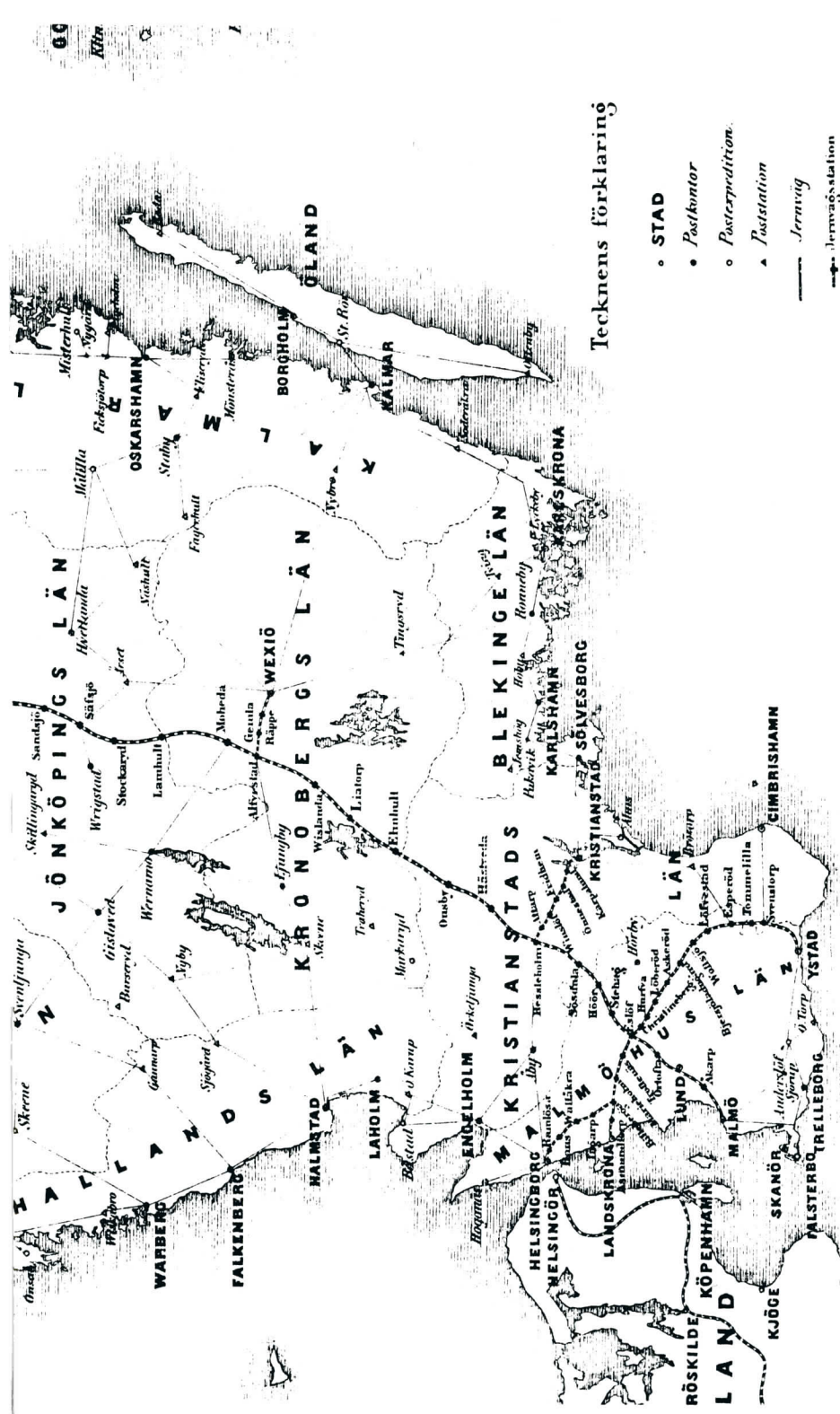
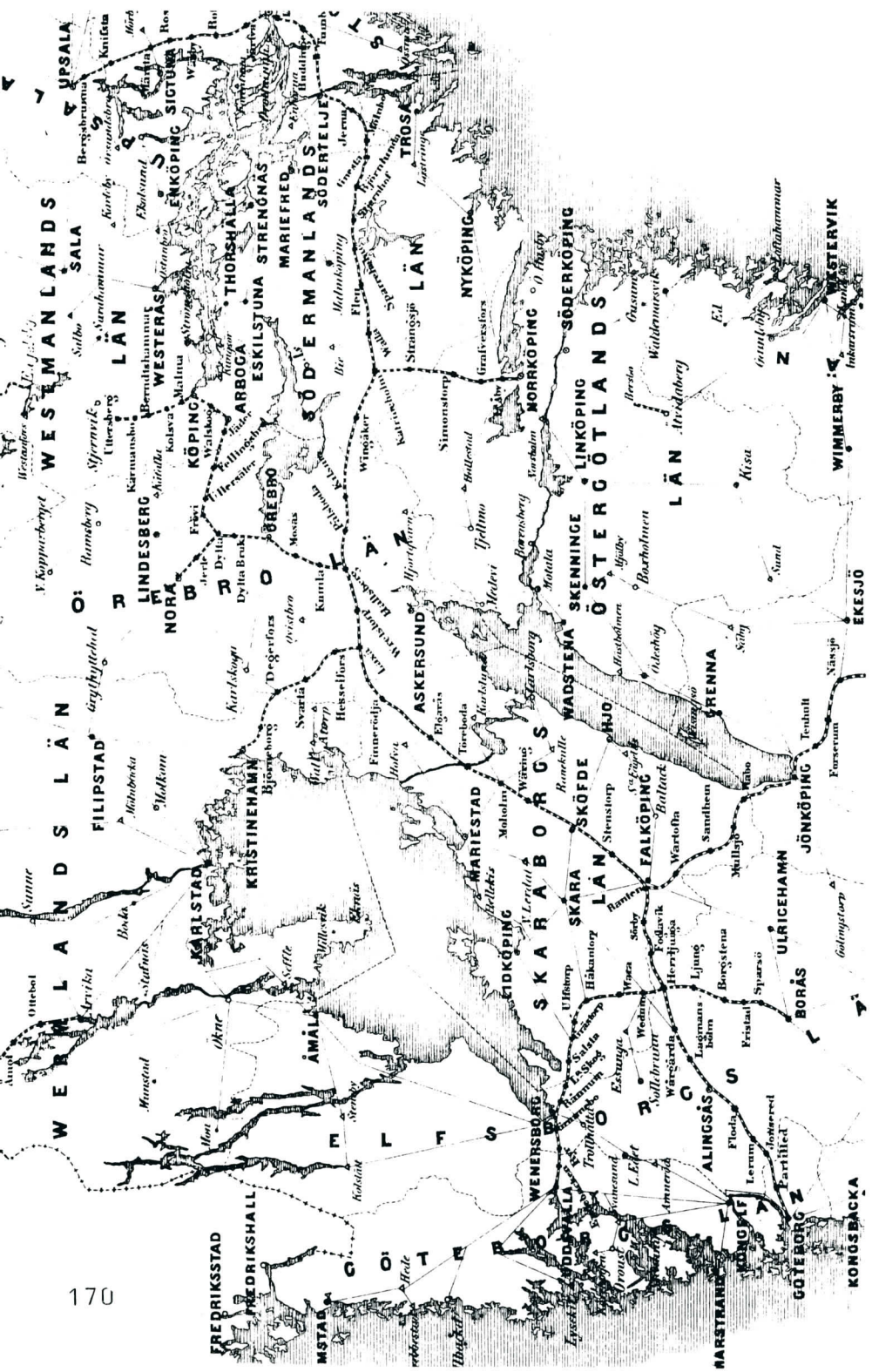
Kronolänsmannen i Lysings härad ansåg däremot att "en poststation vid nämnda ställe knappast torde vara av behovet påkallad". Den enda ändring han kunde tänka sig var att låta posten till Flugebo komma norrifrån, så att invånarna fick postadress Trehörna i stället för Linderås. Inte heller postdirektören i östra distriktet fann behovet av en poststation i Flugebo styrkt och poststyrelsen beslöt vid föredragning den 13 juni 1914 att ärendet inte skulle föranleda vidare åtgärd.

Om andra orter som sökt förgäves att få egna poststationer berättas i tidigare utgivna böcker i följande omfattning:

Kommunikation i gränsbygd: **Sunnaryd, Jonsboda, Älmås, Vänneböke.**
Kommunikation i Allbo: **Gölsjö, Grännaforssa, Kvenneberga, Ör, Västra Torsås, Spjutaretorp.**

Berättelser från glesbygd: **Rosendal, Eke.**
På post i Mo härad: **Valdshult, Källeryd, Jära.**
Posten i Njudung: **Gåvan, Hjörtlanda.**

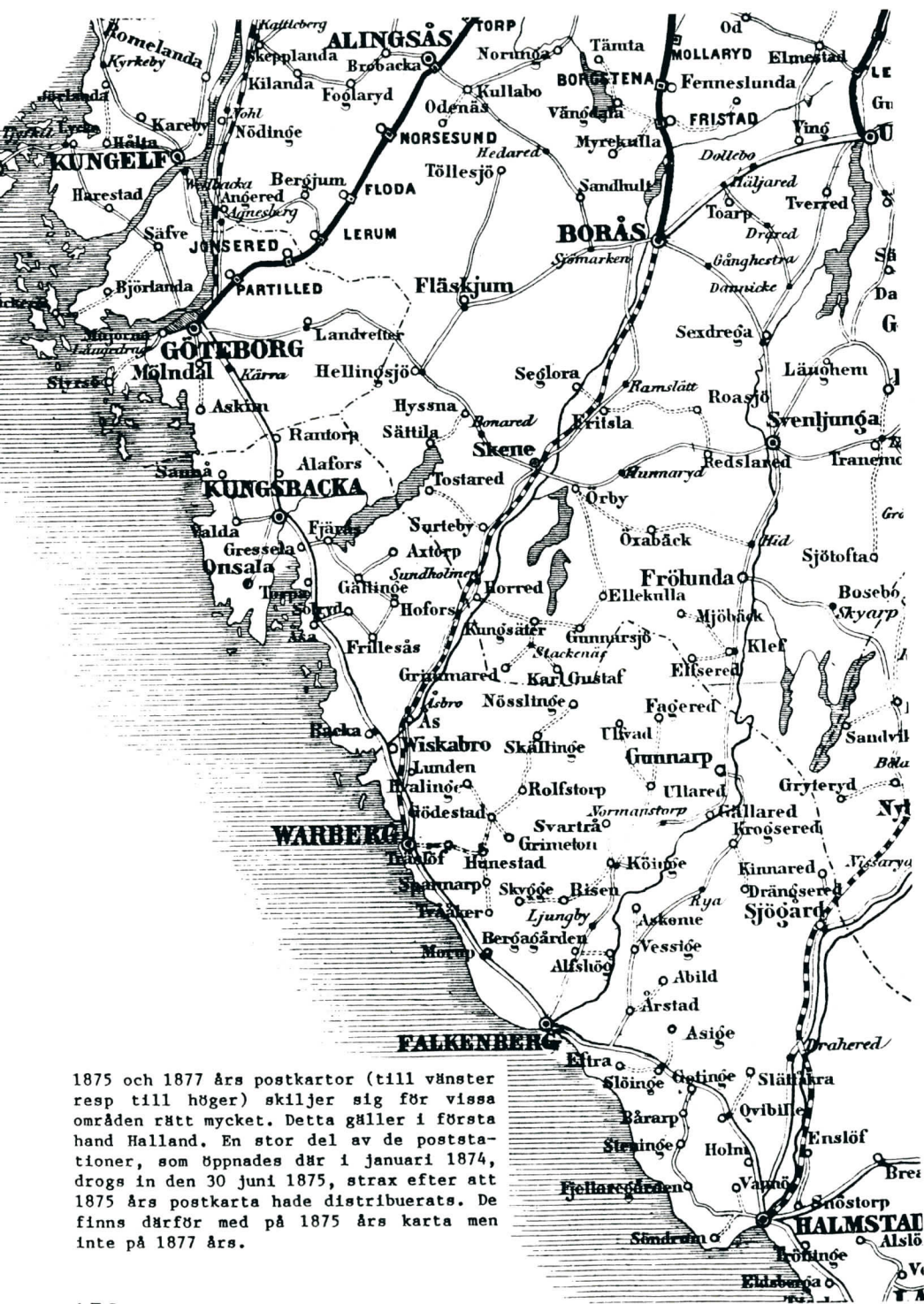
Böckerna kan rekvireras från Förlaget på post, Box 222, 351 05 VÄXJÖ.
Se även information på sid 176 i denna bok.

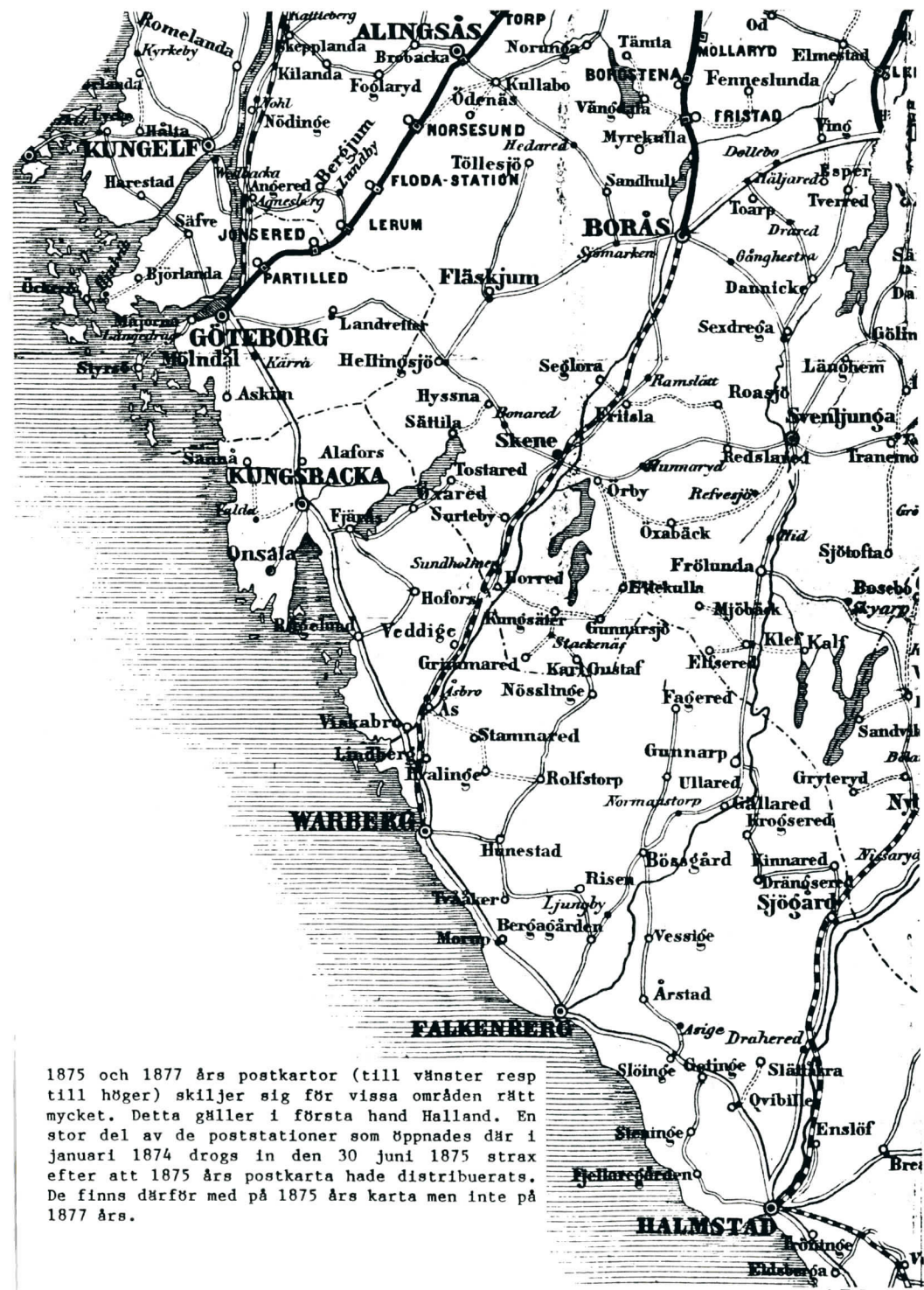
Teckens förklaring

- STAD
- Postkontor
- o Postexpedition.
- ▲ Poststation
- Jernväg
- Jernvägsstation

1868 års privat utgivna postkarta över södra Sverige visar ett ganska glesst distributionsnät med relativt få postkontor, postexpeditioner och poststationer och det ännu föga utvecklade järnvägsnätet. Kartan är behäftad med flera fel och postföringslinjerna i det då existerande stampostnätet har dragits som raka linjer. Först med 1875 års karta (utdrag nästa uppslag) kunde man få en bättre bild.

1875 och 1877 års postkartor (till vänster resp till höger) skiljer sig för vissa områden rätt mycket. Detta gäller i första hand Halland. En stor del av de poststationer, som öppnades där i januari 1874, drogs in den 30 juni 1875, strax efter att 1875 års postkarta hade distribuerats. De finns därför med på 1875 års karta men inte på 1877 års.

1875 och 1877 års postkartor (till vänster resp till höger) skiljer sig för vissa områden rätt mycket. Detta gäller i första hand Halland. En stor del av de poststationer som öppnades där i januari 1874 drogs in den 30 juni 1875 strax efter att 1875 års postkarta hade distribuerats. De finns därför med på 1875 års karta men inte på 1877 års.

Ortregister

Ortens namn	län	sid	Ortens namn	län	sid	Ortens namn	län	sid
Alböke	H	99	Färna bruk	U	26	Kylleijhamn	I	88
Aneby	F	68	Gillberga	S	135	Kättilsmåla	K	67
Aplared	P	117	Gillhov	Z	145	Lammhult	G	119
Aspö	D	90	Gimgöl	D	164	Lassbyn	BD	105
Aspö	K	90	Gnesta	D	30	Laxå	T	30
Augerum	K	66	Grangärde	W	77	Likenäs	S	136
Backasand	E	7	Grinsbyn	S	133	Liljeholmen	A	42
Baggetorp	D	144	Gropptorp	D	144	Linderås	F	51,168
Barkeryd	F	40	Gryttjom	C	120	Lindesnäs	W	76
Bengtstorp	I	60	Gräsgård	H	112	Lis	N	63
Biskopsberg	K	66	Gunnilbo	U	23	Lisbro	N	65
Bjåsta	Y	20	Gysinge	X	132	Lohärad	B	84
Björbo	W	78	Gällivare	BD	106	Lyckeby	K	35
Björklinge	C	123	Gävle	X	130	Långav	S	137
Blidsberg	P	148	Gölingstorp	P	32	Långserud	S	133
Bockhammar	U	25	Göstakrog	S	134	Lärbro	I	89
Bograngen	S	136	Göteborg	O	42	Löa	T	114
Botholm	D	90	Hackås	Z	145	Löt	H	99
Boxholm	E	68	Hagby	D	164	Lövsjö	W	75
Borensberg	E	20	Hedesunda	X	129	Majorna	O	42
Botilsäter	S	134	Hejnum	I	56	Malmö	M	139
Bredestad	F	159	Helvi	I	88	Malsta	B	83
Bredsättra	H	100	Hingstorp	H	52	Marbäck	F	68,157
Brånahult	H	79	Hjo	R	26	Markaryd	L	11
Bäl	I	59	Hova	R	20	Moholm	R	28,31
Bälaryd	F	71	Huggenäs	S	134	Mollösund	O	104
Bästhult	F	40	Humla	P	148	Mölaraspö	D	94
Böлары		71	Hästveda	L	30	Mörbylånga	H	110
Dalby	S	136	Ilingetorp	H	52	Mörlanda	P	32
Djurgården	A	141	Julita	D	164	Norråhlje	B	83
Egby	H	101	Jämshög	K	36	Norrvidinge	M	126
Essunga	R	161	Jära	F	134	Norsjö	AC	15
Falkenberg	N	63	Järlåsa	C	96	Nybro	H	48
Falköping-Ran	R	30	Jörn	AC	15	Nyebro	N	47
Fjärdsjömåla	K	67	Kalmar	H	36,52	Nyland	Y	17
Eskhult	N	55	Karlskrona	K	36	Nås	W	75
Faiun	W	77	Karlslund	R	20	Nåshulta	D	166
Finnsved	S	147	Karlstad	S	134	Nås' station	W	145
Flisby	F	128	Kastberga	M	126	Nässjö	G	119
Floda	P	30	Kastlösa	H	111	Orust	O	105
Flugebo	E	168	Kristianopel	K	36	Osby	L	30

Ortens namn	län	sid	Ortens namn	län	sid	Ortens namn	län	sid
Oslättfors	X	117	Svenstavik	Z	98	Varberg	N	47
Ralången	F	157	Svinhult	E	98	Wassbacken	R	31
Ramsberg	T	114	Svängsta	K	98	Vendelsby	C	123
Ransby	S	136	Svinstad	E	98	Wik	U	23
Repperda	F	54	Sysslebäck	S	136	Vikersvik	T	61
Resmo	H	110	Säby	F	20	Viksta	C	123
Riddarhyttan	T	108	Söderfors	X	129	Vingåker	D	144
Roppered	P	118	Södra Bårby	H	112	Viskafors	N	46
Rya	N	55	Tegneby	O	104	Vittsjö	L	10
Råneå	BD	106	Tingsryd	G	38	Vårgårda	P	32
Rällså	T	114	Tierp	C	120	Vägskel	X	129
Salåm	W	78	Tingstäde	I	59	Värmlandsnäs	S	134
Sandsbro	G	140	Tjurlösa	H	98	Västerfärnebo	U	22
Sandsjö	F	41	Tomteboda	A	127	Årjäng	S	135
Sandsjö	G	38,119	Torp	Y	20	Åskloster	N	47
Sillerud	S	133	Torö	B	107	Ås	D	164
Sjönevad	N	55	Tranås	F	169	Åsperöd	M	150
Skog	Y	17	Trehörna	E	168	Ödeshög	E	7
Skogs-Tibble	C	95	Trubbyn	S	133	Ökna	F	54
Smedjebacken	W	29	Tving	K	36	Öregrund	A	22
Steneby	P	32	Töreboda	R	28	Ösmo	B	108
Stjärnvik	U	22	Ulricehamn	P	148	Österbyggebo	X	132
Stora Åby	E	7	Undenäs	R	20	Österjörn	AC	16
Strängnäs	D	91	Uppsala	C	95	Östersund	Z	146
Strömsholm	U	34	Urshult	G	38	Österökna	F	54
Stöllet	S	138	Uttersberg	T	108	Överby	R	20
Sund	E	33	Valbo	X	129	Överkalix	BD	106
Svensta	Z	98	Wallstorp	F	51			

Mera posthistoria

Böcker med detaljerad beskrivning av utvecklingen på småländska postorter men också med överblickar på utvecklingen i stort för hela landet finns att rekvirera från Förlaget på post, Box 222, 351 05 VÄXJÖ. Närmare information lämnas efter förfrågan.

Utöver ett antal småskrifter finns nedan angivna publikationer:

1 Posthistoria från Ljungby kommun (1980)	144 sidor
2 Kommunikation i gränsbygd (1981)	176
3 Kommunikation i Västbo (1982)	192
4 Kommunikation i Allbo (1983)	224
6 Kommunikation i Kinnevald (1985)	112
8 Kongaposten (1987)	176
9 Berättelser från glesbygd (1988)	160
10 Mitt i Småland (1989)	96
11 På post i Mo härad (1989)	112
12 Posten i Njudung (1989)	176
14 Tunalänspost (1989)	40

Mera posthistoria

1 Posthistoria från Ljungby kommun (1980)	144 sidor
2 Kommunikation i gränsbygd (1981)	176
3 Kommunikation i Västbo (1982)	192
4 Kommunikation i Allbo (1983)	224
6 Kommunikation i Kinnevald (1985)	112
8 Kongaposten (1987)	176
9 Berättelser från glesbygd (1988)	160
10 Mitt i Småland (1989)	96
11 På post i Mo härad (1989)	112
12 Posten i Njudung (1989)	176
14 Tunalänspost (1989)	40

Siffrorna framför böckernas titlar refererar till kartskissen nedan med Smålands häradsgränser. Böckerna kan beställas från Förlaget på post, Box 222, 351 05 VÄXJÖ.

